Jennika Nora

Lastensuojelun sosiaalityöntekijäpulan pirullisuus

Helsingin sanomien uutisten kautta tarkasteltuna

Vaasan yliopisto
Pro gradu -tutkielma
Sosiaali- ja terveyshallintotiede

Vaasa 2025

VAASAN YLIOPISTO
Vaasan yliopisto
Tekijä: Jennika Nora
Tutkielman nimi: Lastensuojelun sosiaalityöntekijäpulan pirullisuus : Helsingin sanomien uutisten kautta tarkasteltuna
Tutkinto: Hallintotieteiden maisteri
Oppiaine: Sosiaali- ja terveyshallintotiede
Työn ohjaaja: Aino Rantamäki
Valmistumisvuosi: 2025 **Sivumäärä:** 96

TIIVISTELMÄ:
Lastensuojelun haasteet ovat olleet pinnalla jo pitkään niin mediassa kuin yhteiskunnallisessa keskustelussa ja erityisesti viime vuosien aikana näissä on korostunut krooninen pula lastensuojelun sosiaalityöntekijöistä. Tässä tutkielmassa pulalla tarkoitetaan työvoimatilannetta ja sen saatavuuteen liittyviä tekijöitä. Kotimaisten tutkimusten mukaan etenkin lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden keskuudessa koetaan keskimääräistä enemmän työhön liittyviä resurssihaasteita, jotka liittyvät työntekijöiden rekrytointiin ja sijaisten saamisen haasteisiin sekä työntekijöiden jatkuvaan vaihtuvuuteen.

Tämän pro gradu -tutkielman tavoitteena on tuoda uudenlaista näkökulmaa lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työvoimapulaan tarkastelemalla sitä kompleksisuuden ja pirullisen ongelman piirteiden osalta. Tavoitteena on tunnistaa työvoiman saatavuuteen liittyviä pirullisia piirteitä median narratiivissa sekä lisäksi tämän myötä pohtia onko työvoimakysymyksiä pyritty kohtaamaan kuin pirullista ongelmaa.

Tutkielma on toteutettu laadullisena tutkimuksena, jonka aineistona on käytetty media-aineistoja – Helsingin Sanomien uutisartikkeleita. Laadullisella tutkimuksella pyritään ymmärtämään ilmiötä sekä sen myötä rakentamaan teoreettinen tulkinta tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä. Tutkielman teoreettisena viitekehyksenä toimii Alfordin ja Headin (2017) pirullisen ongelman jaottelu, joka tarjoaa käytännönläheisemmän lähestymisen pirullisen ongelman ominaisuuksiin. Tutkielman aineistoiksi valikoitui yhteensä 33 uutisartikkelia, jotka analysoitiin teoriaohjaavaa sisällönanalyysia käyttäen.

Tutkimuksen tulosten perusteella lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työvoimapula täyttää useita pirullisen ongelman tunnuspiirteitä. Työvoiman saatavuuteen liittyvät tekijät näyttäytyvät rakenteellisesti monimutkaisina ja keskinäisriippuvaisina, heijastuen muun muassa lainsäädännön ja ohjauksen epäselvyyksiin, palvelujärjestelmän toimimattomuuteen sekä työn vaativuuteen. Tietopohjan hajanaisuus, erilaiset tiedon kehystämisen tavat mediassa, eri sidosryhmien ristiriitaiset arvot, intressit ja tavoitteet sekä vallan jakautuminen vaikeuttavat niin ongelman ymmärtämistä kuin ratkaisujen löytämistä. Tulosten perusteella ongelmaa ei ole kohdattu sen pirullinen luonne huomioiden, vaan ratkaisut ovat olleet usein yksipuolisia ja siten jopa pahentaneet tilannetta, esimerkiksi pätevyysvaatimusten osalta. Media myös näyttäytyy tutkimuksessa tekijänä, joka voi vahvistaa ongelman pirullisuutta kehystäessään lastensuojelun sosiaalityötä negatiivisesti, mikä voi heikentää alan vetovoimaa entisestään.

AVAINSANAT: Kompleksisuus, pirulliset ongelmat, lastensuojelu, sosiaalityö, työvoimapula

Sisällys

1 Johdanto 5

1.1 Tutkielman tausta 5

1.2 Tutkielman tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymys 6

1.3 Tutkimuksen rakenne 7

2 Kompleksisuusajattelu ja pirulliset ongelmat 8

2.1 Kompleksisuus ja kompleksisuusajattelu 8

2.2 Pirulliset ongelmat 14

2.3 Pirullisen ongelman kohtaaminen 21

3 Lastensuojelun sosiaalityö Suomessa 28

3.1 Suomalainen sosiaalityö ja lastensuojelun sosiaalityö 28

3.2 Sosiaalityöntekijän pätevyysvaatimukset 37

3.3 Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työvoimatilanne ja sen saatavuuteen liittyviä tekijöitä 40

4 Tutkimuksen toteutus 47

4.1 Tutkimustyyppi ja tutkimusmenetelmä 47

4.2 Aineiston hankinta ja kuvaus 48

4.3 Aineiston analyysi ja käsittely 51

5 Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työvoimapulan pirullisuus uutisten kautta tarkasteltuna 54

5.1 Rakenteellinen monimutkaisuus (kompleksisuus) 54

5.2 Tiedettävyys, tietämyksen hajanaisuus ja tiedon kehystäminen (epävarmuus) 59

5.3 Intressien eriytyminen ja vallan jakautuminen (arvoerojen monimuotoisuus) 62

6 Johtopäätökset ja pohdinta 70

6.1 Yhteenveto ja pohdinta 70

6.2 Tutkimuksen luotettavuuden arviointi 76

6.3 Jatkotutkimusaiheet 79

Lähteet 81

Liitteet 93

Liite 1. Tutkielman aineistoksi valitut Helsingin Sanomien (HS) uutisartikkelit 93

Kuviot

Kuvio 1. Esimerkki aineiston analyysista 53

Taulukot

Taulukko 1. Pirullisen ongelman keskeiset ominaispiirteet Alfordin ja Headin (2017) mukaan. 19

Taulukko 2. Pirullisen ongelman keskeiset ominaispiirteet Alfordin ja Headin (2017) mukaan, sovellettuna Headin (2008; 2022) pirullisen ongelman ominaisuuksiin. 21

Taulukko 3. Sisäänotto- ja poissulkukriteerit. 50

1 Johdanto

1.1 Tutkielman tausta

Suomalaisen lastensuojelun on katsottu useissa yhteyksissä olevan jo pitkään kriittisessä tilassa (mm. Aaltio & Isokuortti, 2019; Mänttäri-van der Kuip, 2022). Lastensuojelun henkilöstön riittävyyden ja saatavuuden ongelmat on tunnistettu koko Suomen alueella ja erityisesti lastensuojelun sosiaalityöntekijöistä on monin paikoin pulaa (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2023, s. 9). Tutkimuksien mukaan sosiaalialan korkeakoulutetuista etenkin sosiaalityöntekijöiden keskuudessa koetaan keskimääräistä enemmän työhön liittyviä resurssihaasteita (Talentia, 2024), jotka liittyvät lastensuojelun sosiaalityön osalta rekrytointiin ja sijaisten saamisen haasteisiin sekä työntekijöiden vähäisyyteen ja jatkuvaan vaihtuvuuteen (mm. Kaijanen ym., 2020; Kananoja & Ruuskanen, 2018). Julkisen alan eläkevakuuttaja Kevan (2023) selvityksen mukaan sosiaalityöntekijöiden osalta oli 59 prosentin vaje suhteessa nykyiseen henkilöstöön, ennustaen yhä pahenevaa työvoimapulaa. Talentian työolobarometrin (2024) mukaan sosiaalialan korkeakoulutetuista joka toinen myös pohtii työpaikan vaihtoa muihin sosiaalialan tehtäviin oman nykyisen tehtävän sijaan ja jopa kolmannes pohtii alan vaihtoa kokonaan toiselle alalle. Samaan aikaan sosiaalityöntekijöistä on kunta-alalla prosentuaalisesti eläköitymässä lähes 30-prosenttia vuoteen 2029 mennessä, mikä asettaa myös suuria vaatimuksia rekrytoinnin kannalta (Tevameri, 2021, s. 65).

Lastensuojelun haasteet ovat olleet jo vuosia pinnalla niin mediassa kuin yhteiskunnallisessa keskustelussa ja erityisesti viime vuosien aikana näissä on korostunut pula lastensuojelun sosiaalityöntekijöistä. Tässä tutkielmassa pulalla tarkoitetaan työvoimatilannetta ja sen saatavuuteen liittyviä tekijöitä. Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työvoiman saatavuuteen liittyvät haasteet ovat tulleet myös itselleni esille yhä korostuneemmin viimeisten vuosien aikana lastensuojelun sijaishuollossa esihenkilönä toimiessani. Lastensuojelun pätevistä sosiaalityöntekijöistä on näyttäytynyt olevan pulaa monilla eri hyvinvointialueilla, ja työntekijöiden vaihtuvuus on ollut suurta. Nämä työvoimaan liittyvät haasteet heijastuvat taas suoraan

yhteiskunnan heikommassa asemassa oleviin, lastensuojelun lapsiin sekä heidän perheisiinsä.

Tämä pro gradu -tutkielma toteutetaan laadullisena tutkimuksena, jonka aineistona käytetään media-aineistoja – Helsingin Sanomien uutisartikkeleita. Tutkielman tarvetta voidaan perustella sen ajankohtaisuuden lisäksi sillä, että vastaavanlaisella tutkimusasetelmalla tehtyjä kotimaisia tutkimuksia ei ole saatavilla. Kotimaisen lastensuojelun sosiaalityön osalta tutkimus on myös edelleen melko vähäistä. Kuten Kiili ja muut (2024, s. 12) myös tuovat esiin, lastensuojelun sosiaalityön tutkimustiedon vajeet ovat erityisen suuria, ottaen huomioon sen, että lapsiperheiden ja lastensuojelun palveluiden tarkoituksena on pyrkiä ehkäisemään eritoten perhe-elämän suojaa ja yksilönvapauksia rajoittavaa sekä yhteiskunnallisesti kallista lasten kodin ulkopuolelle sijoittamista. Asioiden ja ilmiöiden analysoiminen sekä sosiaali- ja terveydenhuoltoon liittyvien ongelmien tarkasteleminen pirullisina ongelmina voi auttaa ymmärtämään tehokkaammin näiden ongelmien toimintatapoja ja ratkaisumalleja sekä siten mahdollistaa hyvinvointihallinnon paremman ymmärtämisen (Vartainen ym., 2013, s. 12; Vartiainen, 2012, s. 95–96). Kuten Mänttäri-van der Kuipkin (2022, s. 22) toteaa, kotimaisen lastensuojelun sosiaalityön tutkimuksen osalta asioiden ja ilmiöiden syvemmälle analyysille sekä ymmärryksellä on tarvetta kestävien ratkaisukeinojen löytämiseksi.

1.2 Tutkielman tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymys

Tämän Pro gradu -tutkielman tarkoituksena on tarkastella lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työvoimapulaa pirullisten ongelmien piirteiden kautta. Tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä toimii Alfordin ja Headin (2017) pirullisen ongelman jaottelu, joka tarjoaa käytännönläheisemmän lähestymisen pirullisen ongelman ominaisuuksiin. Tutkielman tavoitteena on tuoda uudenlaista näkökulmaa ja lisätä ymmärrystä lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työvoiman saatavuuteen liittyvistä tekijöistä kompleksisuuden ja pirullisen ongelman piirteiden osalta, median narratiivin kautta tarkasteltuna. Tavoitteena on tunnistaa työvoiman saatavuuden

pirulliset piirteet median narratiivissa sekä lisäksi tämän myötä pohtia onko työvoimakysymyksiä pyritty kohtaamaan kuin pirullista ongelmaa.

Tutkielman tavoitteiden saavuttamiseksi on määritelty seuraava tutkimuskysymys:

• Millaisena lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työvoimapula näyttäytyy Helsingin sanomien uutisissa pirullisen ongelman piirteiden kautta tarkasteltuna?

1.3 Tutkimuksen rakenne

Tämä pro gradu -tutkielma rakentuu kuudesta pääluvusta. Ensimmäisessä luvussa avataan tutkielman taustaa ja perustellaan aiheen valintaa sekä esitellään tutkielman tavoite, tarkoitus ja tutkimuskysymys. Tutkielman teoreettinen osuus muodostuu toisesta ja kolmannesta luvusta. Teoreettisessa viitekehyksessä käsitellään ja määritellään tutkielman kannalta keskeisiä aiheita ja käsitteitä. Ensimmäisessä teorialuvussa syvennytään kompleksisuuteen ja kompleksisuusajatteluun, luodaan tarkempaa näkemystä ongelmien erilaisesta luonteesta, sekä syvennytään pirullisen ongelman teoriaan ja pirullisen ongelman kohtaamiseen. Toisessa osuudessa käsitellään sosiaalityötä, keskittyen lastensuojelun sosiaalityöhön sekä tarkastellaan tarkemmin lastensuojelun sosiaalityön pätevyysvaatimuksia ja työvoiman saatavuuteen liittyviä haasteita.

Tutkielman neljännessä luvussa esitellään tutkimuksen menetelmälliset lähtökohdat, aineisto sekä aineiston keruu- ja analyysiprosessi teoriaohjaavan sisällönanalyysin mukaisesti. Viidennessä luvussa tarkastellaan analyysin tuottamia tuloksia, jotka on jäsennetty teoreettisen viitekehyksen mukaisesti. Kuudennessa luvussa tehdään yhteenveto tutkimuksen keskeisistä havainnoista ja vastataan tutkimuskysymykseen. Lisäksi pohditaan tulosten merkitystä, tutkimuksen luotettavuutta ja rajoitteita sekä esitetään suosituksia jatkotutkimukselle.

2 Kompleksisuusajattelu ja pirulliset ongelmat

2.1 Kompleksisuus ja kompleksisuusajattelu

Kompleksisuus (complexity) viittaa esimerkiksi asioiden tai ilmiöiden epävarmuutta luoviin tekijöihin, epäselvyyksiin ja moniulotteisuuteen tai näiden riippuvuussuhteisiin sekä toisiinsa kytkeytyneisyyteen (Lindell, 2017, s. 6; Tainter, 2021, s. 43–44). Jalosen (2006, s. 115) mukaan kompleksisuutta käytetään usein kuvaamaan ilmiöitä ja tilanteita, joita on vaikea ymmärtää sekä hallita, ja suomen kielessä se usein kääntyy herkästi monimutkaisuudeksi. Käsitteenä kompleksisuus on kuitenkin monimutkaisuutta laajempi ja monitulkintaisempi käsite. Kuten Vartiainen ja muut (2013, s. 51–53) tätä muun muassa perustelevat, kompleksisuuden vastakohtana on reduktionismi tai pelkistäminen, yksinkertaisuuden sijasta. Sana kompleksisuus on alun perin tullut latinan kielen sanasta complexus, joka tarkoittaa kirjaimellisesti yhteenkietoutuneisuutta (Juuti & Luoma, 2022, s. 140). Yhteenkietoutuneisuudella taas tarkoitetaan sitä, ettei kokonaisuutta voida pilkkoa osiksi, ja tämän yhteenkietoutuneisuuden voidaan nähdä kuvaavan kompleksisuutta (Vartiainen ym., 2013, s. 52). Kompleksisuutta ei voida nähdä yksiselitteisenä käsitteenä, kuten Mertala (2011, s. 46) myös huomauttaa, ilmiöihin viittaavien käsitteiden syvällinen tarkastelu tekee niiden määrittelystä entistä hankalampaa. Tämä pätee myös kompleksisuudessa. Kompleksisuutta voidaan tarkastella useista eri näkökulmista, eikä sille ole yhtä kaiken kattavaa määritelmää. Lundström (2015, s. 55) toteaakin, että kompleksisuus itsessään on kompleksista – sen piirteet ja ilmenemismuodot vaihtelevat kontekstin mukaan, ja sen ymmärtäminen vaatii laaja-alaista tarkastelua eri tieteenaloilta.

Kompleksisuustieteitä voidaan Jalosen (2006, s. 115–116) mukaan pitää moni- ja poikkitieteellisenä lähestymistapana, jolla pyritään selittämään erilaisia ilmiöitä. Yleisesti kompleksisuustieteiden kuitenkin ajatellaan pohjautuvan luonnontieteisiin (esim. Gribbin, 2005, s. 13–16; Jalonen 2006, s. 116), minkä näkökulmasta kompleksisuus pohjautuu osien väliseen vuorovaikutukseen sekä näiden osien kykyihin sopeutua ympäristössä tapahtuviin muutoksiin (Jalonen, 2006, s. 124). Hanén (2017, s. 80–81)

kuitenkin muistuttaa, ettei luonnontieteellisten juurien voida katsoa kuitenkaan olevan täysin kiistaton, sillä kompleksisuutta on pohdittu eri aloilla useilla eri tieteenaloilla jo satoja, ellei tuhansia vuosia.

Kompleksisuustieteiden nähdään alun perin kehittyneen systeemiteoriasta, jossa on käytetty matemaattisia malleja erilaisten systeemien sekä niiden syy-seuraussuhteiden kuvaamiseksi (Mertala, 2011, s. 48; Puustinen & Jalonen, 2020, s. 19). Juutin ja Luoman (2022, s. 140) mukaan asioiden yhteen liittyminen saa aikaan systeemin. Systeemillä viitataan jonkinlaiseen muodostumaan, jossa on kaksi tai sitä useampi osa, ja kyse voi esimerkiksi olla niin matematiikkaan liittyvien käsitteiden kuin ihmisten muodostamasta sosiaalisesta systeemistä (Lundström, 2015, s. 16). Lindell (2017, s. 7–9) kuitenkin huomauttaa kompleksisuustieteiden taustalla olevan teoriaryppään tulkinnallisuudesta ja siitä, että esimerkiksi systeemiajatteluun keskittyminen on riippuvainen koulukunnasta. Ståhlenin (2004) mukaan systeemiajattelussa systeemit nähdään äärimmäisen kompleksisina kokonaisuuksina, joille normaalia on jatkuva epätasapainoisuus sekä kaoottisuus, ja niille ominaista on niiden sisäinen dynaamisuus ja omaehtoisuus. Systeemit myös uudistuvat ja itseorganisoituvat, ja niille ominaista on myös ennakoimattomuus, epäjatkuvuus ja paikasta riippumattomuus (Juuti & Luoma, 2022, s. 141).

Kompleksisuustieteiden pyrkimyksenä on ymmärtää ja kehittää kompleksisia ilmiöitä, niiden moninaisuutta vaalimalla (Lindell, 2017, s. 2). Kompleksisuustieteiden poikkitieteellisessä lähestymistavassa keskiössä on kokonaisuuden ymmärtäminen siten, ettei se tarkoita samaa kuin sen osien summa (Jalonen, 2006, s. 115), ja parhain tietämys voidaankin saavuttaa yhdistäen erilaisia näkökulmia (Lindell, 2017, s. 62–63). Raision ja muiden (2018, s. 12–13) mukaan yleisesti nousee esiin kolme kompleksisuustieteiden koulukuntaa. Richardsonin ja Cilliersin (2001, s. 5–8; myös Richardson, 2008, s. 18–21) mukaan kompleksisuustieteet voidaan jaotella kolmeen koulukuntaan:

1. **Reduktionistinen kompleksisuustiede**

   Reduktionistisella kompleksisuudella viitataan ”kovaan” kompleksisuuteen, jossa tarkoitus on selvittää sekä mallintaa yleisiä lainalaisuuksia kompleksisten systeemien taustalta. Reduktionistisessa kompleksisuudessa keskeistä on ajatus niin sanotusta ”kaiken kattavasta” teoriasta.

2. **Pehmeä kompleksisuustiede**

   Pehmeässä kompleksisuudessa korostuu metaforat ja tulkintojen merkitys, ja sen tavoitteena on ymmärtää kompleksista maailmaa erilaisten metaforien avulla – kompleksisuus nähdään niin sanotusti linssinä. Pehmeän kompleksisuuden taustalla on uskomus siitä, että sosiaalisen maailma eroaa luonnollisesta maailmasta merkittävästä, eikä siten luonnollisten systeemien tutkimiseen kehitettyjä teorioita voida suoraan soveltaa sosiaalisiin systeemeihin.

3. **Kompleksisuusajattelu**

   Kahteen edelliseen koulukuntaan poiketen, kompleksisuusajattelussa keskiössä on tietämisen sijaan tiedon rajallisuus. Sen tavoitteena ei ole niin sanotusti keskittyä siihen, mitä me jo tiedämme, vaan siihen, mitä emme tiedä tai ymmärrä. Raision ja Lindellin (2019) mukaan kompleksisuusajattelua voidaan pitää näiden koulukuntien keskitienä, mahdollistaen eri näkökulmien tarkastelemisen kokonaisvaltaisesti.

Tämä pro gradu -tutkielma asettuu pääosin kompleksisuusajattelun alueelle, sillä tiedon rajallisuuden tiedostaminen on vahvasti läsnä tutkielmassa. Toisaalta vaikutteita on myös pehmeästä kompleksisuudesta ja tulkintojen korostumisesta, esimerkiksi median vaikutuksesta, lisäten entisestään lastensuojelun sosiaalityöntekijäpulan pirullisuutta.

Kompleksisuusajattelua voidaan Vartiaisen ja Raision (2020, s. 9) mukaan kuvata monitahoisena viitekehyksenä. Kompleksisuusajattelussa korostuu tapa maailman ymmärtämisenä kokonaisuutena, jossa ilmiöt ja asiat ovat toisiinsa yhteenkietoutuneita,

eikä kokonaisuutta ole mahdollista ymmärtää tarkastelemalla osia erikseen tai pilkkomalla sitä osiin (Puustinen & Jalonen, 2020, s. 14–16). Kompleksisuusajattelussa keskeistä on systeemin osien väliset vuorovaikutussuhteet pelkkien yksittäisten ominaispiirteiden sijaan, ja kokonaisuus nähdään enemmän kuin osiensa summana (Juuti & Luoma, 2022, s. 140–143; Marion & Uhl-Bien, 2001, s. 389–391). Tavoitteena on syventää ymmärrystä kehityksestä, joka muotoutuu erilaisten ilmiöiden, toimijoiden ja tapahtumien keskinäisestä kietoutumisesta ja vuorovaikutuksesta (Puustinen & Jalonen, 2020, s. 14). Tämä näkökulma haastaa perinteisen mekanistisen maailmankuvan, joka pyrkii analysoimaan ilmiöitä niiden osien kautta, mutta jättää huomiotta useita keskeisiä tekijöitä, kuten ympäristöön ja inhimilliseen tekijöihin liittyviä vaikutuksia (Vartiainen & Raisio, 2011, s. 391–392; Raisio & Lundström, 2015, s. 2). Kompleksiset adaptiiviset systeemit ovat dynaamisia ja pystyvät mukautumaan jatkuvasti ympäristönsä muutoksiin (Juuti & Luoma, 2022, s. 141).

Kompleksisuusajattelussa painottuvat muutos ja epäjatkuvuus, sillä kompleksiset systeemit eivät tavoittele tasapainoa ja pysyvyyttä, vaan ne pyrkivät epätasapainoa kohti (Vartiainen ym., 2013, s. 238). Mertalan (2011, s. 58–59) mukaan tasapainotilassa oleva systeemi ei vaadi erityistä huomiota, mutta kriisitilanteissa kompleksinen systeemi ajautuu kauemmaksi tasapainotilastaan ristiriitoja ja jännitteitä kohdaten, jolloin sen erilaiset valinnan vaihtoehdot korostuvat. Tällöin syntyy erilaisia kehityssuuntia, kun tehdään valintoja ja ratkaisuja, joilla muovataan ja luodaan uutta järjestystä kompleksisen systeemin toimintaan samalla, kun paljon muuta informaatiota hylätään (Puustinen & Jalonen, 2020, s. 24–28).

Kompleksisuutta voidaan siis tarkastella toisaalta systeemin ominaisuutena, ja toisaalta olosuhteena, jota voidaan hallita pyrkimällä selkeyteen (Mertala, 2011, s. 246). Toisin kuin reduktionistinen ajattelu, joka pyrkii selittämään kokonaisuuden sen osien perusteella (Marion & Uhl-Bien, 2001, s. 393), kompleksisuudessa ymmärretään, että kyse on monista toisiinsa kytkeytyneistä elementeistä ja niiden välisestä vuorovaikutuksesta, mikä voi tuottaa yllättäviäkin lopputuloksia (Jalonen, 2006, s. 115–

117). Mertalan (2011, s. 51–52) mukaan kompleksinen systeemin muodostuu lukuisista toisiinsa vuorovaikutussuhteessa olevista osatekijöistä, joiden keskinäisiä vaikutuksia sekä vaikutuksia järjestelmän kokonaisuuteen on haastavaa mallintaa tai ennakoida. Esimerkiksi kokonaisuuden tai yhden sen osan olosuhteiden parantaminen voi aiheuttaa olosuhteiden heikkenemistä toisaalla (Puustinen & Jalonen, 2020, s. 31–32). Kompleksiset systeemit ovat moniulotteisia kokonaisuuksia, joissa eri ulottuvuudet ovat keskinäisessä vuorovaikutuksessa ja vaikuttavat toisiinsa (Mitleton-Kelly, 2004, s. 293).

Kompleksisuusajattelu hyväksyy tietämyksemme rajallisuuden, eikä sen tavoitteena ole olla ”kaiken kattava” teoria (Lindell, 2017, s. 30). Kompleksisuusajattelu tarjoaa tieteellisen viitekehyksen sen ymmärtämiseen, miksi tietyillä tasoilla ilmiöiden hallinta on rajallista tai jopa mahdotonta, samalla kun se avaa mahdollisuuksia tunnistaa ja hyödyntää keinoja selviytyä näistä väistämättömistä rajoituksista ja rakenteellisista puitteista (Richardson, 2008, s. 23). Kompleksisuusajattelun perustana voidaan Puustisen ja Jalosen (2020, s. 16) mukaan pitää sitä, että tietämyksemme on aina rajoittunutta kompleksisista ilmiöistä, ja asioita tapahtuu jatkuvasti ilman selkeitä tai näkyviäkään syitä. Kompleksiset ilmiöt ovat luonteeltaan dynaamisia ja vaikeasti hallittavia, sillä niitä muovaavat lukuisten keskinäisriippuvaisten tekijöiden vuorovaikutukset, jotka synnyttävät jatkuvasti muuttuvia elementtejä ja lisäävät kokonaisuuden moniulotteisuutta (Lindell, 2017, s. 30–32). Kompleksisuudessa kyse on dynaamisesta ja epälineaarisesta prosessista, joka mukautuu uudenlaisiksi tilanteiksi ja suhteiksi ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, joten kompleksisuuden vallitessa on aina hyväksyttävä epävarmuutta (Mertala, 2011, s. 250–251).

Vartiainen ja Raisio (2011, s. 392) korostavat, ettei kompleksisuutta tarvitse pyrkiä ymmärtämään tai selittämään täysin aukottomasti, vaan kompleksisia ilmiöitä tulisi lähestyä useista eri näkökulmista ja hyödyntäen erilaisia selitysmalleja. Kompleksisuusajattelun eri painotuksien ja lähestymisien yhteisenä tavoitteena on pyrkiä ymmärtämään ilmiöiden, toimijoiden ja tapahtumien yhteenkietoutumisesta muodostuvaa kehitystä (Puustinen & Jalonen, 2020, s. 16). Mertala (2011, s. 51–52) tuo

esiin, kuinka kompleksisuuden pyrkimyksenä on niin kuvata kuin selittää kompleksisia ilmiöitä mutta samalla myös pyrkiä hallitsemaan näitä, tehden erilaisten systeemien, niiden osien, suhteiden, toimintaprosessien ja ympäristöjen rajapintoja sekä yhteyksiä näkyväksi. Kompleksiseen maailmaan lukeutuu monia erilaisia tapoja ajatella ja nähdä maailmaa (Mitleton-Kelly, 2004, s. 290–292), ja kompleksisuuden vallitessa tulisi erilaisia näkökulmia hyödyntää toisiaan täydentävästi ja kontekstin mukaisesti tarkoituksenmukaisella tavalla (Lindell, 2017, s. 9). Kompleksisuuden hallinta edellyttää kompleksisuutta (Vartiainen ym., 2013, s. 52, 75–77).

Kompleksisuusajattelu auttaa Vartiaisen ja Raision (2011, s. 398–400) mukaan ymmärtämään ja kuvaamaan ilmiöiden dynaamisuutta, minkä analysoiminen myös tarjoaa informaatiota systeemien epävakaisuudesta erilaisten palauteprosessien myötä. Kompleksisuusajattelussa ilmiöitä tarkastellaan jatkuvasti kehittyvinä kokonaisuuksina sen sijaan, että niitä pidettäisiin staattisina tai pysyvinä rakenteina (Vartiainen & Raisio, 2011, s. 398). Kompleksisille systeemeille keskeisiä käsitteitä ovat esimerkiksi itseorganisoituminen, emergenssi ja epälineaarisuus (Richardson, 2008, s. 14–15). Kompleksisuudessa keskeistä on jatkuva adaptiivisuus ja kyky luoda uudenlaista järjestystä, sillä kompleksinen toimintaympäristö edellyttää jatkuvaa mukautumista (Mitleton-Kelly, 2004, s. 293; Mertala, 2011, s. 59). Itseorganisoituminen tarkoittaa Jalosen ja Puustisen (2020, s. 26–27) mukaan kykyä luoda spontaania järjestystä ja uudistusta ennakoimattomissa olosuhteissa, ilman ulkoista kontrollia tai vaikutusta. Itseorganisoitumisen tuloksena syntyvää niin ikään yllättäen ja tyhjästä syntyvien ominaisuuksien tuloksella taas viitataan emergenssin käsitteeseen (Maula, 2004, s. 262). Epälineaarisuudessa kaaos ja tasapaino vaihtelee jatkuvasti ja jokin pieni asia tai informaatio voi käynnistää syy-seuraussuhteiltaan yllättävänkin tapahtumien ketjun (Jalonen ym., 2013, s. 287–288). Kompleksisten systeemien tai ilmiöiden epälineaarisuudesta voi myös seurata se, ettei suuretkaan asiat tai ponnistelut saa aikaan juurikaan muutosta tai vaikutus on täysin erilainen kuin ajateltiin (Lindell, 2017, s. 10–12; Mertala, 2011, s. 55). Ilmiön kokonaisuus ei ole siis pelkästään osiensa summa,

vaan sen ymmärtäminen edellyttää vuorovaikutussuhteiden ja dynamiikan tarkastelua (Jalonen, 2007, s. 149).

Oikeastaan kaikkia ihmisorganisaatioita voidaan pitää kompleksisina, sillä vuorovaikutus yksilöiden ja ryhmien välillä on aina epälineaarista (Jalonen ym., 2013, s. 287–288). Sosiaalisissa systeemeissä kytkeytyneisyys ja keskinäisriippuvuus merkitsevät sitä, että yksittäisen toimijan, ryhmän, työyhteisön tai organisaation toiminta tai niiden päätökset voivat heijastua laajasti eri tasoilla ja vaikuttaa monin tavoin myös muihin toimijoihin ja sosiaalisiin suhteisiin (Mitleton-Kelly, 2004, s. 293–294).

2.2 Pirulliset ongelmat

Yhteiskunnat ja julkiset organisaatiot usein kohtaavat hyvin kompleksisia, hankalia ja monitulkintaisia ongelmia, joita ei pystytä ratkaisemaan lopullisesti, ja niiden ääreen joudutaan aina uudestaan ja uudestaan palaamaan (Lindell, 2017, s. 61–63; Gribbin, 2005, s. 13–15). Mäenpään ja Lundströmin (2020, s. 40) mukaan pirullisten ongelmien juuret juontavat ihmisten käsityskyvyn rajallisuuteen, määriteltyjen tavoitteiden ja tehtyjen tulkintojen moninaisuuteen sekä tulevaisuuden ennustamisen mahdottomuuteen. Tällaisten ongelmien tarkasteluun on kehitetty käsite pirullinen ongelma (wicked problem), jota käytetään myös tässä tutkielmassa. Suomenkielisessä kirjallisuudessa käsitteestä esiintyy myös nimitykset ”ilkeä ongelma” ja ”viheliäinen ongelma” (Lundström & Mäenpää, 2020, s. 38, 40). Pirullisen ongelman käsite on peräisin Rittelin ja Webberin vuoden 1973 klassikkoartikkelista ”Dilemmas in a General Theory of Planning”, jossa he pyrkivät tuomaan uudenlaista näkökulmaa ongelmanratkaisuun. Heidän mukaansa yhteiskunnalliset ja sosiaaliset ongelmat eivät ole yhtä selkeästi määriteltävissä tai ratkaistavissa kuin esimerkiksi tekniset ongelmat, joita insinööritieteet usein käsittelevät (Rittel & Webber, 1973, s. 160). Pirulliset ongelmat ovat kuitenkin olleet olemassa niihin liittyvän sosiaalisen kontekstin vuoksi kautta aikojen, vaikka tietoisuus niistä alkoi lisääntymään 1960- ja 1970-lukujen vaihteessa (Gribbin, 2005, s. 53–61; Vartiainen ym., 2013, s. 19).

Rittel ja Webber (1973, s. 160) jaottelivat ongelmat kesyiksi ja pirullisiksi ongelmiksi. Kesyt ongelmat ovat määriteltävissä ja ratkaistavissa, kuitenkaan tarkoittamatta sitä, että niitä olisi helppo ratkaista (Lundström & Mäenpää, 2020, s. 41). Kesyjä ongelmia voidaan verrata matemaattisiin ongelmiin, jotka ovat ratkaistavissa kehitetyillä kaavoilla ja päätöksenteko perustuu niin sanotusti näyttöihin (Rittel & Webber, 1973, s. 160). Vartiainen ja muut (2013, s. 20) tuovat esiin, kuinka kesyä ongelma voidaan nähdä yksitulkintaisena, ja kesyistä ongelmista sekä niiden ominaispiirteistä on suhteellisen helppoa päästä yhteisymmärrykseen. Esimerkiksi Alfordin ja Headin (2017, s. 414) mukaan ongelma on todennäköisesti kesy, mikäli ongelma on tiedettävissä, tieto on julkisesti jaettua tai saatavilla, sidosryhmien välillä ei ole syviä eturistiriitoja ja valta on hyvin jakautunut. Vaikka kesytkin ongelmat voi olla monimutkaisia, päädytään aina lopulta pisteeseen, että ongelma on ratkaistu ja ratkaisun jälkeen voidaan todeta, että ongelma on se parhaalla mahdollisella tavalla, sillä jälkikäteen pystytään objektiivisesti päätellä ratkaisun oikeellisuutta (Lundström & Mäenpää, 2020, s. 40–41). Kuten Rittel ja Webber (1973, s. 161–162) tuovat esiin, ongelman ratkaisun luonne tekee ongelmasta kesyn ja sen ongelmanratkaisuprosessia voidaan tarkastella lineaarisena ylhäältä alaspäin etenevänä vaiheittaisena prosessina.

Kesyjen ja pirullisten ongelmien lisäksi kompleksisuuteen liittyvässä kirjallisuudessa puhutaan myös monimutkaisista ja sotkuisista ongelmista. Esimerkiksi Raisio ja muut (2018) kehittelivät kompleksisuuskuution, johon on jaettuna kolmeen ulottuvuuteen kesyt, sotkuiset ja pirulliset ongelmat. Heidän mukaansa sotkuisia ongelmia voidaan tarkastella ongelmien ryhmänä, joita ei pystytä eristämään toisistaan ja niiden selvittämisessä tarvitaan järjestelmistä lähestymistapaa sekä ongelman eri osien välisten vuorovaikutusmallien tarkastelua. Vaikka ongelmat ovat monimutkaisia, niin ongelman tutkimisen myötä on mahdollisuus päästä edes jonkinlaiseen johtopäätökseen, joka vie meitä eteenpäin. Päätöksenteossa näytöllä on ohjaava rooli, ja monimutkaisten ongelmien ratkaisussa monitieteellinen lähestymistapa on keskeinen, sillä se voi helpottaa haasteiden hallintaa ja edistää ratkaisuprosessia (Raisio ym., 2018, s. 8–9, 13). Myös Alford ja Head (2017, s. 401, 407–409) korostavat, että kesyn ja pirullisen ongelman

välissä on useita muita ongelmatyyppejä, joiden vaikeusaste vaihtelee. Tässä tutkimuksessa kuitenkin ongelmien jaottelun osalta keskitytään kesyihin ja pirullisiin ongelmiin, selkeyden vuoksi.

Pirullisten ongelmien käsitettä voidaan pitää vastineen kesyille ongelmille (Rittel & Webber, 1973, s. 160). Vartiaisen ja muut (2013, s. 129) tuovat esiin, että pirulliset ongelmat ovat aina luonteeltaan monimutkaisia, ja niitä on vaikea tunnistaa sekä ymmärtää. Ne ovat myös aina luonteeltaan yhteiskunnallisia ja sosiaalisia (Lundström & Mäenpää, 2020, s. 42). Pirulliset ongelmat eivät myöskään lakkaa olemasta, ja ne muuttavat jatkuvasti luonnettaan. Yleisesti ottaen pirullinen ongelma nähdään ”oireena” jollekin muulle, syvemmälle juurtuneelle ongelmalle (Rittel & Webber, 1973, s. 164–165). Kompleksisilla systeemeillä ja ilmiöillä sekä pirullisilla ongelmilla on paljon yhteistä, ja kuten Raisio ja muut (2018, s. 11) tuovat esiin – kompleksisuutta ja pirullisia ongelmia voidaan pitää yhteenkietoutuneina. Ongelmat niin sanotusti heijastavat ympäristönsä toimintadynamiikkaa – kompleksisessa ympäristössä myös usein ilmenevät ongelmat ovat kompleksisia (Raisio ym., 2018, s. 12).

Rittel ja Webber (1973) määrittelivät pirullisille ongelmille artikkelissaan kymmenen keskeistä ominaispiirrettä, määritellen pirulliselle ongelmalle kymmenen erilaista ominaispiirrettä. Myöhemmin Conklin (2006) yksinkertaisti tätä määritelmää kuuteen pääpiirteeseen, koska osa alkuperäisistä ominaisuuksista oli päällekkäisiä. Rittelin ja Webberin (1973) sekä Conklinin (2006) kuvaukset pirullisen ongelman ominaispiirteistä ovat laajasti hyväksyttyjä ja kirjallisuudessa hyödynnettyjä, ja niitä on usein pidetty nykytutkimuksessa kattavimpana (Lindell, 2017, s. 22–23; Vartiainen ym., 2013, s. 22).

Conklinin (2006, s. 14–16) mukaan pirullisille ongelmille on tunnusomaista seuraavat kuusi ominaispiirrettä:

1. Ongelmaa ei voida täysin ymmärtää ennen ratkaisuyritystä. Jokainen ratkaisuyritys tuo esiin uusia näkökulmia ongelmasta, mikä tekee sen

tarkkarajaisesta määrittelystä mahdotonta. Ongelman monitahoisuus johtaa siihen, että eri osapuolet voivat hahmottaa sen eri tavoin.

2. Pirulliset ongelmat eivät ole lopullisesti ratkaistavissa. Koska ongelman rajoja ei voida selkeästi määritellä, myöskään sen ratkaisemisen päättymiselle ei ole yksiselitteistä kriteeriä. Käytännössä ongelmanratkaisu päättyy yleensä silloin, kun resurssit loppuvat.

3. Ratkaisut eivät ole yksiselitteisesti oikeita tai vääriä. Vaikka jotkin ratkaisut voivat olla toisia parempia, objektiivinen arviointi on mahdotonta, sillä ratkaisun onnistuminen riippuu näkökulmasta ja arvioijasta.

4. Jokainen pirullinen ongelma on uniikki. Koska pirulliset ongelmat syntyvät monien tekijöiden vaikutuksesta, kahta identtistä ongelmaa ei ole olemassa. Tämän vuoksi myös jokainen ratkaisu on ainutlaatuinen, eikä yhtä ratkaisumallia voi suoraan soveltaa toiseen vastaavaan ongelmaan.

5. Ratkaisut pirullisiin ongelmiin on ainutkertaisia ja niillä on peruuttamattomia seurauksia. Jokainen ratkaisuyritys vaikuttaa ongelmakokonaisuuteen ja voi synnyttää uusia ongelmia. Koska ongelman ymmärtäminen tapahtuu osittain ratkaisun kautta, voi lopputulos olla ennalta arvaamaton.

6. Ratkaisujen lukumäärää ei voida määrittää. Pirullisella ongelmalla voi olla useita mahdollisia ratkaisuja tai ei yhtään toteuttamiskelpoista ratkaisua. Lisäksi on todennäköistä, että osa mahdollisista ratkaisuista jää kokonaan keksimättä. Ratkaisujen etsiminen edellyttää sekä luovuutta että kykyä arvioida, mitkä ratkaisut ovat kehittämisen ja toteuttamisen arvoisia.

Conklin (2006, s. 16, 19) kuitenkin korostaa, että nämä kuusi ominaispiirrettä ovat enemmän kuvaavia kuin ehdottomia. Ongelmassa ei täydy olla kaikkia näitä piirteitä

ollakseen pirullinen, eikä sen pirullisuutta voi aina tunnistaa välittömästi (Conklin, 2006, s. 16). Lindell (2017, 24) kuitenkin tuo esiin, kuinka Rittelin ja Webberin (1973) samoin kuin Conklinin (2006) kuvailemia pirullisen ongelman ominaispiirteitä on mahdollista herkästi löytää monista erilaisista ongelmista. Aluksi yksinkertaiselta vaikuttava ongelma voi myöhemmin osoittautua pirulliseksi, ja toisaalta myös kesyistä ongelmista saatetaan muodostaa kokonaisuuksia, joista löytyy pirullisia piirteitä (Lindell, 2017, s. 23–24). Myös Alford ja Head (2017, s. 398, 402) huomauttavat, että pirullisten ongelmien näkyvyyden kasvaminen voi johtua sekä niiden todellisesta lisääntymisestä että käsitteen aiempaa vapaammasta käytöstä. Heidän mukaansa tämä on johtanut siihen, että ongelmia saatetaan määritellä pirullisemmiksi kuin ne todellisuudessa ovat, erityisesti silloin, kun ne sisältävät joiltakin osin pirullisille ongelmille tyypillisiä piirteitä ja joiltakin ei (Alford & Head, 2017, s. 402).

Alford ja Head tarkastelevat vuonna 2017 julkaistussa artikkelissaan ”Wicked and less wicked problems: a typology and a contingency framework” pirullisia ongelmia koskevan tutkimuksen puutteita. He tuovat esiin, kuinka usein pirullisia ongelmia koskevissa selostuksissa on taipumus ”totalisoida” niitä, ja pitää niitä niin konfliktialttiina ja vaikeasti määriteltävissä olevina, ettei niitä voi edes käsitellä tai hallita. Heidän analyysinsa mukaan monimutkaiset ongelmat vaihtelevat pirullisuudeltaan, esimerkiksi kognitiivisen monimutkaisuuden, asianomaisten toimijoiden, instituutioiden moninaisuuden sekä yhteensopimattomuuden kautta. Vaikka nykytutkimuksessa pirulliset ongelmat usein määritellään edellä kuvatun Conklinin (2006) tiivistyksen mukaisesti, tämän tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä toimii Alfordin ja Headin (2017) pirullisen ongelman jaottelu (taulukko 1), joka tarjoaa käytännönläheisemmän lähestymisen pirullisen ongelman ominaispiirteistä. Heidän mukaansa ongelman voidaan katsoa olevan pirullinen, mikäli useat tai useimmat ehdoista ovat olemassa.

Taulukko 1. Pirullisen ongelman keskeiset ominaispiirteet Alfordin ja Headin (2017) mukaan.

Ominaisuus	Kuvaus
Rakenteellinen monimutkaisuus	Ongelma koostuu useista keskinäisriippuvaisista ja teknisesti haastavista (muiden kuin sidosryhmiin liittyvistä) osa-alueista, mikä tekee ongelmista vaikeasti hallittavia.
Tiedettävyys	Ongelmasta ei ole vain vähän tietoa, vaan ongelma tai sen ratkaisu on luonteeltaan sellainen, että sitä ei voi tuntea - eli asiaankuuluva tieto on piilossa, peitelty tai aineetonta, se koostuu monista monimutkaisista muuttujista ja/tai sen toiminta edellyttää toimia syy-yhteyksien ja todennäköisten lopputulosten selvittämiseksi.
Tietämyksen hajanaisuus	Käytettävissä oleva tieto on hajallaan useiden sidosryhmien kesken, joilla kullakin on hallussaan osa mutta ei kaikkea, mitä tarvitaan ongelman ratkaisemiseksi.
Tiedon kehystäminen	Osa tiedosta saa joko liikaa tai liian vähän huomiota sen kehystämisen vuoksi, mikä vääristää ymmärrystämme.
Intressien eriytyminen	Eri sidosryhmillä on intressejä (tai arvoja), jotka ovat olennaisesti ristiriidassa toisten intressien kanssa.
Vallan jakautuminen	Sidosryhmien välinen vallanjako on toimimaton, jolloin hyvin vaikutusvaltaiset toimijat voivat voittaa vähemmän vaikutusvaltaiset toimijat, vaikka jälkimmäiset muodostaisivatkin enemmistön konsensuksen, tai jolloin jyrkästi jakautuneet intressit vastaavat jyrkästi jakautunutta valtaa.

Vuosikymmenten saatossa pirullisen ongelman ominaisuuksien luetteloa on yritetty tiivistää säilyttäen kaikkein oleellisimmat elementit ja ulottuvuudet. Esimerkiksi Head

(2008; 2022) on pyrkinyt edelleen tiivistämään pirullisen ongelman määritelmää siten, että hänen mukaansa pirullisille ongelmille ominaista on *kompleksisuus*, *epävarmuus* ja *arvoerojen moninaisuus*. Hänen mukaansa ongelman voidaan katsoa olevan pirullinen ongelma, kun nämä ominaisuudet yhdistyvät. Kompleksisuus taas viittaa yhteen kietoutumisen käsitteeseen, joka taas korostaa pirullisten ongelmien ja siihen liittyvien eri tekijöiden keskinäisriippuvaisuutta ja vuorovaikutteisuutta (Vartiainen ym., 2013, s. 24–27, 28). Rittel ja Webber (1973, s. 162–163) myös tuovat esiin, kuinka pirullisten ongelmien kompleksisuutta yhä lisää niiden jatkuvasti muuttuva luonne, eikä niitä voi ratkaisemisen helpottamiseksi purkaa pienempiin osiin. Kuten Head (2022) tuo esiin, asioiden ja institutionaalisten prosessien välillä on voimakkaita kytköksiä eli toisin sanoen ne ovat vahvasti keskinäisriippuvaisia ja muutokset järjestelmän yhdessä osassa voi saada aikaan arvaamattomiakin vaikutuksia toisaalla.

Headin (2022) mukaan pirullisten ongelmien epävarmuus taas kytkeytyy tietoon ja tietämyksen vajaavaisuuteen. Tähän liittyy tietoon ja tietämättömyyteen liittyvä epävarmuus, josta seuraa mahdottomuus eliminoida yllätyksiä ja tahattomiakin seurauksia (Vartiainen ym, 2013, s. 22–24). Yllätykset eivät välttämättä johdu suoraan tiedon puutteesta, vaan kuten Conklin (2006) myös tuo esiin pirullisen ongelman ymmärtämiseksi tarvittava tieto riippuu ongelmanratkaisijasta ja kunkin tavasta ratkaista ongelmia, ollen hajallaan useiden eri ongelmaan vaikuttavien sidosryhmien kesken. Ongelman ymmärtäminen ja sen ratkaiseminen ovat siis tiukasti toisiinsa kietoutuneita (Rittel & Webber, 1973, s. 161).

Arvojen monimuotoisuus taas ilmenee Headin (2022) mukaan pirullisen ongelman käsittelyssä ja siinä mukana olevien sidosryhmien välillä. Vaihtelevat institutionaaliset roolit, tietotasot ja odotukset, sekä henkilökohtaiset edut, arvot ja ideologiat väistämättä johtavat erilaisiin ristiriitoihin suositeltavista ratkaisuista (Head, 2022). Näiden erilaisten tavoitteiden, arvojen ja intressien vuoksi ei ole olemassa tilannetta, jossa voitaisiin päästä tilanteeseen, että oltaisiin yhtä mieltä ratkaisun onnistumisesta kaikkien osapuolten kannalta. Huonot valinnat ja ratkaisut voivat jopa pahentaa itse ongelmaa

(Pacanowsky, 1995, s. 39–40). Kuten Vartiainen ja muut (2013, s. 27) tuovat esiin, pirullisten ongelmien luonne korostaa niihin liittyvää subjektiivisten näkemysten runsautta, antaen sidosryhmille mahdollisuuden tulkita ongelmaa sekä ratkaisuja omista lähtökohdistaan.

Headnin (2008; 2022) pirullisten ongelmien määritelmä soveltuu myös tiivistämään ylätasolla Alfordin ja Headin (2017) pirullisen ongelman ominaispiirteiden jaottelua taulukon 2 mukaisesti. Tätä sovelletaan tutkimusosiossa analyysin ja tulosten tarkastelun osalta.

Taulukko 2. Pirullisen ongelman keskeiset ominaispiirteet Alfordin ja Headin (2017) mukaan, sovellettuna Headin (2008; 2022) pirullisen ongelman ominaisuuksiin.

Rakenteellinen monimutkaisuus	Kompleksisuus
Tiedettävyys	Epävarmuus
Tietämyksen hajanaisuus	
Tiedon kehystäminen	
Intressien eriytyminen	Arvoerojen moninaisuus
Vallan jakautuminen	

2.3 Pirullisen ongelman kohtaaminen

Pirullinen ongelma on monitahoinen, vaikeasti määriteltävä ja dynaaminen ilmiö, jolle ei ole yksiselitteistä ratkaisua. Useissa pirullisia ongelmia koskevissa julkaisuissa ja valta-asemassa olevassa ajattelussa korostetaan, että pirullisia ongelmia ei voida koskaan ratkaista lopullisesti, kuten Rittel ja Webber (1973) jo painottavat klassikkoartikkelissaan. Rittel ja Webber (1973, s. 159–161) esittävät, että pirulliset ongelmat rakentuvat sosiaalisen ulottuvuuden kautta niin laajoiksi ja kompleksisiksi kokonaisuuksiksi, että niitä on Lundströmin ja Mäenpään (2020, s. 41) käsiteltävä jatkuvasti ja niitä joudutaan ratkomaan yhä uudelleen. Pirullisten ongelmien katsotaan yleisesti edustavan jatkuvaa oppimisprosessia, jossa ongelman määrittely ja ratkaiseminen tapahtuvat rinnakkain ja vaikuttavat toisiinsa (Raisio, 2009, s. 480–481). Ongelman määrittely puolestaan tarjoaa

viitteitä myös mahdollisista ratkaisuvaihtoehdoista, ja se nähdään enemmänkin toimivien tai vähemmän toimivien ratkaisujen suunnitteluna (Pacanowsky, 1995, s. 37). Esimerkiksi, jos pirullisen ongelman ydin on osapuolten erimielisyys, on luonnollinen lähestymistapa konfliktin käsittely vuoropuhelun kautta (Head & Alford, 2017, s. 414). Usein kirjallisuudessa kyseenalaistetaan (mm. Lindell, 2017, 29; Pacanowsky, 1995, s. 37) voidaanko pirullisten ongelmien kohdalla käyttää termiä *ratkaiseminen,* ja on ehdotettu, että sen sijaan puhuttaisiin pirullisten ongelmien kohtaamisesta, niistä selviytymisestä tai niiden hallinnasta (Raisio, 2010, s. 34; Vartiainen ym., 2013, s. 129).

Ongelman luonteen ymmärtäminen on keskeistä ennen kuin siihen voidaan edes yrittää löytää mahdollista ratkaisuvaihtoehtoa (Rittel & Webber, 1973, s. 160–161). Kuten Conklin (2006, s. 5–6) toteaa, mikäli emme tunnista ongelman pirullista luonnetta on mahdollista, että päädymme käyttämään sen ratkaisussa tai hallinnassa vääränlaisia keinoja ja menetelmiä. Pirulliset ongelmat ovat aina kompleksisia, ja niille ominaista on jatkuva epävarmuus (Grint, 2005, s. 1473). Kuten aiemmin on todettu, kompleksisuus viittaa esimerkiksi epäselvyyksiin, moniulotteisuuteen, riippuvuussuhteisiin sekä ilmiöiden ja asioiden välisiin kytköksiin (mm. Lindell, 2017, s. 6; Clarke, 2012, s. 135). Muuttuvien tekijöiden lukemattoman määrän ja eri tekijöiden sekä tilanteiden välisten riippuvuussuhteiden vuoksi ymmärryksemme kompleksisista ilmiöistä on aina rajallista, eikä niitä pystytä täysin hallitsemaan (Lindell, 2017, s. 30). Kompleksisuutta kuvastaa Lundströmin ja Mäenpään (2020, s. 45) mukaan pirullisten ongelmien dynaamisuus eli ongelma muuttuu jatkuvasta, esimerkiksi ympäröivän yhteiskunnan, maailmanpolitiikan tai talouden mukana. He painottavatkin, että pirullisia ongelmia tulisi käsitellä kokonaisvaltaisesti, tiedostaen niiden ennalta-arvaamattomuuden, sillä ongelmaan vaikuttaa lukuisat eri taustatekijät ja epälineaariset vuorovaikutussuhteet (Lundström & Mäenpää, 2020, s. 45).

Pirullisten ongelmien käsittely ei pääty ratkaisuvaihtoehdon valintaan ja sen toteuttamiseen, vaan se jatkuu jatkuvana oppimisprosessina (Vartiainen ym., 2013, s. 27). Pirullisten ongelmien kohtaaminen edellyttää dynaamisuuden ja

keskinäisriippuvaisuuden huomioivaa monitasoista ja mukautuvaa lähestymistapaa, perinteisten hierarkkisten ja lineaaristen päätöksentekomallien sijaan (Conklin, 2006, s. 16). Siinä tarvitaan yhteistyöhön perustuvia, joustavia ja monitieteisiä ratkaisun sekä hallinnan tapoja, joissa eri toimijat voivat tuoda esiin näkemyksiään ja rakentaa yhteistä ymmärrystä ongelmasta (Lindell, 2017, s. 23). Vuorovaikutteisessa prosessissa ongelman määrittely ja ratkaisuvaihtoehtojen etsiminen kulkevat käsikädessä (Vartiainen ym., 2013, s. 26–27). Koska pirulliset ongelmat eivät ole lopullisesti ratkaistavissa, niiden hallinta on jatkuva prosessi, joka vaatii iteratiivista lähestymistapaa ja luovaa ongelmanratkaisua (Alford & Head, 2017, s. 407). Vartiainen ja muut (2013, s. 27) tuovat esiin niin sanotun rosoisen suunnitteluprosessin pirullisen ongelman käsittelyprosessina, joka etenee ongelman ja sen ratkaisujen välisenä epälineaarisena vuorovaikutuksena. Heidän mukaansa ongelman selvittely ei pääty ratkaisun valintaan tai sen toteuttamiseen, vaan se jatkuu jatkuvana oppimisprosessina. Tällöin pirullisia ongelmia käsiteltäessä, joka hetki pysähdytään tilanteissa, mikä mahdollistaa toimijoille mahdollisuuden ymmärtää sekä oppia ongelman sisällöstä ja sen eri ratkaisuvaihtoehdoista entistä enemmän (Vartiainen ym., 2013, s. 27).

Kirjallisuudessa on myös esitetty erilaisia vaihtoehtoisia strategioita pirullisen ongelman kohtaamiseen, joista yksi tunnetuimmista Robertsin (2000) tekemä jaottelu. Robertsin (2000, s. 2–9) mukaan pirullisten ongelmien kohtaamisen strategioita ovat seuraavat kolme strategiaa:

1. **Autoritaarinen strategia**

   Tavoitteena on rajata eri toimijoiden määrä mahdollisimman pieneksi, jolloin valta keskittyy toimijoista vain muutamalle. Pienen toimijajoukon työskennellessä ongelmanratkaisun ajatellaan olevan toimivampaa ja nopeampaa.

2. **Kilpailuhenkinen strategia**

   Tavoitteena on päästä autoritääriseen asemaan, ja ongelman ratkaisun sijaan keskitytään enemmän siihen, kenellä on valtaa määritellä ongelma ja tehdä

ratkaisuvalinnat. Kilpailuasetelman ajatellaan kehittävän uudenlaisia innovaatioita sekä kyseenalaistavan vallankäytön vakiintumisiin tiettyihin toimijoihin.

3. Yhteistyötä korostava strategia

Tavoitteena on monipuolisen yhteistyön ja vastuun jakamisen kautta määritellä ongelmaa ja löytää erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja. Ajatuksena on, että yhteistyön ja voimavarojen yhdistämisen kautta saadaan enemmän aikaan ja löydetään useampia ratkaisuvaihtoehtoja, kuin toimimalla yksin.

Lundström ja Mäenpää (2020, s. 44) mukaan autoritaarinen strategia rajoittaa laajaa keskustelua ja osallistumista sekä vähentää eri sektoreiden välistä yhteistyötä. Mitä enemmän toimijoita taas jää pirullisen ongelman käsittelyn ulkopuolelle, sitä enemmän eri näkökulmia ja tietoa jää päätöksenteon ulkopuolelle (Vartiainen ym., 2013, s. 22). Autoritaarinen strategian käyttäminen johtaa herkästi ongelman määrittelyn ja sen ratkaisuvaihtoehtojen suppeuteen (Lundström & Mäenpää, 2020, s. 44). Usein tämän strategian yhteydessä kirjallisuudessa nostetaan esiin myös pirullisen ongelman *kesyttäminen*, joka yhdistyy Robertsin (2000, s. 2–4) kuvaamaan autoritaariseen strategiaan. Kesyttämisellä viitataan pirullisen ongelman muotoiluun siten, että sitä näennäisesti pystytään kontrolloimaan (Lundström & Mäenpää, 2020, s. 44). Päätöksenteon helpottamiseksi pirullista ongelmaa pelkistetään jäsentelemällä sitä osaongelmiksi tai erillisiksi ratkaistavaksi haasteiksi (Mackenzie ym., 2006, s. 158–159). Kesyttäminen voi myös olla pirullisen ongelman ”oireiden” hoitamista, jolloin todellista ongelman syytä ei välttämättä lainkaan tunnisteta (Rittel & Webber, 1973, s. 165). Kesyttämisellä pirullinen ongelma muotoillaan sellaiseksi, että sitä näennäisesti pystytään kontrolloimaan ja soveltamaan sen hetkisiin hallintovastuisiin ja -malleihin sekä saatavissa olevaan asiantuntijuuteen (Lundström & Mäenpää, 2020, s. 44). Taustalla katsotaan olevan vallankäyttö, jolla ongelma niin sanotusti pakotetaan johonkin tiettyyn muottiin, vaikka se ei välttämättä sovi siihen (Mackenzie ym., 2006, s. 158).

Kilpailuhenkisessä strategiassa taas keskitytään ongelman ratkaisun sijaan enemmän vastustajan päihittämiseen (Lundström & Mäenpää, 2020, s.44). Alford ja Head (2017, s. 403–404) nostavat kuitenkin esiin, kuinka kilpailuasema ja -dynamiikkaa saattaa aiheuttaa sekä kiihdyttää erilaisten konfliktien syntyä. Konfliktit taas hidastavat pirullisen ongelman ratkaisujen löytämistä sekä kuluttavat eri yhteiskunnallisten toimijoiden ja instituutioiden resursseja (Alford & Head, 2017, s. 404).

Yhteistyötä korostava strategia on tutkijoiden keskuudessa saanut suurinta kannatusta (Lundström & Mäenpää, 2020, s. 44). Myös Roberts (2000, s. 2–3) korostaa, että pirullisten ongelmien ratkaisemisessa on syytä hyödyntää yhteistyötä, sen koskettaessa laajasti eri toimijoita. Strategiaa pidetään erilaisena vastauksena monipuolisten panosten ja näkemysten tarpeeseen, johon sisältyy julkista kuulemista ja osallistumista päätöksentekoon, sisältäen todennäköisesti myös yhteistyötä julkisten, yksityisten ja voittoa tavoittelemattomien organisaatioiden välillä (Alford & Head, 2017, s. 404). Yhteistyössäkin on omat haasteensa, kuten kenen ehdoilla ja millaisilla toimintamalleilla edetään, sekä perinteiset byrokraattiset organisaatiot eivät usein luo helppoa lähtökohtaa yhteistyön rakentamiselle (Lundström & Mäenpää, 2020, s. 44). Organisaatiorajat ylittävä yhteistyö ja siltojen rakentaminen erilaisissa verkostoissa tarjoavat mahdollisuuksia hallita pirullisia ongelmia sekä niiden monimutkaisia piirteitä, edistäen näin kompleksisten pirullisten ongelmien ratkaisua (Weaver ym., 2023, s. 6; Weber & Khademian, 2008, s. 334). Myös Lindell ja muut (2014, s. 95–96) korostavat, että hatariakin yhteistyösiltoja on tärkeää vahvistaa ja ylläpitää. Ongelmanratkaisussa kattava verkosto antaa mahdollisuuden monipuolisen ja laajan ymmärryksen syntymiselle, mikä puolestaan mahdollistaa erilaisten ratkaisuvaihtoehtojen tarkastelun (Rittel & Webber, 1973, s. 159, 165), joiden joukosta voidaan valita paras mahdollinen ratkaisu (Vartiainen ym., 2013, s. 91).

Alfordin ja Headin (2017) korostavat artikkelissaan ”Wicked and less wicked problems: a typology and a contingency framework”, kuinka on tärkeää ymmärtää pirullisten ongelmien monimuotoisuus ja ongelmien eri asteinen "pirullisuus", mikä mahdollistaa

paremmin räätälöidyt ja tilannesidonnaiset ratkaisut. Heidän mukaansa pirullisia ongelmia voidaan hallita ja niihin voidaan sopeutua tekemällä edistystä ongelman eri osa-alueilla. He esittävät, että ratkaisustrategiat tulisi sovittaa ongelman erityispiirteisiin ja että tehokas lähestymistapa vaatii usein monimuotoisten menetelmien yhdistämistä (Alford & Head, 2017, s. 400–401). Myös Vartiainen ja muut (2013, s. 26–27) tuovat esiin, vaikka pirullisiin ongelmiin ei ole lopullisia ratkaisuja, niitä voidaan hallita kehittämällä mukautuvia ja moniäänisiä lähestymistapoja. Toimintamallien on oltava dynaamisia, jotta ne voivat reagoida jatkuvasti muuttuviin tilanteisiin ja uusien tietojen valossa tarkentaa ongelman määrittelyä ja ratkaisuvaihtoehtoja (Raisio, 2010, s. 40). Tämä edellyttää myös sitä, että ongelman kompleksisuus hyväksytään eikä sitä pyritä yksinkertaistamaan liikaa, sillä liian kapeakatseinen lähestymistapa voi pahentaa ongelmaa tai synnyttää uusia pirullisia haasteita (Lindell, 2017, s. 47).

Yksi keskeinen Alfordin ja Headin (2017, s. 420) esittämä lähestymistapa on yhteistyöhön perustuva hallinta, jossa eri sidosryhmät osallistuvat ongelman määrittelyyn ja mahdollisten ratkaisujen kehittämiseen. Ongelman syvällinen ymmärtäminen edellyttää yhteistyötä eri toimijoiden välillä, sillä laajojen sidosryhmien osallistaminen auttaa tunnistamaan moninaiset näkökulmat ja mahdolliset toimintavaihtoehdot (Lindell, 2017, s. 48). Kuitenkin edes laaja yhteistyö ei välttämättä takaa onnistunutta lopputulosta, sillä osapuolilla voi olla ristiriitaisia intressejä ja tietoa voidaan käyttää strategisesti omien tavoitteiden ajamiseen (Lundström & Mäenpää, 2020, s. 48–51). Pirullisten ongelmien käsittelyssä tarvitaan myös muita keinoja, kuten institutionaalisia uudistuksia ja uutta johtamistapaa, joka huomioi tiedon, intressien ja vallan hajautetun luonteen (Alford & Head, 2017, s. 422).

Pirullisten ongelmien hallinta ei tarkoita niiden poistamista, vaan niiden kanssa toimimista mahdollisimman tehokkaasti. Pirullisten ongelmien ratkaiseminen on käytännössä siis niiden hallintaa ja sopeutumista jatkuvasti muuttuviin olosuhteisiin (Lindell, 2017, s. 48). Kuten Vartiainen ja muut (2013, s. 129) toteavat, ”pirullisia ongelmia ei voi välttää, mutta niistä voi selviytyä”, mikä tarkoittaa sitä, ettei niiden

ratkaisemiseksi ole olemassa valmiiksi määriteltyä mallia. On myös tärkeää ymmärtää, että pirullisia ongelmia joudutaan usein ratkomaan yhä uudelleen, eivätkä ne katoa, vaan niihin joudutaan todennäköisesti palaamaan uudestaan myös tulevaisuudessa (Lindell, 2017, s. 24). Tämä edellyttää kykyä sietää epävarmuutta ja hyväksyä, että ratkaisujen vaikutukset voivat olla osittaisia ja ennalta-arvaamattomia (Conklin, 2006, s. 19). Lisäksi vallan epätasainen jakautuminen eri toimijoiden kesken voi tehdä ongelman käsittelystä haastavaa, erityisesti tilanteissa, joissa voimakkaat sidosryhmät voivat hallita päätöksentekoa muiden kustannuksella (Alford & Head, 2017, s. 407). Näin ollen pirullisten ongelmien kohtaaminen vaatii avointa kommunikaatiota, yhteistoiminnallista päätöksentekoa ja mukautuvia toimintamalleja, jotka mahdollistavat jatkuvan oppimisen ja joustavan reagoinnin muuttuviin olosuhteisiin.

3 Lastensuojelun sosiaalityö Suomessa

3.1 Suomalainen sosiaalityö ja lastensuojelun sosiaalityö

Sosiaalityö on keskeinen osa nykyistä hyvinvointijärjestelmäämme. Kuten Mäntysaari (2016, s. 76) toteaa hyvinvointiyhteiskunnasta puhuttaessa ei viitata ainoastaan yhteiskunnan hyvinvointiin, vaan käsitteellä tarkoitetaan myös hyvinvointia turvaavia julkisia palveluja ja sosiaaliturvaetuuksia. Suurelle osalle väestöä saatavilla olevat ensisijaiset palvelut ovat riittäviä, mutta osa avun tarvitsijoista putoaa näiden ensisijaisten niin sanottujen turvaverkkojen läpi ja päätyy sosiaalityön asiakkaaksi (Saikkonen ym., 2015, s. 13). Sosiaalityön ylätason tehtävänä voidaan katsoa olevan vastaaminen yksilöiden ja perheiden tarpeisiin, sosiaalisten ongelmien ehkäiseminen ja yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden sekä hyvinvoinnin edistäminen (Julkunen, 2006, s. 28; Lorenz, 2005, s. 12; Saikkonen ym., 2015, s. 14). Suomalainen sosiaalityö yhdistää yksilöiden ja perheiden auttamisen, yhteisöllisen toiminnan sekä rakenteellisen vaikuttamisen (Banks, 2016, s. 35; Pohjola, 2016, s. 88–89). Tämä monitasoinen toimintamalli on linjassa sekä kansallisen lainsäädännön että kansainvälisten ihmisoikeusperiaatteiden kanssa (Heikkilä & Julkunen, 2018, s. 54).

Sosiaalityö yleisesti asemoidaan vaikeassa elämäntilanteessa ja yhteiskunnan heikommassa asemassa olevien ihmisten hyväksi toimivana ammatillisen toiminnan instituutiona (Pohjola, 2016, s. 87). Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 15 §:n mukaan sosiaalityö määritellään asiakas- ja asiantuntijatyöksi, joka keskittyy yksilöiden ja perheiden tarpeisiin vastaavan sosiaalisen tuen ja palvelujen kokonaisuuden rakentamiseen. Työn tavoitteena on lieventää elämäntilanteen vaikeuksia, vahvistaa toimintamahdollisuuksia ja osallisuutta sekä tukea yhteisöjen sosiaalista eheyttä (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2024, s. 66). Sosiaalityö tukee muutosta yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen kanssa yhteistyössä, ja se sisältää koordinointia eri toimijoiden välillä vaikuttavuuden varmistamiseksi (Heikkilä & Julkunen, 2018, s. 55). Saikkosen ja muiden (2015, s. 13) mukaan sosiaalityö Suomessa on kunnallista sosiaalipalvelua, jota toteutetaan yhteistyössä useiden erilaisten verkostojen ja toimijoiden kanssa. Myös

sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) sosiaalityötä määritellään asiakas- ja asiantuntijatyöksi, jossa arvioidaan tuen tarpeet ja sovitetaan yhteen yhteistyössä eri toimijoiden tarjoamat palvelut.

Sosiaalityö ammattina on niin tavoitteellista asiantuntija- ja asiakastyötä kuin yhteiskunnallista toimintaa. Sosiaalityön yhteiskunnallisena tehtävänä ja juridisena velvollisuutena on edistää tasa-arvoa ja oikeudenmukaisuutta, ja vaikuttaminen yksilötasolla ylettyy toimiin niin ongelmia aiheuttaviin tekijöihin yhteisöissä kuin koko yhteiskunnassa (Saikkonen ym., 2015, s. 14). Niemelän (2016, s. 107) mukaan sosiaalityö ammatillisena instituutiota ilmentää ihmisten ja yhteiskunnan vastavuoroisuutta, jolla edistetään hyvinvointia. Poliittisen ulottuvuuden kautta sosiaalityö voidaan käsittää myös valtana, joka muovaa resurssien, oikeuksien ja mahdollisuuksien jakautumista sekä vaikuttaa siihen, miten arvioidaan asiakkaiden tarpeita, tehtyjä interventioita ja auttamisen strategioita sekä millaisiin taustaoletuksiin sosiaalityö pohjautuu (Vornanen, Hämäläinen & Törrönen, 2016, s. 203). Kuten Mäntysaari (2016, s. 82) myös tuo esiin, sosiaalityö ei toimi yhteiskunnasta irrallaan, vaan yhteiskunnalliset reunaehdot muokkaavat sosiaalityön rakentumista. Yhteiskunnalliset rakenteet vaikuttavat kansalaisten elinolosuhteisiin, ja hyvinvoinnin sekä sosiaalisten ongelmien taustatekijöinä ne myös muokkaavat sosiaalityön toimintaedellytyksiä ja toimintaympäristöä (Vornanen, Hämäläinen & Törrönen, 2016, s. 201–202). Sosiaalityön luonteen vuoksi, hyvinvointiyhteiskunnan ja sosiaalityön asiakkaan kohtaamisessa voi olla erilaisia jänniteitä, jotka eivät johdu asiakassuhteesta vaan toiminnan taustalla olevista rakenteellisista tekijöistä (Mäntysaari, 2016, s. 86). Esimerkiksi samalla kun sosiaalityö välittää resursseja, niin yhteiskunta myös odottaa sosiaalityön integroivan ja kontrolloivan kansalaisia yhteiskunnan eheyden takia (Niemelä, 2016, s. 107).

Sosiaalityössä on kyse julkisen vallan toiminnasta, jota ohjaavat lait, erilaiset säädökset, sopimukset sekä ohjeistukset ja niistä johdetut toimintaperiaatteet (Mäntysaari, 2016, s. 76). Myös ihmisoikeusajattelulla usein legitimoidaan sosiaalityön tehtäväkenttää ja olemassaoloa, ja esimerkiksi vuonna 2014 päivitetty sosiaalityön kansainvälinen

määritelmä sekä sosiaalityön eettiset ohjeistot (mm. Talentia 2022; IFSW 2014) korostavat ihmisoikeuksia keskeisesti sosiaalityötä ohjaavina periaatteina (Ranta-Tyrkkö, 2016, s. 284) Lisäksi sosiaalityön eettistä ja juridista perustaa täydentävät ihmisoikeussopimukset, jotka on määritelty YK:n ihmisoikeuksien julistuksessa, Euroopan ihmisoikeussopimuksessa ja Suomen perustuslaissa (Talentia, 2022, s. 11). Suomen perustuslaki (731/1999) myös antaa vahvan pohjan sosiaalityölle. Peruslain 19 § määrittää, että kaikilla, jotka eivät kykene itse turvaamaan ihmisarvoisen elämän edellytyksiä, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Lisäksi se velvoittaa julkista valtaa takaamaan riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistämään väestön hyvinvointia (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2024, s. 11). Ihmisoikeuksien ja yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden periaatteet ovat myös sosiaalityön maailman laajuisen määritelmän mukaan sosiaalityön perusta (Araneva, 2018, s. 19).

Suomalainen sosiaalityön keskeisin juridinen perusta löytyy sosiaalihuoltolaista (1301/2014), joka myös ohjaa sosiaalipalveluiden järjestämistä. Tämä laki toimii niin sanotusti sateenvarjona, jonka alle muut erityislait, kuten lastensuojelulaki (417/2007) sijoittuu, jota käsitellään myöhemmin. Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 1 §:n mukaan lain tarkoituksena on ensinnäkin edistää ja ylläpitää väestön hyvinvointia sekä sosiaalista turvallisuutta. Sosiaalihuoltolain soveltamisoppaan (2024, s. 11) mukaan sosiaalihuollolla vaikutetaan laajasti väestön sosiaaliseen hyvinvointiin ja turvallisuuteen, sekä edistetään väestön toimintakykyä ja osallisuutta, vaikuttaen myös yleensä terveyden edistämiseen välillisesti. Lisäksi sosiaalihuoltolain tarkoituksena on vähentää eriarvoisuutta, turvata yhdenvertaiset, riittävät ja tarpeenmukaiset sekä laadukkaat palvelut ja varmistaa hyvinvointia edistävät toimenpiteet ja edistää osallisuutta, asiakaskeskeisyyttä sekä oikeutta hyvään kohteen ja palveluun sosiaalihuollossa (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2024, s. 11–12). Sosiaalihuoltolaissa myös korostetaan asiakaslähtöisyyttä ja asiakkaan osallisuuden tukemista palveluiden suunnittelussa ja toteutuksessa (SHL 7 §). Tämä periaate näkyy esimerkiksi asiakkaan oikeutena osallistua oman palvelusuunnitelmansa laadintaan ja päätöksentekoon. Lain perusteluissa

asiakkaan itsemääräämisoikeuden kunnioittamista pidetään sosiaalityön yhtenä keskeisimpänä arvona (Heikkilä & Julkunen, 2018, s. 42).

Nämä juridiset periaatteet ja velvollisuudet ohjaavat sosiaalityön käytäntöjä, erityisesti palvelujen riittävyyden sekä yhdenvertaisuuden varmistamisen osalta. Sosiaalityö on kiinteässä yhteydessä julkishallinnon vastuisiin, ja sillä on keskeinen rooli hyvinvoinnin edistämisessä ennaltaehkäisevästi sekä monimuotoisiin sosiaalisiin ongelmiin vastaamisen osalta rakenteellisesti ja yhteisöjä tukien. Kuten Julkunen (2006, s. 32) toteaa sosiaalityön tehtävät eivät rajoitu vain lakisääteisten palveluiden järjestämiseen, vaan ne ulottuvat myös rakenteelliseen työhön, jossa pyritään vaikuttamaan koko yhteiskunnan tasolla erilaisiin rakenteellisiin ongelmiin. Sosiaalityön perustana on juridinen velvollisuus edistää yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta ja tasa-arvoa, mikä siten tekee siitä edelleen olennaisen osan suomalaista hyvinvointivaltiota (Saikkonen ym., 2015, s. 14).

Sosiaalityön painopisteen määritellään usein olevan vaikeassa elämäntilanteessa tai yhteiskunnan heikoimmassa asemassa olevien ihmisten auttamisessa. Lastensuojelun sosiaalityössä painopisteen voidaan katsoa olevan erilainen, sillä lastensuojelulain (417/2007) 1§:n mukaan lain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, monipuoliseen ja tasapainoiseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lain mukaan lapsella on oikeus erityiseen suojeluun yksinomaan sen perusteella, että hän on lapsi, muusta yhteiskunnallisesta asemasta huolimatta. Lapsiperheiden ja lastensuojelun sosiaalityö muodostavat keskeisen osan sosiaalihuollon tehtävistä ja palveluista, joiden tavoitteena on tukea lasten ja nuorten kasvua, kehitystä ja turvallisuutta sekä vahvistaa perheiden ja huoltajien kykyä hoitaa tehtäviään (Kiili ym., 2024, s. 7; Araneva, 2018, s. 65).

Lastensuojelun sosiaalityö on lastensuojelulakiin (417/2007) perustuva julkinen hallintotehtävä (Alhanen, 2014, s. 15). Lastensuojelun sosiaalityötä Suomessa ohjaa monet kansainväliset ja kansalliset lainsäädännöt sekä sopimukset, ja moraaliset,

eettiset sekä normatiiviset säädökset (Koulu ym., 2024, s. 25: Harrikari, 2015, s. 54), mitkä tekevät lastensuojelun sosiaalityöstä eettisesti vaikeaa sekä emotionaalisesti haastavaa. Suomalaista lastensuojelua ohjaava keskeisin lainsäädäntö on peräisin vuonna 2008 voimaan tulleesta lastensuojelulaista (417/2007). Lain 4 §:ssä säädetään lastensuojelun keskeisistä periaatteista, jotka on otettava huomioon kaikessa lastensuojelua järjestettäessä ja sitä toteutettaessa. Nämä lastensuojelun periaatteet ovat kiinteässä yhteydessä niin perus- ja ihmisoikeussääntelyyn kuin lapsen oikeuksiin (Araneva, 2018, s. 48). Lapsen oikeuksista on säädetty sekä Suomen perustuslaissa että Suomea sitovissa ihmisoikeussopimuksissa, kuten YK:n lasten oikeuksien yleissopimuksessa, joissa kaikissa velvoitetaan asettamaan lapsen etu etusijalle kaikessa viranomaistoiminnassa (Koulu ym., 2024, s. 25–26). Koulu ja muut (2024, s. 28) toteavat, kuinka perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen edellyttää kansallista lainsäädäntöä ja eritoten sitä toteuttavaa käytännön työtä. Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin tukemisen osalta pitkälti kyse on siitä, miten heidän kanssaan toimivat ammattilaiset työskentelevät sekä millaisia keinoja ammattilaisilla on vastata erilaisiin tuen tarpeisiin (Koulu ym., 2024, s. 28).

Suomalaista sosiaalityötä ja lastensuojelua säätelevät lait ovat päivittyneet paljon viimeisten kahden vuosikymmenen aikana, ja lapsiperheiden sekä lastensuojelun palveluita on uudistettu paljon. Suomalaisen lastensuojelujärjestelmän yhtenä merkittävimpänä haasteena voidaan pitää riittämättömien voimavarojen kohdentamista lastensuojelua koskevan lainsäädännön valmisteluun sekä yleisesti lastensuojelun ohjaukseen (Haapala ym., 2023, s. 185). Esimerkiksi vuoden 2007 lastensuojelulakia on päivitetty noin 30 kertaa (Koulu ym., 2024, s. 29). Viimeisen kymmenen vuoden aikana päällimmäisenä tarkoituksena on ollut siirtää painopistettä ennaltaehkäiseviin toimiin sekä palveluihin, pyrkien vähentämään lastensuojelullista tarvetta sekä erityisesti kodin ulkopuolisia sijoituksia (Kiili ym., 2024, s. 8; Koulu ym., 2024, s. 29). Sosiaalihuoltolain mukaisille lapsille ja perheille suunnatuilla palveluilla tarkoitetaan lapsiperheiden sosiaalityön tehtäviä, ja lastensuojelun sosiaalityöllä tarkoitetaan lastensuojelulain (417/2007) mukaisia palveluita: avo-, sijais- ja jälkihuoltoa (Kiili ym., 2024, s. 13).

Vuonna 2015 voimaan astunut sosiaalihuoltolain uudistus muutti sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain välistä suhdetta. Sosiaalihuoltolain uudistuksen myötä osa lastensuojelun avohuollon tukitoimista siirrettiin peruspalveluiksi ja ennaltaehkäiseviä sekä varhaisen tuen palveluita voitiin uudistuksen myötä, myöntää yleislain alaisina sosiaalihuollon peruspalveluina, ilman lastensuojelun asiakkuutta eikä erityislain mukaisina lastensuojelun erityispalveluina (Hämeen-Anttila, 2017, s. 231). Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 13 §:n mukaan lain tarkoituksena on turvata lasten terveys ja kehitys. Lain nojalla voidaan myöntää erilaisia palveluja, jotka tukevat lapsen vanhempia, huoltajia tai muita huollosta ja hoidosta vastuussa olevia henkilöitä lapsen kasvatustehtävässä ja huolenpidossa. Näihin palveluihin kuuluvat muun muassa kasvatusneuvonta, perhetyö, perheneuvola, kotipalvelu sekä tapaamisten valvonta lapsen ja vanhemman välillä (SHL 18§, 19§, 26§, 27§).

Suomessa lapsiperheiden ja lastensuojelun sosiaalityön palvelualaan ja lakisääteisten palveluiden kokonaisuuteen sekä niiden organisoimiseen on oleellisesti myös vaikuttanut sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenneuudistus eli sote-uudistus (Kiili ym., 2024, s. 8). Sote-uudistuksen myötä vuoden 2023 alusta sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestäminen ja siten myös lapsiperhe- ja lastensuojelun sosiaalityö siirtyivät kuntien vastuulta hyvinvointialueille (Jaakola & Vornanen, 2024, s. 114). Tämän maakunta- ja soteuudistuksen sekä vuosien 2016–2019 ja 2020–2023 hallituskausien lapsi- ja perhepalveluiden (LAPE) muutosohjelman tarkoituksena oli ennen kaikkiaan palveluiden yhteensovittaminen, avun saamisen aikaistuminen sekä ongelmien ennaltaehkäiseminen, eli tavoitteena oli sovittaa lasten, nuorten ja perheiden palvelut yhteen, lapsi-, nuori- ja perhelähtöisiksi palvelukokonaisuudeksi (Kiili ym., 2024, s. 20–21).

Tämän repaleisen sekä tiuhaan muuttuneen lastensuojelua ohjaavan kokonaisuuden vuoksi Sosiaali- ja terveysministeriö aloitti vuonna 2023 vaiheittain toteutettavan lastensuojelulain kokonaisuudistuksen, jonka tavoitteena on pyrkiä edelleen

selkeyttämään lasten ja perheiden palveluiden kokonaisuutta eheämmäksi ja vaikuttavammaksi (Kiili ym., 2024, s. 20). Lisäksi uudistuksella pyritään turvaamaan lasten oikeutta erityiseen suojeluun ja tasapainoiseen kehitykseen entisestään (Jaakola & Vornanen, 2024, s. 115). Sosiaali- ja terveysministeriö vastaa lastensuojelulain kokonaisuudistuksen lainsäädännön yleisestä ohjauksesta ja valmistelusta, ensimmäisessä vaiheessa hallituksen esitys on tarkoitus esittää ja edetä eduskunnan käsittelyyn syksyllä 2025.

Lastensuojelulaki (417/2007) määrittelee lastensuojelun tehtävät sekä asettaa tarkat aikarajat asiakasprosessien etenemiselle. Lapsen ja perheen tuen tarpeen arviointi alkaa lasta koskevan hakemuksen, yhteydenoton ja lastensuojeluilmoituksen tai muun vireille tulon kautta, ja ensisijaisesti viranomaisen tehtävänä on arvioida lapsen kiireellisen tuen ja lastensuojelun tarve (Araneva, 2018, s. 65–68; Jaakola ym., 2024, s. 163). Päätös lastensuojelutarpeen arvioinnin tekemisestä on tehtävä ja aloitettava seitsemän arkipäivän sisällä, ja arviointi tulee saattaa päätökseen kolmen kuukauden sisällä ilman tarpeetonta viivästystä (LSL 26 §). Palvelutarpeen arvioinnin pohjalta lapselle ja perheelle voidaan käynnistää erilaisia asiakkuuksia sosiaalihuoltolain tai lastensuojelulain mukaisesti, ja tarvittaessa palveluja voidaan myöntää jo palveluntarpeen arvioinnin aikana (Kiili ym., 2024, s. 8). Lastensuojelulain mukainen asiakkuus aloitetaan, mikäli päädytään kiireellisiin lastensuojelun toimenpiteisiin, myönnetään lastensuojelulain mukaisia palveluita jo arvioinnin aikana tai palvelutarpeen arvioinnin perusteella, mikäli lain (LSL 417/2007) 27§:n mukaiset kriteerit täyttyvät:

” 1) lapsen kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä; taikka

2) lapsi käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään ja kehitystään; ja

3) lapsi tarvitsee lastensuojelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia”.’

Lastensuojelun toteuttamisesta säädetään lastensuojelulain (417/2007) 3 §:n 2 ja 3 momentissa. Säännöksen mukaan lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua toteutetaan laatimalla palveluntarpeen mukainen asiakassuunnitelma, jonka perusteella järjestetään ja myönnetään lastensuojelun erityispalveluita (Araneva, 2018, s. 67). Lastensuojelun erityispalvelut jakautuvat avo-, sijais- ja jälkihuollon palveluihin ja tukitoimiin (Kiili ym., 2024, s. 8), joiden tarkoituksena on turvata lapsen oikeutta erityiseen suojeluun, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä turvalliseen kasvuympäristöön (Araneva, 2018, s. 67). Lisäksi lastensuojelulain perusteella voidaan myöntää vaativan tason lastensuojelupalveluita, joiden toiminta perustuu erikoistuneeseen ammatilliseen osaamiseen (Kiili ym., 2024, s. 25). Hyvinvointialueen velvollisuutena on vastata lastensuojelupalveluiden järjestämisestä (Jaakola ym., 2024, s. 97), ja palveluntarpeessa ja asiakassuunnitelmassa arvioidut sosiaalihuollon palvelut, tulee järjestää lapselle ja hänen perheelleen kiireellisesti (Araneva, 2018 s. 68).

Lastensuojelulain 13 b §:n mukaan lastensuojelun asiakkaalle tulee nimetä lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Tämän sosiaalityöntekijän tulee olla henkilö, joka täyttää sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (817/2015) määritellyt vaatimukset. Lastensuojelulaissa myös säädetään sosiaalityöntekijöiden henkilöstömitoituksesta. Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden henkilöstömitoitusta tiukennettiin edelleen osana lastensuojelulain kokonaisuudistusta vuoden 2024 alussa (Kiili ym., 2024, s. 20). Enimmäisasiakasmääristä on säädetty lastensuojelulain (417/2007) 13 b §:ssä:

- 1.1.2022: enintään 35 asiakasta per työntekijä
- 1.1.2024: enintään 30 asiakasta per työntekijä.

Lastensuojelun ensisijaisena tavoitteena on tukea ja auttaa lapsia, nuoria ja heidän perheitään ennaltaehkäisevästi, suostumukseen ja vapaaehtoisuuteen perustuvilla lapsi- ja perhesosiaalityön sekä lastensuojelun avohuollon tukitoimenpiteillä (Koulu ym.,

2024, s. 31–33; Araneva, 2018, s. 67). Lastensuojelun sosiaalityöhön liittyy Kiilin ja muiden (2024, s. 8) mukaan auttamisen rinnalla julkisen vallan käyttö ja tahdonvastaisten toimenpiteiden soveltamisen mahdollisuus, ja lastensuojelussa usein kohdataan tilanteita, joissa lapsen etu vaatii yksityisyyden ja perhe-elämän suojaan puuttumista. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä toimii viranomaisena, jolla on valta sekä vastuu suojella lasta, oikeuttaen ja velvoittaen puuttua, mikäli lapsen tai nuoren terveys ja kehitys uhkaavat vakavasti vaarantua (Alhanen, 2014, s. 15). Lapsen erityinen suojelu voi suojelutehtävänä edellyttää viranomaiselta myös tahdonvastaisia toimenpiteitä, mikäli lapsen hyvinvointia ei voida turvata erilaisesta tuesta ja palveluista huolimatta kotona (Kiili ym., 2024, s. 2; Jaakola ym., 2024, s 94). Tällöin lastensuojelun sosiaalityöntekijällä on viimesijainen vastuu turvata lasta esimerkiksi sijoittamalla lapsi kodin ulkopuolelle, kiireellisen sijoituksen, huostaanoton tai hallinto-oikeuden väliaikaismääräyksellä. (Araneva, 2018, s. 104, 115, 125).

Jaakolan ja muiden (2024, s. 97) mukaan jo lähtökohtaisesti vaativaa arviointityötä vaikeuttaa lapsiperhesosiaalityön ja lastensuojelun sosiaalityön rajapinnoilla tapahtuva arviointi, lainsäädännön epäselvyyden vuoksi. Mitä eriytyneempiä palveluja lapselle tai hänen perheellensä suunnitellaan, sitä huolellisemmin arviointia tulisi toteuttaa, sillä arviointi vaikuttaa keskeisesti siihen, millainen kokonaiskuva lapsen ja perheen tilanteesta muodostuu ja millaisia tukitoimia katsotaan tarkoituksenmukaisiksi (Jaakola ym, 2024, s. 93). Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiltä vaaditaan vahvaa ammatillista tiedollista ja taidollista osaamista lasten ja perheiden tilanteiden jäsentämiseen sekä arvioimiseen ja oleellinen osa tätä arviointia on toimiminen moniammatillisessa yhteistyössä (Jaakola & Vornanen, 2024, s. 113). Lastensuojelun sosiaalityö on siis vahvasti kytköksissä myös muihin lasten ja nuorten palveluihin, eikä palveluiden rajat ole aina selviä monialaiseksi rakennetun palvelujärjestelmän ja moniammatillisuutta vaativan tehtävän vuoksi (Kiili ym., 2024, s. 13).

Lastensuojelun sosiaalityöntekijän vaativana tehtävä on siis selvittää perheen kokonaistilanne, huomioiden lapsen sekä perheen omat voimavarat sekä tuen tarpeet,

arvioimalla samalla lapsen edun toteutumisen koko asiakasprosessin ajan (Heinonen, 2016, s. 243). Sosiaalityöntekijän tulee pystyä tekemään lapsen edun mukaisia päätöksiä, vaikka ne olisivatkin joskus vanhempien etua vastaan ja tämä oikeus puuttua perheen yksityisyyden suojaan tarkoittaa sitä, että sosiaalityöntekijät ovat moraalisesti ja juridisesti vastuussa päätöksistään, huolimatta siitä millaisia resursseja heillä on käytettävissä työssään (Kiili ym., 2024, s. 11). Asiakkaiden tilanteiden kokonaisvaltainen arviointi on myös jatkumollinen osa työskentelyä, sillä lasten ja perheiden tilannetta on seurattava sekä systemaattisesti uudelleenarvioitava koko asiakasprosessin ajan (Jaakola & Vornanen, 2024, s. 113). Lapsen erityisen suojelun ja lapsen edun toteutumisen kannalta, niin jatkuvan arvioinnin kuin osallistumisoikeuden ja vaikuttamismahdollisuuksien turvaamisen toteutumiseksi, lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tulee olla jatkuvaa, pyrkien luottamuksellisen vuorovaikutussuhteen syntymiseen (Araneva, 2018, s. 76). Arvioinnin ja työskentelyn kannalta merkittävässä roolissa on lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden osaaminen, arvot, käytetyt menetelmät ja resurssit sekä organisatoriset ja yhteisötason tekijät, kuten työn tekemisen rakenteet ja ohjeistukset, käytettävissä oleva aika ja resurssit sekä yhteiskunnallinen ympäristö laajemmin, lainsäädäntöineen sekä palvelujärjestelmineen (Jaakola ym., 2024, s. 95, 98–99).

3.2 Sosiaalityöntekijän pätevyysvaatimukset

Sosiaalityön rakenteellista ulottuvuutta tukee myös sosiaalityöntekijän ammatilliset pätevyysvaatimukset (Araneva, 2018, s. 74–75), jotka määritellään tarkasti lainsäädännössä. Sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain (817/2015) mukaan sosiaalityöntekijänä voi toimia henkilö, jolla on ylempi korkeakoulututkinto ja siihen sisältyvät tai erikseen suoritetut sosiaalityön opinnot. Tämä juridisen säädöksen tarkoituksena on ollut varmistaa, että sosiaalityöntekijät omaavat riittävän asiantuntemuksen sekä kyvyn tulkita monimutkaisia eettisiä ja juridisia kysymyksiä (Banks, 2016, s. 42), sillä he kantavat merkittävää vastuuta yhteiskunnan haavoittuvimmassa asemassa olevien tukemisessa. Sosiaalityöntekijän ammattitaito perustuu paitsi lakiin, myös jatkuvaan osaamisen kehittämiseen ja eettisten

periaatteiden noudattamiseen. Pätevyysvaatimusten taustalla on pyrkimys varmistaa, että asiakkaat saavat yhdenvertaisesti laadukasta ja ihmisoikeuksia kunnioittavaa palvelua, mikä kuvastaa myös yhteiskunnan odotuksia sosiaalityön ammatillisesta asiantuntemuksesta ja vastuullisuudesta (Araneva, 2018, s. 19; Heikkilä & Julkunen, 2018, s. 42).

Aranevan (2018, s. 74) mukaan lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijä toteuttaa lastensuojelun asiakkaana olevalle sosiaalihuoltolain (1301/2014) 15 §:n määritelmän mukaista turvattua sosiaalipalvelua. Lastensuojelulaki (417/2007) myös vahvasti ohjaa lapsen kehityksen turvaamiseen, kuitenkaan määrittelemättä sitä, miten kehitystä tulisi turvata. Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työ on asiantuntijatyötä, ja heillä tulisi olla riittävä osaaminen lapsen oikeuksien ja kehityksen turvaamiseksi sekä lapsen tilanteeseen vaikuttavien tekijöiden tunnistamiseksi ja arvioimiseksi (Jaakola ym., 2024, s. 107–108). Aranevan (2018, s. 75) mukaan lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijä tärkein tehtävä on valvoa lapsen ja muiden osallisten peruslain (731/1999) 21 §:ssä säädettyjen menettelyllisten perusoikeuksien, sekä perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen koko lastensuojeluprosessin ajan ja sitä toteuttaessa. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä toimii virkavastuussa ohjaten, suunnitellen ja seuraten lastensuojelun tukitoimenpiteiden ja palveluiden vaikuttavuutta ja niiden toteuttamista sekä arvioi lapsen edunmukaisuutta osana kaikkia toimenpiteitä ja ratkaisuja (Alhanen, 2014, s. 15; Araneva, 2018, s. 74–75).

Sosiaalityöntekijöiden saatavuuteen liittyvät haasteet ovat johtaneet siihen, että joissakin tilanteissa tehtäviä on voitu hoitaa tilapäisesti ilman täydellistä pätevyyttä. Esimerkiksi sosiaalihuoltolain 48 §:n mukaan työnantaja voi erityisissä tapauksissa palkata henkilön, jolla ei ole laillistusta, mutta tällöin työnantajan on huolehdittava riittävästä ohjauksesta ja valvonnasta (SHL 48§). Tarkemmin tästä säädetään sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (817/2015), jonka 12§:n mukaan sosiaalityöntekijän ammatissa on voinut myös tilapäisesti aiemmin toimia enintään vuoden ajan sosiaalityöntekijäksi opiskeleva henkilö, jolla on suoritettuna käytännön

harjoittelu sekä sosiaalityön aineopinnot. Lain mukaan tilapäisenä sosiaalityöntekijän tehtävissä toimiva henkilö toimii pätevän sosiaalityöntekijän valvonnan ja johdon alaisena, eikä tilapäisesti toimivalla ole oikeutta päättää tahdosta riippumattoman huollon antamisesta kiireellisissä tilanteissa eikä siihen liittyvistä toimenpiteistä (Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä, 12§).

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelman ”Vahva ja välittävä Suomi” (2023) yhtenä tavoitteena on ratkaista hyvinvointiyhteiskunnan palveluita uhkaavaa sosiaali- ja terveys eli sote-henkilöstö vajetta. Hallitusohjelman mukaan sote-henkilöstön saatavuutta ja riittävyyttä voitaisiin parantaa muun muassa vahvistamalla sosiaali- ja terveysalan ammattihenkilöiden mahdollisuuksia keskittyä osaamistaan vastaavaan työhön, selkeyttämällä henkilöstön työnjakoa sekä tarkastelemalla kelpoisuusvaatimuksia (Valtioneuvosto, 2023, s. 24–27). Keväällä 2024 hallitus aloitti sosiaalihuollon ja ammattihenkilölakien kokonaisuudistuksen, ja kesken kehysriihen eduskunta hyväksyi 20.11.2024 (PTK 118/2024) hallituksen esityksen (HE 132/2024) sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain (817/2015) 12 ja 16 §:n muuttamisesta. Esityksen taustalla oli etenkin hyvinvointialueiden haasteet rekrytoida sosiaalityöntekijöitä lastensuojeluun ja sen tavoitteena oli henkilöstön saatavuuden ja riittävyyden varmistaminen sekä lisäksi sen tarkoituksena oli turvata sosiaalihuollon asiakkaiden oikeutta hyvään sosiaalihuoltoon (HE 132/2024).

Lakimuutoksen hyväksymisen myötä oikeus toimia tilapäisesti laillistetun sosiaalityöntekijän tehtävissä mahdollistetaan enintään vuoden ajan myös henkilöille, jotka ovat suorittaneet avoimessa yliopistossa suoritetut perus- ja aineopinnot, kun taustalla on soveltuva yhteiskuntatieteellinen tutkinto tai sosiaalialan ammattikorkeatutkinto sekä riittävä ammattitaito ja käytännön kokemus (Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä, 12§). Lisäksi lain 12§:n muutos antaa 1.1.2025 alkaen mahdollisuuden vuoden määräajan ylittämiseen, mikäli se on ”*välttämätöntä asiakasturvallisuuden ja palveluiden saatavuuden tai jatkuvuudenkannalta taikka muusta erityisestä syystä*”.

3.3 Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työvoimatilanne ja sen saatavuuteen liittyviä tekijöitä

Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden yhteiskunnallinen toimintaympäristö on muuttunut paljon viimeisen kahden vuosi kymmenen aikana, ja lastensuojelua ohjaava lainsäädäntö sekä koko palvelujärjestelmä ovat olleet jatkuvan muutoksen alla. Samaan aikaan lastensuojelun sosiaalityöntekijöistä on useissa yhteyksissä todettu olevan krooninen työvoimapula jo pitkään (mm. Alhanen, 2014; Kiili ym., 2024; Mänttäri-van der Kuip, 2015b). Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tilastojen mukaan myös lastensuojeluilmoitusten kohteena olevien lapsien määrä on kasvanut Suomessa tasaisesti jo vuosia ja vuonna 2023 lastensuojeluilmoitus tehtiin 10,2 prosentista lapsia (Forsell & Kuoppala, 2024b). Lastensuojelun asiakasmäärien valtava kasvu ei kuitenkaan ole johtanut edes ylätasolla vastaavaan työntekijämäärään lisäämiseen ja samaan aikaan sosiaalityöntekijöiden velvoitteet muun muassa asiakkaiden tapaamisen ja dokumentoinnin osalta ovat lisääntyneet (Alhanen, 2014, s. 41).

Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työvoiman saatavuuteen liittyen alan pito- ja vetovoimahaasteet kunnissa ja nykyisissä hyvinvointialueiden palveluissa on merkittävä haaste. Hämäläisen ja Niemelä, (2006, s. 11) mukaan pito- ja vetovoimatekijät ovat toisistaan erilliset käsitteet, mutta toisaalta osittain kytkeytyvät yhteen. Pitovoimalla viitataan tekijöihin, jotka vaikuttavat työntekijöiden sitoutumiseen ja pysyvyyteen, ja vetovoimalla viitataan toisaalta niin alan kuin organisaation kykyyn saada työntekijöitä (Hämäläinen & Niemelä, 2006, s. 23–27, 54; Tevameri, 2021, s. 73-75). Pysyvyys ja vaihtuvuus ilmentävät myös työhyvinvoinnin tasoa, joten pitovoiman voidaan nähdä olevan olennainen osa työhyvinvoinnin ilmentymistä (Hämäläinen & Niemelä, 2006, s. 24–25, 28). Sosiaalityössä työhyvinvoinnin merkitys myös entisestään korostuu, sillä jo lähtökohtaisesti vaativaa ja kuormittavaa työtä tehdään haasteellisten asiakasryhmien ja asiakastilanteiden parissa (mm. Saarinen ym., 2012; Mänttäri-van der Kuip, 2015a). Työterveyslaitoksen (2025) määritelmän mukaan työhyvinvoinnilla tarkoitetaan fyysisten ja psyykkisten voimavarojen ja vaatimusten yhteensopivuutta. Kasvion ja

Huhtasen (2007, s. 26) mukaan työhyvinvoinnin voidaan ajatella koostuvan työntekijän työtä koskeviin odotuksiin ja niiden suhteesta työn tavoitteisiin sekä laadullisiin piirteisiin. Mänttäri-van der Kuipin (2014) mukaan työhyvinvointiin vaikuttavat oleellisesti myös työn tekemiseen liittyvät rakenteelliset tekijät, kuten yhteiskunnan poliittiset päätökset, sillä näiden päätösten vaikutukset voivat erityisesti heikentää esimerkiksi sosiaalityöntekijöiden mahdollisuuksia suorittaa työtään eettisesti oikein.

Vuoden 2023 alusta lähtien sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä siten myös lastensuojelun sosiaalityö siirtyi kunnilta hyvinvointialueille. Lastensuojelun sosiaalityön henkilöstömitoituksen (Forsell ym., 2024) tilaston mukaan hyvinvointialueilla oli lokakuun 2024 lopussa pätevien sosiaalityöntekijän avoimia vakansseja 127 henkilötyövuoden edestä, eli 13 prosenttia oletetusta sosiaalityöntekijäresurssin täysien vakanssien tilanteesta. Lisäksi noin 20 prosenttia lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden tehtävistä hoiti määräaikaisesti sijaispätevät sosiaalityöntekijät kaikilla hyvinvointialuilla, lukuun ottamatta Pohjanmaata, joka oli valinnut olla käyttämättä sijaispäteviä sosiaalityöntekijöitä työn vaativuuden takia (Forsell ym., 2024).

Pätevien sosiaalityöntekijöiden rekrytoinnin haasteet ja vaihtuvuus lastensuojeluun on ollut jo pitkäaikainen ongelma, jota on Saarisen ja muiden (2012, s. 413) mukaan yritetty muun muassa paikata epäpätevien sosiaalityöntekijöiden palkkaamisella. Epäpätevien työntekijöiden käyttäminen ja niiden suuri määrä voi kuitenkin entisestään kuormittaa päteviä sosiaalityöntekijöitä, sillä tämä merkitsee viranhaltijoiden vaihtuvuutta siten lisäten entisestään pätevien sosiaalityöntekijöiden työmäärää (Karvinen-Niinikoski ym., 2005, s. 89). Kuten Alhanen (2014, s. 52) toteaa, kaikenlaiset työntekijä- ja henkilöstövaihdokset sekä työntekijöiden vähyys lisää tietokatkoksia ja voi johtaa tilanteeseen, jossa asiakkaiden kokemukset ohitetaan, vaarantaen laadullisen lapsen edun mukaisen lastensuojelun toteutumisen. Samalla tilapäisesti toimivien työntekijöiden yleinen neuvonta, ohjausta ja valvonta lisäävät laillistettujen sosiaalityöntekijöiden työtä, vähentäen siten myös heidän aikaansa oman asiakastyön tekemiseen.

Alhasen (2014, s. 41–43) lastensuojelujärjestelmän uhkatekijöihin liittyvän tutkimuksen mukaan lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kohtuuttomia asiakasmääriä on pidetty järjestelmän yhtenä isoimpana ongelmana. Suuren asiakasmäärän on nähty vaikuttavan negatiivisesti moniin työn toteuttamisen eri osa-alueisiin, kuten yksittäisen asiakkaan tilanteeseen paneutumiseen ja asiakkaiden kohtaamiseen, työn suunnitelmalliseen, ja yhteistyön toimivuuteen sekä aiheuttaen tilanteita, että työntekijät joutuivat toimimaan haastavissa tilanteissa yksin (Alhanen, 2014, s. 42). Liiallisen asiakasmäärän on myös todettu useissa yhteyksissä olevan yksi merkittävän lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kuormitusta lisäävä tekijä (mm. Saarinen ym., 2012, s. 407; Mänttäri-van der Kuip, 2015a). Asiakasmäärien osalta lastensuojelun henkilömitoituksen lainsäädäntöä on muutettu, viimeisimmäksi vuoden 2024 alusta.

Lastensuojelun sosiaalityön henkilöstömitoituksen (Forsell ym., 2024) tilaston mukaan lokakuussa 2024 lastensuojelun sosiaalityöntekijäkohtainen enimmäisasiakasmäärä ylittyi edelleen 17 hyvinvointialueella, yhteensä 254 lastensuojelun sosiaalityöntekijällä. Tämä vastaa 21 prosenttia lastensuojelun sosiaalityöntekijäresurssista. Tilaston mukaan lakisääteinen asiakasmäärä ei olisi ylittynyt viidellä hyvinvointialueella – Helsingissä ja Itä-Uudellamaalla, Etelä-Karjalassa, Keski-Suomessa ja Kainuussa (Forsell ym., 2024). Lastensuojelun sosiaalityön henkilöstömitoituksen tilanne on kuitenkin selvästi parantunut verrattuna huhtikuun 2024 tilastoon, jolloin lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden enimmäisasiakasmäärä ylittyi tuolloin lähes kaikilla hyvinvointialueilla (Forsell & Kuoppala, 2024a). Ylirukan ja muiden (2023, s. 1) mukaan hyvinvointialueille tehdyn kyselyn mukaan hyvinvointialueille siirtyminen on osaltaan haastanut niin lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden henkilöstömitoituksen toteutumista, sillä siirtymisen alkuvaihe vähensi henkilöstön pitovoimaa. Huhtikuun (Forsell & Kuoppala, 2024a) tilastossa käsiteltiin tarkemmin lastensuojelun enimmäisasiakasmääriin liittyvää jonottamista, sillä selvityksen mukaan useilla hyvinvointialueilla lastensuojelun asiakkaana oleville lapsille ei ollut nimettynä asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää. Tätä selitettiin hyvinvointialueilla sillä, ettei työntekijöitä ollut saatu rekrytoitua riittävästi ja sillä että, poikkeavia tilanteita perusteltiin

lyhytaikaisena henkilövaihdoksista johtuvina tilanteina, jolloin lasten asioita hoitivat väliaikaiset tiimit sekä sillä, että niin sanotut johtavat sosiaalityöntekijät ottivat asiakkaita hoitaakseen, jotta työmäärää pystyttiin edes väliaikaisesti tasaamaan (Forsell & Kuoppala, 2024a).

Kiilin ja muiden (2024, s. 12) mukaan myös jatkuvasti kiristyvä julkinen talous kietoutuu yhteen inhimillisen tuen tarpeet huomioivan näkökulman kanssa lastensuojelun sosiaalityössä, vaikuttaen niin lasten, nuorten ja perheiden arkeen kuin ammattilaisten työskentelyyn. Tehokkuutta ja säästöjä tavoiteltaessa sosiaalityö voi joutua eettisesti ja toiminnallisesti tilanteisiin, mikäli sosiaalimenoihin varatut budjetit eivät ole riittäviä lakisääteisten tehtävien toteuttamiseen tai asiakasmäärät ylittävät sosiaalityöntekijöiden resurssit (Mäntysaari, 2016, s. 82; Alhanen, 2014, s. 49). Suomalaisessa yhteiskunnassa sosiaalityöntekijöiden resurssiniukkuus ilmenee muun muassa kiireenä, säästöpaineina sekä jatkuvasti kasvavana työkuormana (Mänttäri-van der Kuip, 2015c, s. 331). Eritoten lastensuojelun sosiaalityön palveluiden järjestämistavan myös nähdään olevan monimutkainen, pirstalainen ja resursseiltaan niukka, joka tutkimustiedon mukaan vaikeuttaa sosiaalityöntekijöiden mahdollisuuksia tehdä inhimillistä, kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista työtä (Kiili, ym., 2024, s. 21). Taloudellisten resurssien puute voi johtaa erilaisiin ristiriitoihin, jolloin niukkojen resurssien vuoksi ei mahdollisuuksia paneutua asiakkaan tilanteeseen syvällisesti tai asiakkaiden tarpeisiin vastaaminen on ristiriidassa olemassa organisaation taloustavoitteiden tai yhteiskunnallisten reunaehtojen kanssa (Saarinen ym., 2012, s. 406–409).

Lastensuojelun sosiaalityössä moninaisten ongelmien kasaantuminen osalle lapsia, nuoria ja perheitä muodostaa yhteiskunnallisesti merkittävän uhkakuvan hyvinvoinnille. Lastensuojelun sosiaalityötä myös entisestään kuormittaa se, että se viimesijaisesti vastaa myös muiden palveluiden toimimattomuuteen tai näiden saatavuuden sekä vähäisten resurssien tuottamaan palvelutarpeeseen (Kiili ym., 2024, s. 19, 26, 31). Myös Alhanen (2012, s. 40) tuo esiin, kuinka lastensuojelujärjestelmän yksi merkittävin

uhkatekijä on huonosti toimivat peruspalvelut sekä riittämättömät avohuollon tukitoimet, jolloin riittävää tukea ja hoitoa ei saada ajoissa, johtaen lasten, nuorten ja heidän perheiden tilanteiden kriisiytymiseen. Kiilin ja muiden (2024, s. 10–11) mukaan lastensuojelun asiakkaiden ongelmia on useissa yhteyksissä kuvattu myös käsitteellä *ilkeät ongelmat*, sillä niiden ratkaisuun ei ole olemassa suoraviivaisia tai yksinkertaisia ammatillisia käytäntöjä, jolloin sosiaalityöntekijöiden vastuulla onkin kerätä mahdollisimman kattavasti tietoa toimintansa ja päätöksiensä tueksi, jo ennestään niukoin resurssien, muiden palvelujärjestelmään liittyvien haasteiden ohella. Erityisesti lastensuojelun sosiaalityössä sijaishuoltoa viimesijaisena palveluna ja sen kuormittuneisuutta yhdistetään palveluiden ja moniammatillisen yhteistyön toimimattomuuteen, asiakkaiden suureen määrään sekä asiakkaiden kompleksisiin tilanteisiin (Kiili ym., 2024, s. 26; Alhanen, 2014, s. 34).

Mänttäri-van der Kuipin (2015c) väitöskirjatutkimuksen mukaan erityisesti lastensuojelun sosiaalityöntekijöitä kuormitti haastavaan työhön nähden liian pienet resurssit sekä työvoiman saatavuuden haasteet pätevistä sosiaalityöntekijöistä. Nämä taas voivat Leinosen (2021, s. 15) mukaan vaarantaa palveluiden laadun ja asiakkaiden oikeusturvan toteutumisen. Mänttäri-van der Kuipin (2015c) tutkimuksen mukaan kontrolli ja työhön kohdistuneet tehokkuusvaatimukset eivät lisänneet mahdollisuuksia toteuttaa ammattietiikan mukaista työtä, vaan päinvastoin näiden koettiin heikentäneen mahdollisuuksia toteuttaa laadukasta työtä. Tulosten mukaan lähes 80-prosenttia myös kokivat, etteivät voi tehdä niin hyvin työtään kuin haluaisi ja yli kolmasosa lastensuojelun sosiaalityöntekijöistä koki joutuvansa työskentelemään tavalla, joka on ristiriidassa työtä ohjaavien ammattieettisten ohjeiden kanssa (Mänttäri-van der Kuip, 2015c, s. 74-75).

Useiden yhteyksissä ja tutkimuksissa sosiaalityöntekijöiden kokemaa työn kuormaa kuvataan suureksi, joka voi oleellisesti vaikuttaa työntekijöiden työhyvinvointiin heikentävästi. Saarisen ja muiden (2012, s. 411–413) mukaan työn kuormituksella voidaan tarkoittaa erilaisia työn sisältöön, työolosuhteisiin, työjärjestelyihin ja työssä tapahtuvaan vuorovaikutukseen liittyviä tekijöitä. Työelämän psyykkistä kuormitusta

yleisesti lisää muun muassa jatkuva kiire, organisaatiomuutokset ja suuret osaamisvaatimukset (Aromaa & Koskinen, 2010, s. 3), mitkä kaikki korostuvat sosiaalityöntekijöihin ja heidän kokemaan työn kuormitukseen liittyvissä julkaisuissa (mm. Alhanen, 2014, s. 43; Hämäläinen & Niemelä, 2006, s. 29).

Mänttäri-van der Kuipin (2015c) väitöskirjatutkimuksen mukaan sosiaalialan ammattilaisten työoloista syntyy työpaineiden ja kuormituksen sävyttämä kuva, ja sosiaalialasta onkin noussut yksi työpahoinvoinnin kärkialueista. Nämä johtuivat sosiaalityöntekijöiden mukaan lisääntyneestä kiireestä ja kuormituksesta, mitkä taas näkyivät työuupumuksen sekä sairauspoissaolojen lisääntymisenä. Alhasen (2014, s. 44) mukaan lastensuojelun sosiaalityö on myös lähtökohtaisesti henkisesti vaativaa työtä. Myös vuoden 2013 sosiaalityöntekijöille tehdyssä Kunta 10-tutkimuksessa sosiaalityöntekijät kokivat muihin ammattiryhmiin verrattuna enemmän työhön kohdistuvia vaatimuksia ja voimakkaampaa työn kuormittavuutta sekä vähemmän työn hallintaa (Salo, 2016, s. 3–4, 20). Reilu kymmenen vuotta taaksepäin ”Toimiva lastensuojelu” loppuraportissa myös korostui lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kokemat kohtuuttoman suuret työmäärät ja vastuut, liialliset työpaineet työn vaatimuksineen, yhdistettynä alhaiseksi koettuun palkkaan sekä heikkoon työn resurssointiin (Kananoja ym., 2013, s. 13). Sosiaalialalla työn vaatimuksia lisää olennaisesti työhön liittyvien tietotaitojen ja valmiuksien ylläpitäminen, oikeudellisten asioiden hallinta sekä työ, jota pidetään vastuullisena ja haastavana (Hämäläinen & Niemelä, 2006, s. 24).

Sosiaalityöntekijöiden osalta työhyvinvointia on tarkasteltava osana yhteiskunnallista ympäristöä, jossa työtä tehdään, sillä sosiaalityöntekijöiden mahdollisuudet toimia ja näin ollen myös heidän työhyvinvointinsa ovat yhteydessä yhteiskunnassa tapahtuviin muutoksiin (Mänttäri-van der Kuip, 2015a, s. 331–332). Esimerkiksi koronapandemian aikaan lastensuojelun sosiaalityössä jouduttiin pandemian myötä innovoimaan uusia yhteydenpito- ja työskentelytapoja, ja samaan aikaan kouluja suljettiin, ja hyvinvoinnin muutosten havainnoista tuli myös siten yhä vaikeampaa, lisäten entisestään

lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työn vaativuutta (Jahnukainen & Harrikari, 2024, s. 11). Myös Saarinen ja muut (2012) pohtivat tutkimuksessaan suomalaisten sosiaalityöntekijöiden kuormittavaan työtilanteeseen vaikuttavan merkittävästi työn sisäisten tekijöiden lisäksi työn ulkoisten tekijöiden vaikutus. Yhtenä merkittävänä ulkoisena kuormitustekijänä voidaan pitää sosiaalityötä koskevaa päätöksentekoa, sillä sosiaalipoliittiset linjaukset vaikuttavat väistämättä sosiaalityön arjessa toimiviin ammattilaisiin (mm. Saarinen ym., 2012; Mänttäri-van der Kuip, 2015c). On perusteltua olettaa, että tietyt sosiaalipoliittiset päätökset voivat entisestään lisätä sosiaalityöntekijöiden kokemaa työn kuormittavuutta (Coyle ym., 2005, s. 208). Lastensuojelun sosiaalityöntekijät työskentelevät monien lakien, eettisten periaatteiden ja odotusten sekä yhteiskunnallisten reunaehtojen ristipaineessa, mikä osaltaan vaikuttaa heidän jaksamiseensa. Nämä tekijät ovat jatkuvasti läsnä päivittäisessä työssä, muokaten osaltaan työn julkisuuskuvaa ja ihmisten käsityksiä sosiaalityön roolista yhteiskunnassa.

4 Tutkimuksen toteutus

4.1 Tutkimustyyppi ja tutkimusmenetelmä

Tutkielma toteutetaan kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena, jonka tutkimusaineistona käytetään media-aineistoja. Hirsjärven ja muiden (2007, s. 157) mukaan laadullisen tutkimuksen lähtökohtana voidaan pitää todellisen maailman ja sen moninaisuuden kokonaisvaltaista kuvaamista. Laadullinen tutkimus korostaa ilmiöiden monitahoisuutta, pyrkien ymmärtämään ja kuvaamaan niiden syvempiä rakenteita ja merkityksiä (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 98; Hirsjärvi & Hurme, 2008, s. 33–35). Laadullisen tutkimuksen tavoitteena ei ole yleistettävyys, vaan mahdollisimman syvä ymmärrys yksittäisestä ilmiöstä (Puusa & Julkunen, 2020, s. 187). Kuten Tuomi & Sarajärvi (2018, s. 98) myös toteavat, laadullisella tutkimuksella pyritään ymmärtämään tai tulkitsemaan jotakin tapahtumaa tai ilmiötä, yleistettävyyksien tai teorioiden ja hypoteesien testaamisen sijaan. Tarkoituksena on pyrkimys löytää tai paljastaa tosiasioita (Hirsjärvi, 2018, s. 161) sekä rakentaa teoreettinen tulkinta tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä (Puusa & Juuti, 2020, s. 74).

Tuomen ja Sarajärven (2018, s. 10–11) mukaan laadullisessa tutkimuksessa korostetaan tutkittavan kohteen ja tutkijan välistä suhdetta sekä aineiston kontekstuaalista tulkintaa. Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana usein onkin konstruktivistinen ontologia, jossa todellisuuden nähdään rakentuvan sosiaalisten ja kulttuuristen prosessien kautta, ja tieto syntyy vuorovaikutuksessa tutkijan ja tutkittavan kohteen välillä (Creswell, 2013, s. 20–22). Laadullisen tutkimuksen tuloksia ei voida siten pitääkään irrallisena tutkijasta tai havaintomenetelmistä, eikä saatua tietoa pitää täysin objektiivisena, sillä tähän vaikuttaa tutkijan omat päätökset (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 25, 98). Tutkijan tulee tunnistaa omat ennakko-oletuksena ja niiden vaikutukset tutkimusprosessiin (Eskola & Suoranta, 1998, s. 14–16), mikä taas vaatii tutkijalta jatkuvaa reflektiivisyyttä, jossa tutkija tarkastelee jatkuvasti omaa suhdettaan aineistoon ja tutkimusaiheeseen.

Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuutta tarkastellaankin eri näkökulmasta kuin määrällisessä tutkimuksessa. Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuus perustuu mittausten tarkkuuden ja yleistettävyyden sijaan tutkimusprosessin avoimuuteen, analyysin perusteellisuuteen ja tutkijan reflektiivisyyteen (Eskola & Suoranta, 1998, s. 78–80; Tuomi & Sarajärvi, 2018, 142–145). Kuten Puusa ja Julkunen (2020, s. 183) korostavat, laadullisen tutkimuksen perustavanlaatuisen luonteen vuoksi kokonaisuuden arviointi perustuu pitkälti käytetyn aineiston, siitä tehtyjen havaintojen ja tulkintojen kuvaukseen sekä siihen, kuinka uskottavasti esitetyt tutkimustulokset asettuvat osaksi tätä kokonaisuutta.

4.2 Aineiston hankinta ja kuvaus

Laadullisen tutkimuksen aineisto kerätään tyypillisesti haastatteluin, kyselyin, havainnoin ja erilaisista dokumenteista saaduin tiedon, joihin sisältyy myös yksityiset dokumentit ja joukkotiedotuksen tuotteet (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 84, 96). Media-aineistot kattavat laajan joukon erilaisia lähteitä, kuten sanomalehdet, televisio-ohjelmat, elokuvat, verkkosisällöt, sosiaalisen median julkaisut ja mainokset. Nämä aineistot eivät ole vain informaation lähteitä, vaan myös kulttuurisia ja ideologisia tuotteita, jotka heijastavat ja rakentavat todellisuutta (Fairclough, 1995, s. 6–9; Silverman, 2013, s. 89–91). Hallin (1997, s. 42–44) tuo esiin median toimivan ”merkitysten taistelukenttänä”, jossa erilaiset diskurssit kilpailevat yleisön huomiosta ja hyväksynnästä. Media toimii myös kulttuurin ja yhteiskunnan peilinä, mikä tekee siitä arvokkaan aineiston sosiaalisten ilmiöiden tutkimiseen (Hall, 1997, s. 49–51).

Laadullinen tutkimus media-aineistojen avulla on erityisen hyödyllinen ymmärrettäessä sitä, miten media heijastaa, muovaa ja ylläpitää sosiaalisia rakenteita ja merkityksiä (Fairclough, 1995, s. 2–5). Siltaojan ja Sorsan (2020, s. 224) mukaan sosiaaliset ilmiöt tuotetaan vuorovaikutuksessa, ja niitä välitetään erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä, minkä vuoksi onkin mielekästä selvittää millaisia ilmiötä koskevia merkityksiä, tuotetaan ja ylläpidetään. Kielellisesti annettujen merkityksenannot eivät ole objektiivisesti oikeita

tai vääriä, mutta kun kieli nähdään toimintana osana tuottamassa todellisuutta, sitä ei voida pitää merkityksettömänä (Siltaoja & Sorsa, 2020, s. 224).

Tämän tutkielman aineisto kerätään Helsingin Sanomien (HS) Digilehden arkiston uutisartikkeleista. Uutisartikkeleiden osalta tarkastelu keskittyy siihen, miten media tuottaa ja välittää tietoa eteenpäin. Tutkielman aineiston ulkopuolelle rajataan Helsingin sanomien pääkirjoitukset sekä mielipidekirjoitukset. Pääkirjoitukset ovat median edustajan kirjoittamia ja mielipidekirjoitukset taas ovat muiden kuin median kirjoittamia, jotka välitetään median kautta. Tässä tutkielmassa tarkastelu rajataan uutisartikkeleiden tarkasteluun pirullisuuden näkökulmasta. Helsingin Sanomat on Suomen suurin sanomalehti, jonka päivittäinen kokonaistavoitettavuus on lähes 2 miljoonaa lukijaa, kun huomioidaan niin painetun kuin digilehden lukijat (Media Audit Finland, 2024). Järjestelmän ulkopuolelta tarkasteltaessa media-aineistojen hyödyntäminen kertoo narratiivista, miten lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työvoiman saatavuuden haasteita tulkitaan ja kuvataan. Tuomen ja Sarajärven (2018, s. 82–85) mukaan sanomalehtien analysointi voi paljastaa miten eri toimijat ja merkitykset esitetään, ja millaisia retorisia strategioita käytetään. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tunnistaa lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työvoiman saatavuuden haasteiden pirullisen ongelman piirteet median narratiivissa.

Tutkielman aineiston aikaväli rajataan 1.1.2023-28.2.2025 väliselle ajalle. Määritelty aikaväli perustuu siihen, että tutkimus keskittyy lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työvoimatilanteeseen ja sen saatavuuteen liittyviin tekijöihin nykypäivänä yhteiskunnassamme. Tästä syystä tarkoituksena on tarkastella sekä tutkia uutisointia tuoreiden sekä ajankohtaisten julkaisujen kautta. Uutisartikkelit haettiin HS-digipalvelusta, käyttäen seuraavia hakusanoja: lastensuojelu, sosiaalityö, sosiaalityöntekijä, työvoima/työllisuus/työllistäminen/työ*. Taulukossa 3. on avattu uutisartikkeleille määritellyt sisäänotto- ja poissulkukriteerit.

Taulukko 3. Sisäänotto- ja poissulkukriteerit.

Sisäänottokriteerit	Poissulkukriteerit
- Uutisartikkelin keskeisenä teemana tai aiheena on lastensuojelun sosiaalityö ja	- Lastensuojelun sosiaalityö ja lastensuojelun sosiaalityöntekijät eivät ole uutisartikkelin keskeisenä teemana tai aiheena
- Uutisartikkeli käsittelee lastensuojelun sosiaalityön työvoimatilannetta ja työvoiman saatavuuteen liittyviä haasteita	- Uutisartikkelissa ei käsitellä lastensuojelun sosiaalityön työvoimatilannetta tai siihen vaikuttavia tekijöitä
- Uutisartikkeli on julkaistu ajalla 1.1.2023-28.2.2025	- Uutisartikkeli on julkaistu halutun aikavälin ulkopuolella
	- Julkaisu on pääkirjoitus tai mielipidekirjoitus

Laadullisen tutkimuksen aineiston keruussa olennaista on aineiston valikointi tutkimuskysymyksen perusteella ja valikointiin vaikuttavat tutkimuksen tavoitteet, käytettävissä olevat resurssit sekä analyysin syvyys ilmiön ymmärtämiseksi (Eskola & Suoranta, 1998, s. 46). Aineiston riittävyys siis riippuu tutkimuksen ja tutkimuskysymyksen kannalta riittävästä määrästä tietoa, jolla Eskolan ja Suorannan (1998, s. 47) mukaan tarkoitetaan saturaatiota, eli tilannetta, jossa aineisto alkaa toistamaan itseään, eikä uutta tietoa enää synny. Saturaatiopisteen määrittely on kuitenkin vaikeaa, ellei mahdotonta, ja Tuomi ja Sarajärvi (2018, s. 99–100) toteavatkin, että tutkija itse päättää milloin aineistoa on kerätty tarpeeksi tutkimusongelman kannalta. Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan subjektiivisuus voi siis vaikuttaa analyysin tuloksiin, mikä korostaa läpinäkyvän ja huolellisen metodologian merkitystä (Eskola & Suoranta, 1998, s. 22; Silverman, 2013, s. 91–93).

4.3 Aineiston analyysi ja käsittely

Tuomi ja Sarajärvi (2018, s. 78) jakavat laadullisen tutkimuksen analyysin karkeasti kahteen pääryhmään: toisaalta niihin, joissa analyysiä ohjaa jokin selkeä epistemologinen tai teoreettinen viitekehys, ja toisaalta niihin, joissa tällaista ohjaavaa asemointia ei ole. Jälkimmäiseen ryhmään kuuluvia analyysimuotoja voidaan lähestyä useista erilaisista epistemologisista ja teoreettisista lähtökohdista käsin niitä soveltaen, ja tällaisiin menetelmiin lukeutuu esimerkiksi sisällönanalyysi. Puusan (2020, s. 144) mukaan sisällönanalyysi onkin yksi käytetyimmistä metodeista monipuolisen sovellettavuutensa vuoksi laadulliseen tutkimukseen. Sisällönanalyysi voidaan nähdä laadullisen tutkimuksen perusmenetelmänä, johon useat muut analyysimenetelmät pohjautuvat (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 78). Sitä ei kuitenkaan tarvitse ymmärtää yksittäisenä menetelmänä, vaan pikemminkin väljänä metodisena viitekehyksenä, joka mahdollistaa aineiston joustavan ja monipuolisen tarkastelun (Puusa, 2020, s. 144).

Sisällönanalyysilla tarkoitetaan Puusan (2020, s. 143) mukaan erilaisten aineistojen ja sisältöjen analyysia, joka voidaan kohdistaa esimerkiksi kirjotettuihin, nähtyihin tai kuultuihin sisältöihin. Tämän tutkimuksen aineistona toimii Helsingin Sanomien uutisartikkelit. Uutisartikkelit haettiin halutulla aikavälillä HS-digipalvelusta, käyttäen etukäteen valittuja hakusanoja. Helsingin Sanomien uutisartikkelit, jotka vastasivat valittuja sisäänottokriteereitä, tallennettiin word- tai pdf-tiedostoksi, mikä numeroitiin julkaisun osalta uusimmasta vanhimpaan uutisartikkeleiden osalta (HS 1, HS 2, HS 3 jne.) Aineistoksi valikoitui lopulta uutisartikkeleita (n= 33).

Media-aineistojen osalta sisällönanalyysi keskittyy aineiston teemoihin ja sisältöjen luokitteluun, auttaen tunnistamaan toistuvia teemoja ja rakenteita mediassa (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 90–94). Väljänä metodisena viitekehyksenä, sisällönanalyysin analyysiprosessissa myös käytännössä esiintyy päällekkäisiä vaiheita, ja tulkintaa tehdään koko prosessin ajan (Puusa, 2020, s. 144–145). Tällöin tutkijan tehtävänä on luoda hajanaisesta tiedosta yhteneväistä ja selkeää informaatiota sisältävä kokonaisuus, jotta tutkittavasta ilmiöstä pystytään tekemään ja esittämään johtopäätöksiä.

Puusan (2020, s. 147) mukaan laadullisen tutkimuksen aineiston analyysiin on monenlaisia eri muotoja, ja näiden keskeisimmät erot ilmenevät eritoten teorian hyödyntämisessä tutkimusprosessin eri vaiheissa. Eskolan (2018, s. 183) mukaan yksi yleinen tapa on luokitella analyysitavat jakamalla ne aineistolähtöiseen, teoriasidonnaiseen ja teorialähtöiseen tapaan. Kyseinen jaottelu myös osaltaan ottaa teorian rooliin kyseisessä tutkimuksessa (Puusa, 2020, s. 147), sekä siihen mikä on tutkijan suhde teoriaan (Eskola, 2018, s. 183). Aineistolähtöinen analyysi pyrkii rakentamaan teorian aineistosta (Holopainen ym., 2020, s. 244–245), kun taas teorialähtöinen analyysi lähtee liikkeelle itse teoriasta (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 123). Teoriasidonnainen tapa taas sijoittuu näiden analyysimuotojen välimaastoon. Teoriasidonnainen analyysi ei pohjaudu suoraan teoriaan mutta siinä on teoreettisia kytkentöjä (Eskola, 2018, s. 183), ja analyysissa tutkijan analyysiprosessiin vaikuttaa niin aineistolähtöisuus, että aiempi teoriatieto (Puusa, 2020, s. 143, 147). Kuten Tuomi ja Sarajärvi (2018, s. 82, 123–124) toteavat, teoriaohjaavassa sisällönanalyysissa teoria ei ole tiukasti määrittävänä tekijänä, vaan ohjaa ja auttaa analyysin tekemisessä mahdollistaen uudenlaisien ajatuksien syntymisen ja aineiston yhdistelemisen luovasti.

Teoriaohjaava sisällönanalyysi ei perustu deduktiiviseen päättelyyn, mutta ei ole myöskään täysin induktiivista (Autioniemi, 2021, s. 24). Tuomen ja Sarajärven (2018, s. 82) mukaan sen taustalla voidaan nähdä abduktiivinen päättelylogiikka, jossa tutkijalla on mahdollisuus yhdistellä luovasti teoreettisia malleja ja aineistoa uudenlaisten tulkintojen muodostamiseksi. Kuten tässä pro gradu -tutkielmassa, tarkoituksena on soveltaa olemassa olevaa teoriaa uuteen aihepiiriin ja kontekstiin, ja tunnistaa lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työvoiman saatavuuden pirullisen ongelman piirteitä median narratiivissa, valmiin teorian testaamisen sijaan. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissa tutkijan havaintojen teon voidaan kuitenkin nähdä olevan riippuvainen ohjaavasta johtoajatuksesta, joka voi olla tutkimuksen taustalla oleva hypoteesi tai intuitiivinen käsitys (Autioniemi, 2021, s. 25). Tämän tutkielman johtoajatuksena toimikin intuitiivinen ajatus siitä, että lastensuojelun

sosiaalityöntekijöiden työvoiman saatavuuden haasteet ovat pirullinen ongelma Suomalaisessa yhteiskunnassa.

Tutkielman aineiston analyysissa lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työvoimatilannetta koskevia uutisartikkeleita lähestyttiin alkuun induktiivisesti. Kuten Autioniemi (2021, s. 24–26) tuo esiin, teoriaohjaavassa lähestymistavassa analyysiyksiköt valitaan aineistoista, mutta aiempi tieto auttaa ja ohjaa analyysin tekemistä. Aineistoista nousi jo etukäteen tutkimuskirjallisuudessa tunnistettuja ja määriteltyjä lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työvoimatilanteeseen ja sen saatavuuteen, kuten järjestelmään ja talouteen liittyviä tekijöitä. Aineistoon valikoitiin ne uutisartikkelit, jotka parhaiten auttoivat jäsentämään työvoimatilanteeseen ja sen saatavuuteen liittyviä tekijöitä, joiden avulla pystyttiin tarkastelemaan pirullisen ongelman piirteitä. Aineistosta esille nousseita tekijöitä taas jäsenneltiin ja operationalisoitiin kuvion 1 mukaisesti:

Kuvio 1. Esimerkki aineiston analyysista

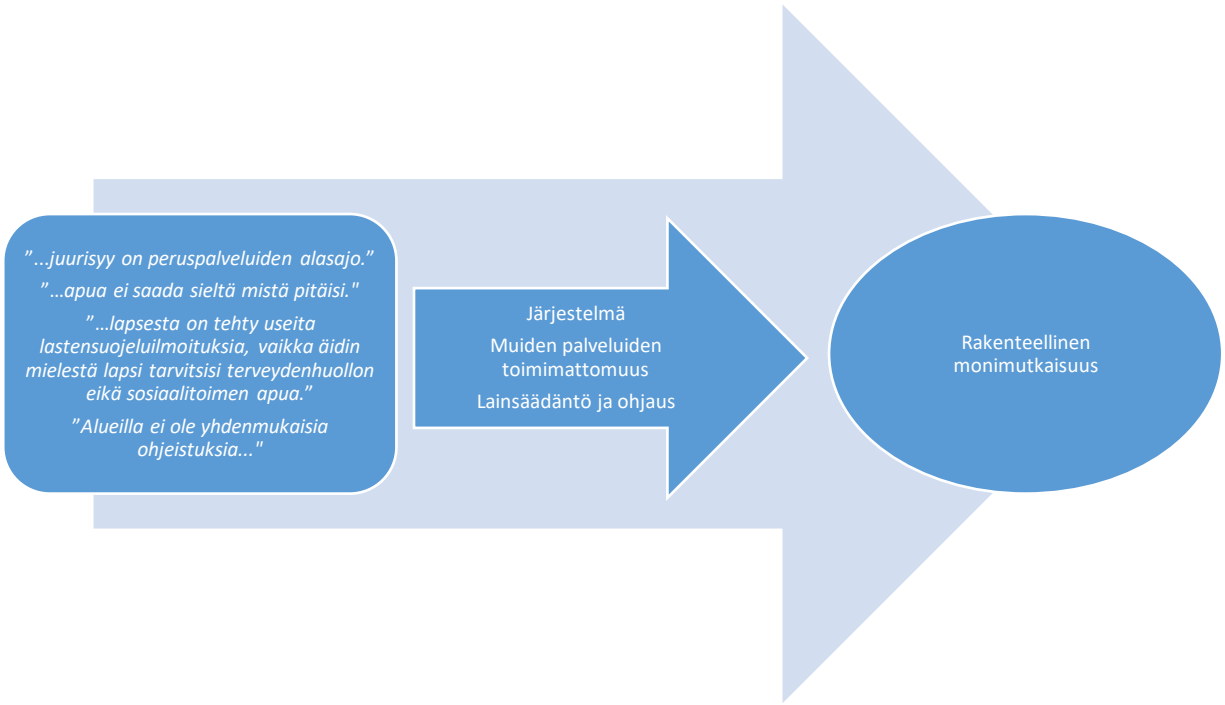

5 Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työvoimapulan pirullisuus uutisten kautta tarkasteltuna

Tässä tutkielmassa lastensuojelun sosiaalityöntekijäpulalla tarkoitetaan työvoimatilanteeseen ja sen saatavuuteen liittyviä tekijöitä, joita tarkastellaan teoreettisen viitekehyksen kautta. Tutkimustulokset on jaoteltu tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä toimivan Alfordin ja Headin vuoden 2017 artikkelin mukaisen pirullisen ongelman ominaisuuksien mukaan soveltaen ja tiivistäen nämä ominaisuudet Headin (2008; 2022) pirullisten ongelmien määritelmän mukaisesti kolmeen pääkategoriaan; kompleksisuus, epävarmuus ja arvojen monimuotoisuus. Aiemmasta teoriatiedosta ja aineistosta nousseet teemat on jäsennelty jonkin pirullisen ongelman pääkategorian alle, vaikka esimerkiksi pätevyysvaatimukset sopisivat useamman ominaisuuden alle.

5.1 Rakenteellinen monimutkaisuus (kompleksisuus)

Aineistoista nousi runsaasti esiin sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmään ja sen toimimattomuuteen sekä lastensuojelua koskevaan lainsäädäntöön ja ohjaukseen sekä niiden epäselvyyteen liittyviä tekijöitä (n=21). Nämä järjestelmään ja lainsäädäntöön liittyvät osa-alueet kytkeytyvät vahvasti rakenteelliseen monimutkaisuuteen ja kompleksisuuteen, lisäten osaltaan lastensuojelun sosiaalityön kuormitusta ja siten vaikuttaen lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työvoimatilanteeseen.

Järjestelmään liittyen aineistosta nousi esiin lastensuojelun sosiaalityön kuormittuneisuus muiden sosiaali- ja terveyspalveluiden toimimattomuuden sekä niiden resurssien puutteen takia. Eräässä uutisessa haastateltu sosiaalityöntekijä toteaakin, että lastensuojelun toimimattomuudessa ja lastensuojelun sosiaalityön kuormittuneisuuden: ”*juurisyy on peruspalveluiden alasajo*.” (HS 18). Muiden palveluiden, kuten neuvoloiden, koulujen oppilashuollon sekä päihde- psykiatristen

palveluiden toimimattomuuden ja resurssien puutteen taas nähdään entisestään lisäävän lastensuojelun sosiaalityön kuormittuneisuutta.

Muiden peruspalveluiden toimimattomuus ja resurssien puute lisäsi entisestään aineiston mukaan lastensuojelun sosiaalityön kuormittuneisuutta ja painetta. Tätä selitettiin muun muassa lastensuojeluilmoitusten räjähtävällä kasvulla sen takia, että: ”*…apua ei saada sieltä mistä pitäisi.”* (HS 11). Myös muiden palveluiden työvoimaan liittyvät haasteet, kuten keikkatyöntekijöiden käytön osalta todetaan: ”*Siellä ei ole henkilöitä, jotka voisivat seurata perheitä pitkällä aikajanalla ja havainnoida, mitä lapsille tapahtuu.*” (HS 18). Aineiston mukaan järjestelmän toimimattomuus on myös johtanut siihen, että kiireellisten sijoitusten määrä on nousussa*: ”Kiireellisistä sijoituksista on tullut yhä tavallisempi tapa tarttua oireilevan nuoren tilanteeseen, vaikka sen pitäisi olla viimesijainen keino… tämä kielii järjestelmän yskimisestä.*” (HS 13). Valtakunnallisen kiireellisten sijoituksien kasvun nähtiin aineiston mukaan osaltaan johtuvan palvelukeskeisestä järjestelmästämme, kun muista palveluista ja samalla ennaltaehkäisevästä työstä karsitaan, tilanteet pahenevat ja joudutaan puuttumaan järeämmin toimenpitein.

Järjestelmän toimimattomuus on taas aineiston mukaan johtanut siihen, että lastensuojelun sosiaalityön painetta on pyritty ”helpottamaan” siten, että lastensuojelun asiakkaaksi pääsyä on tiukennettu, jolloin paineitta on syntynyt kevyempään palvelumuotoon (mm. HS 26-27; HS 33). Tämä nostettiin muun muassa esiin seuraavasti: ”*Lastensuojelun sijaan jonoja ja ruuhkaa syntyy näin sitä kevyempää apua tarjoavaan perhesosiaalityöhön*” (HS 26) ja ”*…ruuhkautuneita paikkoja ovat nyt lapsiperheiden palvelutarpeen arviointi.*” (HS 27). Lapsiperheiden ja perhesosiaalityössä ei esimerkiksi ole lain nojalla säädelty asiakasmääriä, ja todellisuudessa tilanne kääntyy lopulta siihen, että nuori tai perhe palautuu yhä syventynein ongelmien kera takaisin lastensuojelun sosiaalityöhön, kun: ”*ruuhkaan voi näin juuttua vaikka perhe, jossa on väkivaltaa ja päihteiden rajua käyttöä*” (HS 26) ja ”*perheet joutuvat odottamaan tai*

joutuvat pompotelluksi työntekijältä toiselle" (HS 27), eikä aikaa ole paneutua nuoren tai perheen tilanteeseen eikä saatu tuki tai palvelut ole riittäviä.

Lastensuojelun sosiaalityön painopistettä on pyritty siirtämään ennaltaehkäiseviin palveluihin, tarkoituksena ennaltaehkäistä lastensuojelun sosiaalityön raskaampia tuen ja palveluiden tarvetta. Aineiston pohjalta painopisteen siirtäminen on jäänyt näennäisesti pinnalliseksi, palveluita ei joko ole saatavilla, tai ne eivät ole toimivia ja niiden piiriin pääseminen on vaikeaa tai se ei ole oikea-aikaista (mm. HS 7-9; HS 27; HS 31). Kuten eräässä uutisessa todetaan: "...*lastensuojelun palveluiden tarve on lisääntynyt erityisesti raskaammissa palveluissa, kuten lasten huostaanotoissa ja sijoituksissa. Painopisteen tulisi olla varhaisemmassa vaiheessa, kun tilanne ei ole pahentunut vielä niin, että lapsi joudutaan sijoittamaan kodin ulkopuolelle*." (HS 8).

Sosiaali- ja terveyspalveluiden toimimattomuus suhteessa lastensuojelun sosiaalityöhön näkyi aineistossa myös sosiaali- ja terveyspalveluiden yhteistyön toimimattomuutena. Aineiston perusteella näiden toimimattomuus heijastuu suoraan lastensuojelun sosiaalityöhön, sillä tämä viimesijaisena vastaa lasten ja nuorten tilanteisiin, kun oikeanlaista ja oikea-aikaista apua ei ole saatu sieltä mistä pitäisi. Tätä kommentoitiin muun muassa seuraavasti: "…*lapsesta on tehty useita lastensuojeluilmoituksia, vaikka äidin mielestä lapsi tarvitsisi terveydenhuollon eikä sosiaalitoimen apua*." (HS 11). Aineiston mukaan eri sosiaali- ja terveyspalveluiden yhteistyötä ja asiakkaiden osalta palveluiden yhteensovittamista on pyritty vahvistamaan erilaisin sote-keskuksin. Mutta hallitsemattomia ja nopeina, ylhäältä alaspäin tapahtuvina uudistuksina nämä saattavat jäädä toimiviksi vain pinnallisella näennäisellä tasolla, lisäten entisestään lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työn kuormitusta (HS 28-29).

Lastensuojelun sosiaalityö myös edellyttää moniammatillista yhteistyötä, ja sen toimimattomuus aineiston perusteella entisestään kuormittaa lastensuojelun sosiaalityöntekijöitä (mm. HS 19-20; HS 24–25). Aineiston perusteella tämä näkyy esimerkiksi lastensuojeluilmoitusten, palvelutarpeen arvioinnin ja itse lastensuojelun

sosiaalityön toteuttamisessa. Viranomaisten välisen yhteistyön toimimattomuuden osalta aineistosta nousi myös tapauksia, joissa toimimattomuus sekä näiden viranomaisten erilaiset lainsäädännöt ja niiden tulkinnat olivat johtaneet ääritilanteisiin, kun lastensuojelun sosiaalityöntekijät eivät arviointinsa pohjalta olleet saaneet apua poliisista (HS 24). Aineiston mukaan tietojen vaihto eri viranomaisten välillä ja siten myös moniammatillisen yhteistyön toimimattomuus voi haastaa jo vaativaa lastensuojelun sosiaalityötä ja sen toteuttamista (HS 25).

Lastensuojelun lainsäädäntöön ja ohjaukseen sekä niiden epäselvyyteen, ja yleisesti lastensuojelua ja koko palvelujärjestelmää koskevat jatkuvat uudistukset myös nousivat esiin monissa uutisartikkeleissa (mm. HS 16; HS 18; HS 28-29). Samaan aikaan lastensuojelun sosiaalityö joutuu myös jatkuvasti muuttumaan ja mukautumaan muuttuvan yhteiskunnallisen toimintaympäristön ja erilaisten tapahtumien vuoksi. Osa tekee esimerkiksi pakosta etätöitä (HS 29). Aineiston mukaan lastensuojeluun liittyvät uudistukset myös koettiin usein ylhäältä alaspäin tapahtuvina, joiden aikana saatu tuki koettiin heikkona (mm. HS 28-29). Aineiston mukaan hallitus ja hyvinvointialueet ajavat nopeita, hallitsemattomia organisaatiomuutoksia, jonka vaikutukset ovat kytköksissä suoraan myös lastensuojelun sosiaalityöhön ”*lastensuojelun sosiaalityön muutospaine on mielestäni valtava.*” (HS 18). Isoja organisaatiouudistuksia, tarkoituksena tehostaa työtä esimerkiksi tilojen muutosten osalta ajetaan ylhäältä alaspäin tapahtuvina, ja käytännön tasolla niiden toteutuminen on koettu positiivisen sijaan negatiivisena (HS 28). Aineistossa tuotiin esiin lastensuojelun palvelujärjestelmän uudistusten ja kehittämisen toimimattomuutta: ”*…tehtiin lastensuojelun laatusuositus… mutta mallit ja suositukset eivät toimi, jos työntekijöillä ei ole aikaa.*” (HS 18).

Aineiston mukaan erilaiset lastensuojeluun liittyvät traagiset tai uutisisissa voimakkaasti esille nousseet tapahtumat saattavat myös johtaa nopeisiin ylhäältä alaspäin tapahtuviin suosituksiin ja muutoksiin, mitkä usein kuitenkin käytännön tasolla jäävät toteuttamatta (HS 25). Työhön kohdistuneet kontrolli- ja tehokkuusvaatimukset myös usein koettiin käytännön tasolla toimimattomina ja päinvastoin heikentäen mahdollisuuksia toteuttaa

laadukasta lastensuojelun sosiaalityötä (HS 8; HS 12). Tätä ristiriitaa kommentoitiin muun muassa: ”*Lainsäätäjän ajatus on ollut, että ihmisten oikeusturva toteutuu, kun asiat dokumentoidaan. Jos keskustelen kolmen tunnin ajan asiakkaiden kanssa, loppupäivä menee dokumentoimiseen…*” (HS 18). Monien uudistuksien nähtiin tapahtuvan ylhäältä alaspäin, jossa lakiinkin kirjattu rakenteellinen sosiaalityö on jäänyt huomioimatta osana palvelujärjestelmän kehittämistä: ”*…nykyinen julkinen lastensuojelun sosiaalityö ei ole eettisesti sitä, mitä haluan tehdä, koska rakenteellinen puoli jää puuttumaan… mutta sille ei tunnu olevan tilaa eikä resursseja*…” (HS 18).

Lainsäädännön ja ohjeistuksen epäselvyyttä aineiston osalta tuotiin esiin muun muassa yhdenmukaisten ohjeistuksien puutteen osalta (mm. HS 13; HS 20; HS 22). Aineiston mukaan esimerkiksi Valvirankin ohjeistuksia on lastensuojelun sosiaalityöhön liittyen tulkittu eri tavoin hyvinvointialueilla, mikä on suoraan taas vaikuttanut lastensuojelun sosiaalityöntekijöihin (HS 22). Ohjeistuksien epäselvyys johtaa myös aineiston mukaan esimerkiksi siihen, että osalla alueista kynnys lastensuojeluilmoitusten tekemiseen on hyvin matala, kun taas toisella korkea, mitä kuvastaa seuraava lainaus: ”*Alueilla ei ole yhdenmukaisia ohjeistuksia, missä tilanteessa koulun täytyy tehdä lastensuojeluilmoitus*.” (HS 13). Ohjeistuksien ja lainsäädännön epäselvyyden osalta aineistossa nousee esiin myös lastensuojelun ja muun viranomaistoiminnan osilta lain tulkitsemisen vaikeus, kun tiedon jakamisen kynnys on korkea ja lakeja tulkitaan omista lähtökohdista. Tämä saattaa johtaa eri viranomaisten ja toimijoiden välisiin tietokatkoksiin ja siihen, ettei kokonaiskuvaa esimerkiksi lastensuojelun asiakkaana olevasta lapsesta synny lastensuojelun sosiaalityöntekijälle. Tätä kuvastaa seuraava suora lainaus:

”…sosiaaliviranomaisella on tiedoksisaantioikeus lapsen edun niin vaatiessa. Lain tulkitseminen voi kuitenkin osoittautua vaikeaksi, kun kynnys tietojen jakamiselle on korkea. Viranomaiset voivat pelätä rikkovansa salassapitovelvollisuutta.” (HS 25).

5.2 Tiedettävyys, tietämyksen hajanaisuus ja tiedon kehystäminen (epävarmuus)

Tämän pirullisen ongelman ominaisuuden alle aineistosta nousi niin henkilöstömitoitukseen ja asiakasmääriin (n=19) kuin lastensuojelun asiakkaiden tilanteiden kompleksisuuteen liittyviä tekijöitä (n=4). Lisäksi aineistoista nousee esiin yleisesti yhteiskunnallisen toimintaympäristöön liittyviä muutoksia sekä lastensuojelun asiakkaiden tilanteiden kompleksisuuteen liittyviä tekijöitä, mitkä myös lisäävät lastensuojelun sosiaalityön kuormitusta. Tämän pirullisuuden ominaisuuden alle nousee aineistoista myös tekijöitä liittyen siihen, mitkä asiat korostuvat ja nousevat esille median uutisoinnissa. Nämä tekijät liittyvät niin tiedettävyyteen, tietämyksen hajanaisuuteen ja tiedon kehystämiseen sekä siten epävarmuuteen suhteessa lastensuojelun sosiaalityöntekijöihin ja siten myös työvoiman saatavuuteen liittyviin tekijöihin.

Lastensuojelun sosiaalityön henkilöstömitoitukset ja asiakasmäärät nousevat korostuneesti esiin aineistosta. Aineiston mukaan lakisääteisten henkilöstömitoituksien ja asiakasmäärien ylityksiä selitetään pääosin: *”...henkilöstövaihdoksilla ja sillä, ettei avoimia virkoja ole saatu täytettyä.”* (HS 32). Henkilöstömitoituksien toteutumista on aineiston mukaan haastanut krooninen työvoimapula (HS 8). Lastensuojelun sosiaalityön henkilöstömitoitukset asiakasmäärien osalta on aineistonkin perusteella muuttuneet viimeisten vuosien aikana (mm. HS 3; HS 5-6; HS 8-10; HS 22). Lakisääteisistä sosiaali- ja terveyspalveluista ainoastaan lastensuojelussa ja vanhustenhoidossa on laissa määritellyt henkilöstömitoitukset (HS 5). Viimeisimmän henkilöstömitoituksen mukaan lasten asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä saa olla vuoden 2024 alusta korkeintaan 30 lasta asiakkaana (HS 3). Monilla hyvinvointialueilla lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työvoimapulan takia monilla sosiaalityöntekijöillä on vastuullaan jopa 48 lasta, ja samaan aikaan lakisääteiset käsittelyajat ovat ylittyneet jopa kolmanneksella asiakkaista (HS 8-10). Vuoden 2024 kesäkuun uutisartikkelissa todetaankin, kuinka lainmukainen lastensuojelun järjestäminen onnistui vain kahdella hyvinvointialueella (HS 10).

Samaan aikaan lain määrittelemä henkilöstömitoitus yhdessä jo olemassa olevan lastensuojelun sosiaalityöntekijäpulan kanssa on johtanut aineiston mukaan erinäisiin ratkaisuihin, joilla esimerkiksi nykyiset hyvinvointialueet ovat uhkasakkojen nojalla pyrkineet pitäytymään lain säätelemissä asiakasmäärissä (mm. HS 26; HS 30). Tätä kuvastaa esimerkiksi seuraava toteamus: *"...mitoitusta pyritään noudattamaan, mutta ongelmia enemmänkin siirretään kuin ratkaistaan."* (HS 33).

Jatkuvasti muuttuneet henkilöstömitoitukset ja samaan aikaan pula lastensuojelun sosiaalityöntekijöistä on aineiston mukaan johtanut muun muassa siihen, että suuri osa lastensuojelun asiakkaista on ollut nimettynä johtavien sosiaalityöntekijöiden vastuulle (HS 3). Tämä on lain mukaan tilapäisenä lyhytaikaisena järjestelynä lainmukaista, mutta aineiston perusteella useissa tilanteissa toiminta ei ole ollut lyhytaikaista (HS 3). Aineiston mukaan joillakin hyvinvointialueilla tilanne on myös johtanut siihen, että lastensuojelun asiakkaana olevat lapset eivät saa heti omaa nimettyä sosiaalityöntekijäänsä, jolloin syntyy niin sanottua ”jonottamista” ja odotusajat saattavat venyä jopa kuukausiin (HS 9-10; HS 33). Aineiston mukaan: *"Kyseessä ovat lapset, joiden kohdalla on jo selvitetty, että he todella tarvitsevat lastensuojelua."* (HS 33). Yhdellä hyvinvointialueella on aineiston mukaan erikseen perustettu tiimi, joka vastaa omaa sosiaalityöntekijää odottavien lasten tarpeisiin, jota ollaan aineiston perusteella myös laajentamassa muille hyvinvointialueille (HS 10). Henkilöstömitoituksien noudattamiseen pyrkiminen on myös aineiston mukaan johtanut siihen, että ruuhkaa ei ole pystytty purkamaan ja lastensuojelun jonoa on siirretty muualle. Aineiston mukaan lastensuojelun kriteerejä on tiukennettu, jolloin jonoa ja ruuhkaa on lastensuojelun sijaan syntynyt kevyempää tukea tarjoaviin palveluihin (HS 26-27).

Aineistossa tuodaan myös esiin henkilöstömitoitukset ja niiden toteutumisen merkitys lastensuojelun sosiaalityössä, kun nostetaan esiin lastensuojelua koskevia ääritilanteita ja tragedioita. Liialliset asiakasmäärät, kiire ja työn kuormittavuus ovat johtaneet esimerkiksi siihen, ettei asiakkaan tilanteeseen ole keretty perehtymään tai asioista vastaava sosiaalityöntekijä ei ole itse henkilökohtaisesti kerennyt tapaamaan lasta (HS

10; HS 20). Lastensuojelun ääritilanteita suhteessa henkilöstömitoituksiin kommentoidaan aineistossa muun muassa: *”Oikein mitoitettu ja lakia noudattava lastensuojelu antaa hyvät mahdollisuudet vaikuttaa siihen, ettei ääritilanteisiin jouduta*.” (HS 20). Lastensuojelun sosiaalityön ääritapauksiin liittyen myös seuraava lainaus osoittaa mitkä asiat mediassa korostuu sekä nostetaan esiin: *”Olen vakuuttunut siitä, että sosiaalityö pelastaa lapsia surmilta, itsemurhilta ja perhesurmilta. Niistä ei vain uutisoida yhtä näkyvästi kuin epäonnistumisista.”* (HS 18).

Tähän liittyen aineistosta myös nousee se, kuinka usein lastensuojelua koskevissa ääritapauksissa keskittyminen kohdistuu yksittäisiin henkilöihin ja sitä kautta syyllisten etsimiseen. Esimerkiksi kiireen vuoksi lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä ei ollut kerennyt henkilökohtaisesti tapaamaan lasta, vaan toimi työpariltaan saamaan tiedon varassa (HS 19) tai viranomaisten välinen yhteistyö on toimimaton ja tieto jää hajanaiseksi eri toimijoiden välillä. Tätä kuvastaa yhden lastensuojelun tragediaa koskevan uutisen kommentti: *”Eli väkivalta on ollut jonkin viranomaisen tiedossa, mutta silti eskaloitumista ei ole pystytty estämään. Usein terveydenhuolto, sosiaalitoimi ja poliisi ovat kaikki olleet tavalla tai toisella tietoisia väkivallasta.”* (HS 25). Kuten aineistossa todetaan syyllisten etsimisen sijaan ääritapauksissa koko palvelujärjestelmän ja lastensuojelun sosiaalityötä koskevia rakenteita ja toimintatapoja, tulisi tarkastella kokonaisuudessa (HS 18).

Yhteiskunnallisen toimintaympäristön muutokset nousivat esiin aineistosta, lisäten lastensuojelun sosiaalityön kuormittuneisuutta. Lastensuojelullisen palveluntarpeen kasvun kuvataan olevan niin voimakasta, ettei sosiaalityöntekijöiden määrä pysy tämän perässä (mm. HS 8; HS 12). Kompleksisuutta ja lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työn vaatimusten lisääntymistä myös ilmentää lastensuojelun asiakkaana olevien osalta myös erään uutisen lastensuojelun sosiaalityöntekijän kommentti haastattelussaan: *”Monet asiat työssäni ovat muuttunut kymmenessä vuodessa. Vaikka perheissä on edelleen perinteiseksi miellettyjä, lastensuojelutarpeeseen johtavia päihde- ja mielenterveysongelmia, asiat eivät monesti ole enää niin yksiselitteisiä.”* (HS 18).

Lastensuojelun sosiaalityön työnkuvan vaativuus ja valtavat asiakasmäärät, sekä samanaikaisesti ennaltaehkäisevistä palveluista karsiminen johtaa aineiston mukaan lastensuojelun asiakkaana olevien asiakkaiden tilanteiden pahentumiseen (HS 13). Myös lastensuojelun kriteerien tiukentuminen ja ruuhkan ja paineen siirtyminen siten perhesosiaalityöhön, jossa ei ole lain säätelemiä henkilöstömitoituksia voi johtaa tilanteeseen, jossa ruuhkaan voi esimerkiksi juuttua perhe, jossa on väkivaltaa tai rajua päihteidenkäyttöä (HS 26). Nämä taas vastapuolena lisää jo entisestään kuormittuneiden sosiaalityöntekijöiden työn vaativuutta ja kuormittavuutta, kun lopulta asiakkaat palaavat lastensuojelun sosiaalityöhön, entisestään syventynein ongelmien kera.

5.3 Intressien eriytyminen ja vallan jakautuminen (arvoerojen monimuotoisuus)

Tämän pirullisen ongelman ominaisuuden alle aineistosta nousi niin pito- ja vetovoimatekijöihin (n=19), pätevyysvaatimuksiin (=10) sekä kiristyvään julkiseen talouteen, säästöihin ja niukkoihin resursseihin (n=13) liittyviä tekijöitä. Nämä tekijät liittyvät niin intressien eriytymiseen ja vallan jakautumiseen sekä siten arvoerojen monimuotoisuuteen suhteessa lastensuojelun sosiaalityöntekijöihin ja siten heijastuen työvoimatilanteeseen ja sen saatavuuteen liittyviin tekijöihin.

Pito- ja vetovoimatekijöiden osalta aineistosta korostuu se, ettei lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden virkoja saada täytettyä ja pätevistä sosiaalityöntekijöistä on krooninen työvoimapula, ja etenkin nykyisillä hyvinvointialueilla on vakava pula lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden riittävyydestä (mm. HS 3-4; HS 8-9; HS 20; HS 31). Lastensuojelun sosiaalityöntekijäpulan kuvataan olevan niin vakava, että vuoden 2023 seurannassa lähes joka viides virka oli täyttämättä (HS 8; HS 32). Aineistosta kuitenkin myös nousee esiin se, kuinka päteviä sosiaalityöntekijöitä on, mutta lastensuojelun sosiaalityössä heitä ei ole riittävästi. Kuten eräässä uutisessa todetaan: *”Päteviä sosiaalityöntekijöitä kyllä on, mutta heitä ei työskentele riittävästi alalla.”* (HS 4).

Aineiston perusteella pito- ja vetovoimatekijöiden näkökulmasta lastensuojelun sosiaalityöstä piirtyy kuormittuneisuuden, jatkuvan kiireen ja liiallisten vastuiden sekä työvoimapulan piinaama ala (mm. HS 8, HS 12; HS 18-19; HS 28-29). Esimerkiksi yhdessä uutisessa lastensuojelun sosiaalityöntekijä kuvailee alansa epäkohtia seuraavasti: ”*Tiedän, mitä kiire on tai uupumus, tai se, että joutuu jatkuvasti miettimään ketä ensin ehtii auttaa.*” (HS 12). Jatkuvan ja liiallisen kiireen vuoksi sosiaalityöntekijät eivät aineiston perusteella joissain tapauksissa kerkeä edes tapaamaan lapsia, nuoria tai heidän perheitään, tai he eivät ehdi perehtyä asiakkaiden tilanteisiin. Kiirettä kuvaillaan myös siten, että aikaa on yhteyttä vasta: *”Kun viimeinen kynnys ylittyy”* (HS 18), vaikka sosiaalityöntekijöiden tulisi pystyä toimimaan ennakoivasti. Kiireen lisäksi lastensuojelun työntekijöiden vastuuta sekä työn kuormittavuutta lisää aineiston mukaan sosiaalityöntekijöiden valtuudet: *”...ei ole aikaa käydä perheissä riittävän usein, eikä myöskään valtuuksia käydä vasten perheiden tahtoa, ellei ole joku hätä.”* (HS 18). Lastensuojelun sosiaalityötä piinaavaa työvoimapulaa ja työntekijöiden vaihtuvuutta sekä niiden taustalla olevien tekijöitä kommentoitiin myös yhdessä uutisessa seuraavasti: *”...Usein syynä on riittämättömyyden tunne, kiire tai se, että töissä joutuu alituiseen toimimaan ammattietiikkaansa vastaan.”* (HS 29).

Aineiston mukaan sosiaalityöntekijät toivovat alalle lisää tekijöitä, minkä kautta omalle työlle jäisi enemmän aikaa (mm. HS 12; HS 17-18). Eräässä uutisessa lastensuojelun sosiaalityöntekijä kommentoi puhuessaan lastensuojelun ytimestä: *”Työntekijän itsensä pitää olla tavattavissa, ei pelätty viranomainen jossain lukon takana toimistossa. Tarvitaan luottamusta.”* (HS 12). Lisäksi sosiaalityöntekijät toivoisivat vähemmän kirjaamista ja tietojen dokumentointia sekä tehokkaampia tietojärjestelmiä työnsä tueksi, jolloin aikaa jäisi muulle työlle enemmän (HS 12; HS 18). Aineiston mukaan ennen lastensuojelun viranomaisilla oli aikaa käydä asiakkaidensa kotona, mutta hiljalleen kotikäynnit ovat jääneet viranomaisten ajanpuutteen vuoksi. Jos henkilökohtaisille tapaamisille ja kotikäynneille ei ole aikaa, ja työtä tehdään pääosin toimistossa puhelimitse sekä etäyhteyksin, ollaan aineiston mukaan tilanteessa, jossa lastensuojelun

laatu on vaarassa ja lasten, nuorten sekä perheiden todellinen tilanne, sekä siten avun ja tuen tarve voi jäädä huomiotta (HS 25).

Aineistossa työparityöskentely nostettiin esiin pääosin positiivisessa sävyssä, lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kuormitusta vähentävänä tekijänä. Yhdessä uutisessa työparitoiminnan osalta todetaan esimerkiksi: *”On hyvä, että perheen kanssa on työskentelemässä useampi ihminen ja myöskin jakamassa havaintojaan ja työtaakkaa.”* (HS 17). Toisessa uutisessa eräs sosiaalityöntekijä kommentoi myös asiaa: *”Jos olisi valta, järjestäisin niin, että jokaisella sosiaalityöntekijällä olisi työpari, joka hoitaisi dokumentoinnin, yhteydenotot ja ajanvaraukset.”* (HS 18). Aineiston osalta kuitenkin alaa piinaama jatkuva kiire ja työvoimapula yhdistettynä työparikäytäntöön ei kuitenkaan voi johtaa siihen, että tieto tai lapsen tapaamiset ovat työparin varassa (mm. HS 17; HS 19). Lastensuojelulain mukaan jokaisen lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on tavattava lasta henkilökohtaisesti lapsen tilanteen ja tuen tarpeen arvioimiseksi, mutta kuten eräässä uutisessa nostetaan esiin, muiden kiireellisemmäksi arvioitujen työtehtävien vuoksi lastensuojelun sosiaalityöntekijä: *”…ei ollut itse koskaan tavannut lasta, vaan toimi työpariltaan saaman tiedon varassa.”* (HS 19).

Samaan aikaan aineistosta korostuu, kuinka jo lähtökohtaisesti vaativaa ja paineen alla olevaa lastensuojelun sosiaalityötä kuormittaa entisestään jatkuvat uudistukset ja niihin sekä yleisesti työn kuormittavuuteen saatava tuki (mm. HS 28-29). Aineiston mukaan esimerkiksi osa sosiaalityöntekijöistä tekee pakosta etätöitä, jolloin kuormitusta lisää se, ettei luontevasti pystytä kysymään neuvoa tai purkamaan vaikeita tilanteita. Myös uudistuksiin, kuten sote-uudistukseen saatu tuki ja johtaminen koettiin olemattomana (HS 29).

Lastensuojelun sosiaalityön työvoimapulan helpottamiseksi ja alan houkuttelevuuden lisäksi aineistosta nousee erilaisia ratkaisuja, jotka kuitenkin ovat ristiriidassa eri toimijoiden välillä sekä esimerkiksi kiristyvän julkisen talouden ja jatkuvien säästöpaineiden vuoksi. Eräässä uutisessa Sosiaalialan korkeakoulutettujen

ammattijärjestö Talentian mukaan: *”...palkkojen nostaminen on keskeinen tekijä alan houkuttelevuuden mukaan.”* (HS 8). Aineiston mukaan työvoimapulan takia lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden palkkoja on nostettu niin sanotusti yli yleisen linjan. Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden palkkojen nostamisen nähdään osittain helpottaneen työvoimapulaa, sillä tämä on lisännyt hyvinvointialueilla työskentelevien sosiaalityöntekijöiden määrää, kuitenkin nostaen samalla hyvinvointialueiden kustannuksia ennakoitua enemmän.

Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työvoimapulaa ja työn kuormitusta on aineiston pohjalta myös pyritty helpottamaan tekemällä muutoksia sosiaalityöntekijöiden työnkuvaan, lisäämällä työhyvinvointia ja tunnetta oman työn hallinnasta sekä panostamalla rekrytointiin (mm. HS 9; HS 20; HS 33). Esimerkiksi Pohjanmaan hyvinvointialue on ottanut käyttöönsä kannustinjärjestelmän, jolla he palkitsevat lastensuojelun sosiaalityöntekijöitä heidän sitoutumisestaan ja työpanoksestaan (HS 9). Myös Varsinais-Suomen hyvinvointialueella lastensuojelun sosiaalityöntekijäpulaa on pyritty aineiston perusteella parantamaan muun muassa korvauksilla työhön sitoutumisesta, rekrytointilisällä, opintojen loppuunsaattamisen tuella sekä rahallisella palkitsemisella valmistumisesta (HS 20). Varsinais-Suomen hyvinvointialue on pyrkinyt aineiston mukaan reagoimaan lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden rekrytoinnin haasteisiin, ja kommentoi alueensa lastensuojelun hälyttävää tilannettaan seuraavasti: *”...on tarpeen tehostaa sosiaalityöntekijöiden rekrytointia, jotta pystymme varmistamaan asiakasturvallisuuden. Jos kaikki auki olevat virat pystytään täyttämään, tilanne lastensuojelun asiakasmäärien osalta olisi hyvä.”* (HS 20).

Pito- ja vetovoimatekijöiden näkökulmasta lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden henkilöstömitoitusten osalta aineistosta korostuu myös voimakkaasti eri sidosryhmien näkemykset – lastensuojelun sosiaalityöntekijät pitävät henkilöstömitoituksia välttämättöminä työn laadullisen puolen sekä työn kuormittavuuden osalta, kun taas esimerkiksi hyvinvointialueiden talouden haasteiden osalta, hyvinvointialueiden johtajat poistaisivat nämä henkilöstömitoitukset kokonaan (HS 6; HS 12; HS 18). Eräässä

uutisessa mainitaan myös siitä, että kiristyneet henkilöstömitoitukset ovat lisänneet jo alalla työskentelevien sosiaalityöntekijöiden motivaatiota jäädä alalle (HS 8) ja sosiaalialan ammattijärjestö Talentian mukaan mitoituksilla on ollut positiivinen vaikutus monien työntekijöiden jaksamiseen ja siten, myös lasten hyvinvointiin (HS 33). Tätä kommentoitiin muun muassa: *”Sillä on ollut heti siinä mielessä positiivisia vaikutuksia, että jos se on toteutunut, se on vähentänyt kuormitusta ja työntekijöiden vaihtuvuutta.”* (HS 33). Aineiston mukaan lastensuojelun sosiaalityöntekijät pitävät välttämättömänä sitä, että heillä on aikaa perehtyä asiakkaiden tilanteisiin ja rakentaa luottamusta sekä tavata lapsia henkilökohtaisesti (HS 12; HS 17-19). Eräässä uutisessa myös THL:n kehittämispäällikkö kommentoi kiristyneitä henkilöstömitoituksia seuraavasti: *”Nykyisen kaltaisella vastuusosiaalityöntekijän työnkuvalla 30 lasta on edelleen suuri määrä.”* (HS 10).

Eräässä uutisessa myös nostetaan esiin lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kuormittuneisuus ja uupumus suhteessa henkilöstömitoituksiin. Tähän liittyen tuodaan esiin, kuinka eräällä hyvinvointialueella on jokseenkin saatu noudatettua lain mukaisesti henkilöstömitoituksia, niin alueella työskentelevä lastensuojelun sosiaalityöntekijä kommentoi tähän liittyen seuraavasti: *”Se ei vaan merkitse sitten enää mitään, jos työntekijöitä on paljon poissa tai ei oikeasti työkykyisenä paikalla.”* (HS 29).

Lastensuojelun sosiaalityön työvoimapula on myös jo johtanut erilaisiin ratkaisuihin, jotka ovat voimakkaasti ristiriidassa eri sidosryhmien välillä (mm. HS 4; HS 6; HS 8; HS 18). Tämän osalta eritoten sosiaalityöntekijöiden pätevyysvaatimukset nousevat vahvasti aineistosta. Hallituksen tarkoituksena on tuoreella sosiaalityöntekijöiden kelpoisuusehtojen keventämisellä helpottaa alan työvoimapulaa eritoten lastensuojelun sosiaalityöntekijäpulan takia (HS 4). Aineistosta korostuu tämän osalta hyvin eriävät näkökulmat ja intressit sekä se, kuinka hallitus on tehnyt muutoksen, huolimatta siitä, että monet muut toimijat ovat aineiston perusteella muutoksesta täysin päinvastaista mieltä (mm. HS 4; HS 6; HS 8; HS 18). Esimerkiksi yhden näkemyksen mukaan pätevyysvaatimusten muutos voi johtaa asiakasturvallisuuden heikentymiseen,

huomauttaen kuinka jo nyt on valvontaviranomaisille tullut kanteluita ja valvonnan kautta tietoon tulleita tapauksia, joissa sijaispätevien sosiaalityöntekijöiden toiminta on osaamiseen puutteen vuoksi vaarantanut asiakasturvallisuutta, palveluiden saatavuutta tai tiedoksisaantioikeutta (HS 4). Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira taas pitää hallituksen muutosta perusteltuna sen lukuisista ongelmista huolimatta, kommentoiden asiaan: *”On parempi että on hallituksen esityksen tarkoittamia tilapäisiä sosiaalityöntekijöitä käytettävissä kuin ei ole, sillä vakava pula sosiaalityöntekijöistä on asiakasturvallisuutta enemmän vaarantava.”* (HS 8).

Työnantajien mielestä pätevyysvaatimuksiin liittyvä lakimuutos on aineiston mukaan erityisen tarpeellinen: *”...työvoimapula sosiaalityössä on niin vakava, että kelpoisuusehtoja on pakko höllätä.”* (HS 8). Yhdessä uutisessa myös nostetaan esiin, kuinka hyvinvointialueiden johtajat myös helpottaisivat sosionomien eli pelkästään ammattikorkeakoulututkinnon käyneiden mahdollisuuksia työskennellä sosiaalityöntekijöinä (HS 6). Sosiaalityöntekijät taas vastustavat aineiston mukaan kelpoisuusehtoihin liittyvää lakimuutosta voimakkaasti ja pelkäävät asiakkaiden turvallisuuden puolesta, sillä: *”...lastensuojelun sosiaalityöntekijät käyttävät merkittävää julkista valtaa, jolla voidaan puuttua myös ihmisten perusoikeuksiin.”* (HS 8). Aineiston mukaan kelpoisuusehtojen vastustamisen taustalla on huoli osaamisen riittävyydestä sekä siitä, että tämä edelleen lisää pätevien sosiaalityöntekijöiden kuormitusta lisäten heidän työtaakkaansa perehdytyksen ja jatkuvan ohjauksen osalta ja lisäten työmäärää sekä vastuuta sen osalta, ettei sijaispätevät voi esimerkiksi päättää kiireellisistä sijoituksista (mm. HS 4; HS 8; HS 18). Tätä kuvastaa seuraava toteamus: *”Siinä missä työntekijäpuolella nähdään, että kelpoisuusien höllentäminen aiheuttaa vakituisille työntekijöille lisätyötä, työnantajapuoli katsoo, että lisähenkilöstö helpottaa työkuormaa.”* (HS 8). Kelpoisuusehtojen höllentämisen sijaan sosiaalityöntekijät muuttaisivat aineiston mukaan esimerkiksi olemassa olevia koulutuspolkuja (HS 8; HS 18-19). Heidän mukaansa koulutuspolkujen tulisi olla joustavampia ja esimerkiksi sosionomista sosiaalityöntekijäksi opiskelua tulisi muuttaa työelämän näkökulmasta joustavammaksi ja monimuotoisemmaksi.

Lastensuojelun sosiaalityö on aineiston perusteella vahvasti yhteydessä kiristyvään julkiseen talouteen. Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työn kuormittavuuden ja vallitsevan työvoimatilanteen näkökulmasta, osa alueista on esimerkiksi pyrkinyt lisäämään alueiden budjetointiin sosiaalityöntekijöiden määrää. Hyvinvointialueiden heikon taloustilanteen ja jatkuvien julkisten säästöjen tavoitteluiden takia, sosiaalityöntekijöiden määrän lisäämistä ei ole tarpeesta huolimatta hyväksytty (HS 26). Jatkuvat säästötavoitteet ja koko ajan tiukentuvat resurssit kuormittavat ja lisäävät entisestään painetta jo niukoin resurssein toimivalle lastensuojelun sosiaalityölle. Tuoreimmissa uutisissa (HS 1-2; HS 4-8) tarkastellaan sosiaali- ja terveysalan säästöjä eli sote-säästöjä. Esimerkiksi sosiaalihuollosta on tavoitteena säästää hallituksen tavoitteen mukaan vuodesta 2026 eteenpäin 100 miljoonaa euroa, ja sosiaalipalveluista lastensuojelu kuuluu toisiksi suurimpaan menoerään (HS 1). Kuitenkaan 100 miljoonan euron leikkausten kohdentaminen ei ole tiedossa (HS 8). Aineiston mukaan hallituksen ehdotuksen mukaan sosiaalipalveluiden säästöjä pyritään hakemaan muun muassa rajaamalla sosiaalihuollon palveluvalikoimaa (HS 1-2), jota hyvinvointialueet ovat jo osaltaan lähteneet toteuttamaan, tavoitellen säästöjä niin palveluvalikoimien että kriteerien muutoksien osilta (HS 23).

Säästöjä tavoiteltaessa hyvinvointialueiden johtajat purkaisivat aineiston mukaan myös kokonaan sosiaali- ja terveyspalveluiden eli myös lastensuojelua koskevat henkilöstömitoitukset (HS 6). Hallitus on lisäksi tavoitellut sosiaalihuollon säästöjä sosiaalihuollon ammattihenkilölain muuttamisella, millä on arvioitu olevan noin kaksi miljoonaa euroa säästöjä (HS 4; HS 8). Tämän osalta kuitenkin esimerkiksi nousee esiin esimerkiksi, kuinka: *”...muutos aiheuttaa pikemminkin lisää kustannuksia, jos sosiaalityön toimia ei osata kohdentaa oikealla tavalla ja oikea-aikaisesti.”* (HS 4).

Nopeiden ja suunnittelemattomien sosiaalihuollon leikkausten myös nähdään vaikeuttavan entisestään painopisteen siirtämistä ennaltaehkäisevään toimintaan ja siten ongelmien varhaiseen vaiheeseen puuttumista (HS 8). Ennaltaehkäiseviin

palveluihin panostaminen ehkäisisi ongelmien kasaantumista ja pitkällä tähtäimellä olisi kustannustehokkaampaa, kuten eräässä uutisessa todetaan: *"...kun esimerkiksi lastensuojelussa on satsattu perhetyöhön, se on näkynyt jo samana vuonna lastensuojelun sijaishuollon menojen pienentymisessä."* (HS 7). Oppositiopolitiikkojen mukaan päätöksiensä myötä hallitus vaikeuttaa entisestään vähäosaisten tilannetta, kun myös lasten ja nuorten palveluita ajetaan hyvinvointialueilla alas sekä heikentäen suomalaisten sosiaali- ja terveyspalveluita (HS 15). Lastensuojelun sosiaalityön osalta päätöksiä kommentoidaan seuraavasti: *"...hallitus jatkaa päätöksillään lapsiperheiden tilanteen kurjistumista sekä lastensuojelun ja terveyspalveluiden alasajoa."* (HS 15).

Hallituksen sosiaalihuollon säästötavoitteiden nähdään aineiston perusteella olevan ristiriidassa myös hyvinvointialueiden tavoitteiden kanssa, palveluiden kehittämisen ja yhteensovittamisen osalta (HS 14; HS 18; HS 23). Hallituksen leikkaukset vaatisivat suurelta osin lakisääteisten sosiaalihuollon palveluiden karsimista tai palveluiden siirtämistä toisaalla, ja toivo siitä, että hyvinvointialueiden myötä sosiaali- ja terveydenhuollon kokonaisuutta päästäisiin kehittämään yhdessä, näyttää jo entuudestaan tiukkojen raamien osalta mahdottomalta (HS 14). Aineiston mukaan hallituksen nähdään olevan leikkaamassa perustasolta, vaikka oleellista olisi pyrkiä siihen, että alueet suunnittelevat toimintaansa siten, että ihmiset saisivat palvelua oikea-aikaisesti eikä ongelmat pääsisi kasaantumaan. Sosiaalihuollon palveluvalikoiman karsimiseen liittyen sosiaali- ja terveysministeriön johtaja kommentoikin, kuinka: *"...sosiaalipalveluiden leikkauksissa voi herkästi käydä niin, että palveluntarve siirtyy johonkin toiseen palveluun."* (HS 1). Tällöin viimesijaisena muiden palveluiden toimimattomuuteen ja niiden resurssien puutteeseen vastaa lastensuojelun sosiaalityö.

6 Johtopäätökset ja pohdinta

6.1 Yhteenveto ja pohdinta

Tämän pro gradu -tutkielman tavoitteena oli tuoda uudenlaista näkökulmaa ja lisätä ymmärrystä lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työvoimatilanteesta ja sen saatavuuteen liittyvistä tekijöistä tarkastelemalla sitä pirullisen ongelman piirteiden kautta median narratiivissa. Kotimaista tutkimusta lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työvoiman saatavuuteen liittyvistä tekijöistä on vain vähän saatavilla, ja vastaavanlaisella tutkimusasetelmalla tehtyjä kotimaisia tutkimuksia ei ole lainkaan. Pirullisista ongelmista taas löytyy paljon niin kotimaista, kuin kansainvälistä tutkimustietoja ja julkaisuja, ja näiden kahden kokonaisuuden integraatiolla pyrittiin tuomaan uudenlaista näkökulmaa lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työvoimatilanteeseen ja sen saatavuuteen liittyviin tekijöihin. Sosiaali- ja terveydenhuoltoon liittyvien ongelmien analysoiminen ja tarkasteleminen pirullisina ongelmina voi myös auttaa ymmärtämään tehokkaammin näiden ongelmien toimintatapoja ja ratkaisumalleja (Vartiainen ym., 2013, s. 12). Kotimaisen lastensuojelun sosiaalityön tutkimukselle myös todetaan olevan tarvetta ilmiöiden syvemmän ymmärryksen ja kestävien ratkaisukeinojen löytämiseksi (Mättäri-van der Kuip, 2022, s. 22), ja kuten aiemmin todettu erityisesti lastensuojelun sosiaalityöntekijöistä on ollut kroonista pulaa jo pitkään (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2023, s. 9), samalla kun on ennustettu yhä pahenevaa työvoimapulaa (Keva, 2023).

Tutkimuksen tavoitteena oli tunnistaa työvoiman saatavuuteen liittyviä pirullisia piirteitä median narratiivissa sekä lisäksi tämän myötä pohtia onko työvoima kysymyksiä pyritty kohtaamaan kuin pirullista ongelmaa. Tutkimuksen tavoitteiden saavuttamiseksi oli määritelty seuraava tutkimuskysymys:

• Millaisena lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työvoimapula näyttäytyy Helsingin sanomien uutisissa pirullisen ongelman piirteiden kautta tarkasteltuna?

Tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä toimi Alfordin ja Headin (2017) pirullisen ongelman jaottelu, jota tiivistettiin ja sovellettiin edelleen analyysin ja tutkimustulosten tarkastelun osalta Headin (2008; 2002) pirullisen ongelman jaottelun mukaisesti. Seuraavaksi kootaan yhteen tutkimustuloksia. Alfordin ja Headin (2017) mukaan ongelman voidaan katsoa olevan pirullinen, mikäli useat tai useimmat ominaisuudet täyttyvät.

Rakenteellisen monimutkaisuuden ja kompleksisuuden osalta tulokset liittyivät yleisesti sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmään ja sen toimimattomuuteen sekä lastensuojelua koskevaan lainsäädäntöön ja ohjaukseen sekä niiden epäselvyyteen. Alfordin ja Headin (2017) mukaan rakenteellisella monimutkaisuudella tarkoitetaan sitä, että ongelma koostuu useista keskinäisriippuvaisista ja teknisesti haastavista osa-alueista, joita lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työvoiman saatavuuteen vaikuttavien tekijöiden osalta nousi runsaasti esiin tuloksissa. Keskinäisriippuvaisuus taas on kompleksisuuden ydintä, ja kuten Mitleton-Kelly (2004, s. 293–294) tuo esiin sosiaalisissa systeemeissä tämä voi aiheuttaa sen, että yksittäisen toimijan, ryhmän, työyhteisön, organisaation tai sen siihen vaikuttava toiminta tai päätös voi vaikuttaa eri tasoilla ja tavoilla myös muihin toimijoihin tai sosiaalisiin suhteisiin. Myös Head (2022) korostaa kuinka, rakenteellisten tekijöiden ja prosessien välillä on voimakkaita kytköksiä eli toisin sanoen ne ovat vahvasti keskinäisriippuvaisia ja muutokset järjestelmän yhdessä osassa voi saada aikaan arvaamattomiakin vaikutuksia toisaalla, ja tutkimuksen tulosten osalta lisätä lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työn kuormittavuutta ja vaativuutta.

Tiedettävyyden ja tietämyksen hajanaisuuden osilta tulokset liittyivät henkilöstömitoituksiin ja asiakasmääriin sekä yhteiskunnallisen toimintaympäristön muutoksiin ja asiakkaiden tilanteiden kompleksisuuteen. Headin (2022) mukaan pirullisten ongelmien epävarmuus kytkeytyy tietoon ja tietämyksen vajaavaisuuteen. Tähän liittyy tietoon ja tietämättömyyteen liittyvä epävarmuus, josta seuraa mahdottomuus välttää yllätyksiä ja tahattomiakin seurauksia (Vartiainen ym, 2013, s. 22–24), joka eritoten korostuu tuloksissa henkilöstömitoitusten osalta. Nämä

odottamattomatkin seuraukset eivät välttämättä johdu suoraan tiedon puutteesta, vaan kuten Conklin (2006) myös tuo esiin pirullisen ongelman ymmärtämiseksi tarvittava tieto riippuu ongelmanratkaisijasta ja kunkin tavasta ratkaista ongelmia, ollen hajallaan useiden eri ongelmaan vaikuttavien sidosryhmien kesken. Yhteiskunnallisen toimintaympäristön muutokset tulosten mukaan osaltaan lisäävät lastensuojelun sosiaalityön kuormittavuutta, ja samaan aikaan lastensuojelun asiakkaiden tilanteet ovat tulosten mukaan yhä kompleksisempia. Kuten Raisio ja muut (2018, s. 12) tämän osalta toteavatkin – kompleksisissa ympäristöissä ilmenevät ongelmat myös usein ovat kompleksisia.

Tiedon kehystämisen osalta tuloksissa nousee esiin lastensuojelua koskevat ääritilanteet ja niiden kohdistuminen syyllisten etsimisen osalta yksittäisiin henkilöihin tai työntekijöihin, vaikka taustalla on lukuisia asiakaan vaikuttavia tekijöitä. Tällöin osa tiedosta saa paljon huomiota sen kehystämisen vuoksi, ja kuten Alford ja Head (2017) tuovat esiin, se vääristää ymmärrystämme. Aineiston pohjalta oli mielenkiintoinen huomata, kuinka huomio etenkin median välittämänä kiinnittyy yksittäisten syyllisten etsimiseen, ja kuten tuloksissakin todetaan – palvelujärjestelmän ja lastensuojelun sosiaalityötä koskevia rakenteita ja toimintatapoja tulisi tarkastella kokonaisuudessa, yksittäisten syyllisten etsimisen sijaan.

Intressien eriytymisen ja vallan jakautumisen osilta tuloksissa korostui pito- ja vetovoimatekijät, pätevyysvaatimukset sekä kiristyvään julkiseen talouteen, säästöihin ja niukkoihin resursseihin liittyvät tekijät. Pito- ja vetovoimatekijöiden osalta keskeisin tulos oli se, ettei lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden virkoja saada täytettyä. Tulosten mukaan päteviä sosiaalityöntekijöitä kuitenkin on mutta lastensuojelun sosiaalityössä niistä on krooninen pula, joka on suoraan yhteydessä alan pito- ja vetovoimatekijöihin sekä siten myös työhyvinvointiin. Kuten Saarinen (2012, s. 25–28) tuo esiin sosiaalityössä työhyvinvoinnin merkitys entisestään korostuu, sillä jo lähtökohtaisesti vaativaa työtä tehdään haastavien asiakasryhmien parissa, ja Kasvion ja Huhtasen (2007, s. 26) mukaan työhyvinvointi koostuu niin työtä koskevista odotuksista ja niiden suhteesta työn

tavoitteisiin ja laadullisiin piirteisiin. Tulosten mukaan lastensuojelun sosiaalityöntekijät kokevat joutuvansa jatkuvasti työskentelemään oman ammattietiikkansa vastaisesti.

Tulosten ja siten median välittämänä lastensuojelun sosiaalityöstä piirtyy työvoimapulan ja jatkuvien muutoksien sekä liiallisen kiireen, vastuiden ja paineiden piinaama ala. Tuloksien mukaan pula lastensuojelun sosiaalityöntekijöistä on taas johtanut erilaisiin ratkaisuihin, jotka ovat voimakkaasti ristiriidassa eri sidosryhmien välillä, ja kuten Head (2022) toteaa, arvoerojen monimuotoisuus ilmenee juuri pirullisen ongelman käsittelyssä ja siinä mukana olevien sidosryhmien välillä. Vaihtelevat institutionaaliset roolit, tietotasot ja odotukset, sekä erilaiset tavoitteet, arvot ja intressit väistämättä johtavat erilaisiin ristiriitoihin suositeltavista ratkaisuista (Head, 2022), eikä näiden eri näkemysten vuoksi ole olemassa tilannetta, jossa voitaisiin päästä tilanteeseen, että oltaisiin yhtä mieltä ratkaisun onnistumisesta kaikkien osapuolten kannalta. Huonot valinnat ja ratkaisut voivat kuitenkin jopa pahentaa itse ongelmaa (Pacanowsky, 1995, s. 39–40), kuten tulosten osalta voidaan todeta esimerkiksi pätevyysvaatimusten muutosten osalta – hallitus teki muutoksen työntekijöiden eri näkemyksestä huolimatta, tarkoituksenaan osaltaan helpottaa työvoimapulaa, kuitenkin lopulta lisäten entisestään pätevien lastensuojelun sosiaalityöntekijöihin työn kuormittavuutta.

Yhteenvetona tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että lastensuojelun sosiaalityöntekijäpula on pirullinen ongelma – työvoimatilanteeseen ja sen saatavuuteen vaikuttavat useat eri tekijät, jotka ovat Alfordin ja Headin (2017) pirullisen ongelman mukaisia ominaisuuksia.

Tutkimuksen tavoitteena oli lisäksi pohtia, onko työvoimakysymyksiä pyritty kohtaamaan kuin pirullista ongelmaa. Pirullisten ongelmien kohtaaminen edellyttää dynaamisuuden ja keskinäisriippuvaisuuden huomioivaa monitasoista ja mukautuvaa lähestymistapaa, perinteisten hierarkkisten ja lineaaristen päätöksentekomallien sijaan (Conklin, 2006, s. 16). Eri tutkijoiden keskuudessa ja myös Alfordin ja Headin (2017, s. 420) mukaan yksi keskeisin strategia pirullisten ongelmien kohtaamisessa on yhteistyöhön perustuva

hallinta, jossa eri sidosryhmät osallistuisivat ongelman määrittelyyn ja mahdollisten ratkaisujen kehittämiseen. Tutkimuksen tulosten perusteella voidaan todeta, että lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työvoimapulaa ei olla pyritty kohtaamaan ja hallitsemaan yhteistyössä. Kuten Lundström ja Mäenpää (2020, s. 48–51) kuitenkin toteavat, edes laaja yhteistyö ei välttämättä takaa onnistunutta lopputulosta, sillä osapuolilla voi olla ristiriitaisia intressejä ja tietoa voidaan käyttää strategisesti omien tavoitteiden ajamiseen, mikä ilmenee myös tämän tutkimuksen tuloksissa. Vallan jakautuminen epätasaisesti eri toimijoiden kesken voi tehdä ongelman käsittelystä haastavaa, erityisesti tilanteissa, joissa voimakkaat sidosryhmät voivat hallita päätöksentekoa muiden kustannuksella (Alford & Head, 2017, s. 407). Kuten tuloksissa ilmenee esimerkiksi pätevyysvaatimusten, henkilöstömitoitusten ja tavoiteltujen sote-säästöjen osalta – eri sidosryhmien intressit, tavoitteet ja arvot ovat keskenään ristiriidassa, ja tulosten perusteella syntyy vaikutelma, että eri ratkaisuvaihtoehdoilla on lopulta vain pahennettu itse ongelmaa. Pirullisten ongelmien kohdalla, ongelman luonteen ymmärtäminen on keskeistä, sillä mikäli emme tunnista ongelman pirullista luonnetta, että päädymme käyttämään sen hallinnassa vääränlaisia menetelmiä ja keinoja (Rittel & Webber, 1973, s. 160–161; Conklin, 2006, s. 5–6).

Lastensuojelun sosiaalityö joutuu jatkuvasti muuttumaan ja mukautuvaan ympäröivän yhteiskunnan mukana ja siten, siten myös työvoimatilanne ja siihen vaikuttavat tekijät muuttuvat jatkuvasti, pirullisen ongelman luonteen mukaisesti. Kuten Gribbin (2005, s. 13–15) toteaa, kompleksisia, hankalia ja monitulkintaisia ongelmia ei pystytä ratkaisemaan lopullisesti, ja niiden ääreen joudutaan palaamaan aina uudestaan ja uudestaan. Lastensuojelun sosiaalityön työvoimatilanteen hallinta edellyttäisi jatkuvaa yhteistyössä tapahtuvaa hallintaa ja mukautumista, sekä eritoten lastensuojelun sosiaalityössä jo työskentelevien sosiaalityöntekijöiden näkemysten korostumista osana ongelman hallintaa. Kuten Alford ja Head (2017, s. 400–401) tuovat esiin, pirullisia ongelmia voidaan hallita ja niihin voidaan sopeutua tekemällä edistystä ongelman eri osa-alueilla, jolloin esimerkiksi sosiaalityöntekijöiden työhyvinvoinnin parantamisella voitaisiin vaikuttaa pito- ja vetovoimatekijöihin. Huonoilla ja yksipuolisilla ratkaisuilla

voidaan pahimmillaan vain entisestään syventää työvoimapulaa ja vähentää jo entuudestaan vaativan alan vetovoimaisuutta.

Vetovoimaisuuden osalta tähän pro gradu -tutkielmaan on jo alusta asti liittynyt ajatus siitä, että media osaltaan lisää entisestään lastensuojelun sosiaalityöntekijäpulan pirullisuutta, vaikka tutkimuksen perusteella tätä on mahdoton mitata. Nykypäivänä ihmiset altistuvat medialle jatkuvasti, eikä median vaikutuksia voida sivuuttaa (Uimonen & Ikävalko, 1996, s. 13–14). Medialla tarkoitetaan yleiskäsitettä, jolla kuvataan joukkoviestinnän kokonaisuutta tai yksittäisiä välineitä (Kantola ym., 1998, s. 7), joiden tarkoituksena on välittää erilaisia merkityksiä ja vaikutuksia (Nieminen & Pantti, 2012, s. 4; Uimonen & Ikävalko, 1996, s. 18). Tämän tutkimuksen aineisto on rajattu pelkästään Helsingin Sanomien uutisiin, eli siihen, miten media esittää aiheeseen liittyviä näkökulmia. Karvonen (1999, s. 79, 82) tuokin esiin, kuinka media toimii aktiivisesti välittäjän roolissa, tulkiten informaatiota omista lähtökohdistaan ja tuottaen muokattuja sekä yleisölle tulkittavaksi valikoituja viestejä, joiden pohjalta media toimii mielikuvien synnyttäjänä ja myös imagonrakentajana. Median osalta on tärkeää huomioida, että mediatekstien tuottajilla on yleisesti omat tavoitteensa ja intressinsä julkaisujen taustalla, ja usein media näyttäytyy enemmän stereotypioita ylläpitävänä ja vahvistavana kuin niitä kyseenalaistavana tai muuttavana voimana (Berger, 1995, s. 94–95, 111–112).

Tutkimuksen perusteella yleisesti lastensuojelun sosiaalityötä koskeva uutisointi on hyvin negatiivista, tai se kohdistuu alan ”huonoihin” puoliin – sen liiallisiin vaatimuksiin, kuormittavuuteen ja jatkuviin muutoksiin. Nämä mediassa esitetyt alan negatiiviset puolet ovat omiaan luomaan mielikuvia, jotka voivat vaikuttaa niin ihmisten toimimiseen kuin päätöksiin (Rope & Mether, 2001, s. 14). Suomen kielessä käsite ”mielikuva” voidaan katsoa liittyvän viestistä tehtyyn tulkintaan ja ”imago” käsitteen taas liittyvän enemmänkin lähettäjän viestinnälliseen toimintaan (Karvonen, 1999, s. 43–44). Se mitä jostain tietystä alasta nähdään, kuullaan ja luetaan vaikuttavat siihen, minkälaisen mielikuvan siitä luodaan (Kalisch ym., 2007, s. 182). Tämän pohjalta siis voidaan todeta,

että lastensuojelun sosiaalityötä koskeva uutisointi voi osaltaan lisätä lastensuojelun sosiaalityöntekijäpulan pirullisuutta.

6.2 Tutkimuksen luotettavuuden arviointi

Tutkimuksen luotettavuuden arviointi kaikissa tutkimuksissa on osa hyvää tutkimuskäytäntöä, joka edellyttää jatkuvaa omien valintojen arvioivaa tarkastelua, luotettavuuskriteerien omaksumista ja tutkimusta ohjaavien sääntöjen sekä periaatteiden tuntemista (Aaltio & Puusa, 2020, s. 169–171). Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnin keskiössä on tutkimuksen kokonaisuuden ja tuloksien uskottavuus, eli käytetty aineisto ja siitä tehdyt havainnot sekä tulkinnat (Puusa & Julkunen, 2020, s. 184). Luotettavuutta ei siis voida mitata minkään määrällisen tai objektiivisen mittarin avuin, vaan laadullisen tutkimuksen luotettavuuden pohdinta voidaan Juutin ja Puusan (2020, s. 167) mukaan kiteyttää tutkimuksen *luotettavuuteen, uskottavuuteen* ja *eettisyyteen.*

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa perinteisiä luotettavuuden arvioinnin keskeisiä käsitteitä *validius* ja *reliaabelius* käytetään eri tavoin kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa, sillä siinä ne viittaavat tulosten toistettavuuteen ja kykyä mitata haluttua asiaa objektiivisesti (Aaltio & Puusa, 2020, s. 171). Kvalitatiivisessa tutkimuksessa validius voi esimerkiksi liittyä tutkittavan ilmiön eheyteen, ja reliaabeliutta taas lisätään tutkittavan ilmiön kattavalla ja monipuolisella kuvaamisella, sillä kvalitatiivisen tutkimuksen uskottavuutta perustellaan tutkimuksenkohteena olevan asian tai ilmiön ymmärtämisen syvällisyyden kautta (Puusa & Julkunen, 2020, s. 182–183).

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa uskottavuus tarkoittaa sitä, missä määrin tutkimuksen lukijat pitävät esitettyjä tuloksia luotettavina ja todenmukaisina, eli uskottavuus edellyttää, että aineiston keruu ja analyysi on toteutettu huolellisesti ja läpinäkyvästi (Aalto & Puusa, 2020, s. 173). Juuti ja Puusa (2020, s. 167–168) määrittelevät tutkimuksen luotettavuuden kykynä vakuuttaa lukija siitä, että tutkimusongelman ratkaisemiseksi ja tutkimuksen toteuttamiseksi on valittu asianmukaiset ja hyvin

perustellut lähestymistavat sekä menetelmät, joita on osattu soveltaa onnistuneesti. Tuomi ja Sarajärvi (2018, s. 21) painottavat, että teoreettisessa analyysissa uskottavuus rakentuu erityisesti vahvasta argumentaatiosta ja lähdeaineiston huolellisesta ja pätevästä hyödyntämisestä, koska tutkimuksen analyysi tapahtuu tällöin pääasiassa argumentoinnin kautta. Aaltio ja Puusa (2020, s. 180) muistuttavat kuitenkin, että vaikka perustelut olisivat vakuuttavia ja argumentaatio huolellista, samasta aineistosta voi syntyä useita vaihtoehtoisia ja perusteltuja tulkintoja eri teoreettisista näkökulmista käsin. Kvalitatiivisen tutkimuksen erityispiirre onkin se, että eri tutkijat voivat päätyä erilaisiin johtopäätöksiin riippuen tarkastelun lähtökohdista (Puusa & Julkunen, 2020, s. 187). Vaikka tämän tutkimuksen tuloksista tehtyjä johtopäätöksiä ei voida todistaa oikeiksi perinteisessä merkityksessä, tutkimuksella voidaan silti saavuttaa sille asetettu tavoite: lisätä ymmärrystä tarkasteltavasta ilmiöstä. Tämä ymmärryksen lisääminen on myös tämän tutkimuksen ensisijainen pyrkimys.

Tutkimuksen eettisyys liittyy kiinteästi sen laatuun, ja sitä voidaan pitää tutkimuksen luotettavuuden toisena ulottuvuutena (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 111). Juutin ja Puusan (2020, s. 168) mukaan tutkimuksen eettisyyden perusedellytys on, että tutkimusprosessin kaikissa vaiheissa on noudatettu eettisiä periaatteita. Lisäksi käytettyjen menetelmien ja analyysitapojen tulisi olla sellaisia, että ne voisivat toimia mallina laadukkaalle tieteelliselle työskentelylle (Juuti & Puusa, 2020, s. 168–169). Tämän tutkielman eettiset näkökohdat ilmenevät erityisesti pyrkimyksenä tarkkaan ja läpinäkyvään lähdeviittaamiseen, jotta lukijalle on selkeää, mitkä ajatukset perustuvat aiempaan kirjallisuuteen ja mitkä ovat tutkijan omaa pohdintaa. Huolellisuutta on tavoiteltu myös menetelmien ja johtopäätösten esittämisessä sekä valintojen perustelemisessa. Tutkielmassa ei ole esitetty perusteettomia johtopäätöksiä, vaan tavoitteena on ollut lisätä ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä. Kvalitatiiviselle tutkimukselle ominaisesti tämän tutkimuksen tarkoituksena ei ole yleistää tuloksia, vaan tuottaa ilmiötä syvällisesti valottavaa ja sovellettavaa tietoa (Aaltio & Puusa, 2020, s. 180).

Laadullisen tutkimuksen laadun arvioinnissa olennaista on, että tutkimusaineisto ja analyysimenetelmät ovat johdonmukaisessa suhteessa valittuun teoreettiseen viitekehykseen (Puusa & Julkunen, 2020, s. 188). Parhaimmillaan teoria, analyysi ja tutkimustulokset muodostavat toisiaan vahvistavan kokonaisuuden, joka tuottaa uutta teoreettista ymmärrystä ja edistää olemassa olevaa tutkimustietoa (Aaltio & Puusa, 2020, s. 180). Vaikka analyysiprosessi ja tutkimusprosessin vaiheet on kuvattava tarkasti ja läpinäkyvästi (Puusa & Julkunen, 2020, s. 186), teoreettisessa analyysissa ei ole käytössä yhtä tiettyä menetelmää. Tuomi ja Sarajärvi (2018, s. 21) korostavatkin, että teoreettisen tutkimuksen raportoinnissa ei aina avata kaikkia analyysin vuorovaikutuksellisia vaiheita, eikä aineistonkeruun tai analyysimenetelmien esittely laajasti ole tavallista. Sen sijaan aineiston tarkastelu tapahtuu useimmiten osana argumentaatiota.

Tämän tutkielman teoria osuus on laaja koskien lastensuojelun sosiaalityötä sekä kompleksisuusajattelua ja pirullisia ongelmia. Nämä mahdollistivat ilmiön syvällisemmän tarkastelun ja ymmärtämisen. Tutkimukseen käytetyt menetelmät on valittu huolellisesti ja tarkoin. Tutkimuksen aineiston keruuta ja analyysin toteuttamista on pyritty kuvaamaan riittävällä ja siten uskottavalla tavalla. Tämän pro gradu -tutkielman rajoitteet liittyvät aineiston rajaamiseen – tarkastelu keskittyi ainoastaan uutisartikkeleihin eli siihen, miten media esittää aiheeseen liittyviä näkökulmia, ja median rooli kansalaismielipiteiden välittäjänä on rajattu kokonaan tutkimuksen ulkopuolelle. Lisäksi rajoitteet liittyvät uutisartikkeleiden keräämiseen ainoastaan yhdestä sanomalehdestä, sekä niiden keräysaikaväliin ja -kohtaan. Vaikka aineisto oli valitun aikavälin osalta kattava ja sen osalta voidaan todeta, että aineiston saturaatiopiste saavutettiin. Mikäli tutkimuksen aineistoa olisi lähdetty keräämään useammasta sanomalehdestä tai tutkimukseen olisi otettu mukaan myös kansalaisten esittämät mielipiteet, olisivat ne tehneet tästä tutkielmasta liian laajan ja työlään, ajan rajallisuuden vuoksi.

Tutkielman rajoituksena tai heikkoutena voidaan myös pitää teoriasidonnaista sisällönanalyysia, jonka heikkoudeksi Autioniemi (2021, s. 24–25) esittää abduktiivisen päättelyn vaikeaa testattavuutta – vaikka tutkimus itsessään noudattaisi kyseistä loogista

etenemistapaa. Tässä pro gradu -tutkielmassa intuitiivisena johtoajatuksena on ollut, että lastensuojelun sosiaalityöntekijäpula on pirullinen ongelma suomalaisessa yhteiskunnassa, johon heijastuu monimutkaisten ja vaikeasti hallittavien ilmiöiden ja tekijöiden vaikutus. Tätä johtoajatusta ei voida yksiselitteisesti todistaa oikeaksi tai vääräksi, mutta sen tehtävänä on ohjata ajattelua ja tarjota uusi näkökulma sosiaalityöntekijäpulan tarkasteluun. Tutkimusprosessiin liittyy aina valintoja ja rajauksia, jotka ovat väistämättä monisyisiä ja kompromisseja vaativia (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 24–26). Tässä tutkimuksessa nämä rajoitukset on tunnistettu, eikä tarkoituksena ole ollut tuottaa kaiken kattavaa tai yksiselitteisesti oikeaa selitystä sosiaalityöntekijäpulasta. Tavoitteena on ollut kuvata ilmiötä hyödyntäen pirullisten ongelmien teoreettista viitekehystä. Kuten kvalitatiiviselle tutkimukselle on ominaista, myös tämän tutkielman uskottavuus rakentuu viime kädessä lukijan vakuuttamisen varaan (Puusa & Julkunen, 2020, s. 188).

6.3 Jatkotutkimusaiheet

Jatkotutkimusaiheita ajatellen kompleksisuus ja pirulliset ongelmat tarjoavat monia mielenkiintoisia mahdollisuuksia lähestyä lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työvoimatilannetta ja siihen vaikuttavia tekijöitä. Jatkotutkimuksena voitaisiin tarkastella laajemmin sitä, miten media kehystää alaan liittyvää uutisointia, ja siten vaikuttaa alan vetovoimaisuuteen, sillä se mitä jostakin alasta nähdään, kuullaan ja luetaan voi vaikuttaa siihen, minkälainen mielikuva alasta luodaan (Kalisch ym., 2007, s. 182). Lisäksi voitaisiin tarkastella sitä, millaisena lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden omissa tulkinnoissa lastensuojelun sosiaalityöntekijäpula näyttäytyy, ja millaiset tekijät siihen vaikuttavat pirullisen ongelman piirteiden kautta tarkasteltuna. Sosiaalityö on jo lähtökohtaisesti vaativaa työtä, ja kuten useissa yhteyksissä on aiemmin todettu, lastensuojelun sosiaalityöntekijöistä on ollut krooninen työvoimapula jo pitkään (mm. Alhanen, 2014; Kiili ym., 2024), jolloin pito- ja vetovoimatekijät entisestään korostuvat.

Jatkotutkimusaiheena olisi tärkeää myös syventää ymmärrystä siitä, miten eri toimijat määrittelevät ongelman, ja millaisia vaikutuksia näillä määrittelyillä on käytännön

toimiin ja päätöksentekoon. Kuten Rittel ja Webber (1973, s. 160–161) jo toivat esiin, pirullisen ongelman luonteen ymmärtäminen on keskeistä, sillä mikäli emme tunnista ongelman pirullista luonnetta on mahdollista, että päädymme käyttämään sen hallinnassa vääränlaisia keinoja ja menetelmiä. Ongelman määrittelyn katsotaan antavan viitettä myös sen mahdollisesta ratkaisuista ja siten sen hallinnasta (Pacanowsky, 1995, s. 37). Pirullisten ongelmien kohtaamisen osalta taas yksi keskeisin strategia on yhteistyöhön perustuva hallinta, jossa eri sidosryhmät osallistuvat niin ongelman määrittelyyn kuin mahdollisten ratkaisujen kehittämiseen, ja siten ongelman hallintaan (Alford & Head, 2017, s. 420).

Lähteet

Aaltio, E. & Isokuortti, N. (2019). *Systeemisen lastensuojelun toimintamallin pilotointi: Valtakunnallinen arviointi*. Raportti 3/2019. Helsinki: THL. http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-289-5

Aaltio, I. & Puusa, A. (2020). Mitä laadullisen tutkimuksen arvioinnissa tulisi ottaa huomioon? Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (s. 169–180). Gaudeamus.

Alford, J., & Head, B. W. (2017). *Wicked and less wicked problems: A typology and a contingency framework.* Policy & society, 36(3), 397–413. https://doi.org/10.1080/14494035.2017.1361634

Alhanen, K. (2014). *Vaarantunut suojeluvalta: Tutkimus lastensuojelujärjestelmän uhkatekijöistä.* Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Autioniemi, J. (2021). *Vastuullinen julkinen johtaminen* [väitöskirja, Vaasan yliopisto]. Osuva. https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-476-965-5

Araneva, M, (2018). Lastensuojelun perhehoito. Alma Talent Oy.

Aromaa, A. & Koskinen, S. (2010). Johdanto. Teoksessa A. Aromaa & S. Koskinen (toim.), *Suomalaisten työ, työkyky ja terveys 2000-luvun alkaessa* (s. 1–14). Yliopistopaino.

Berger, A. A. (1995). *Essentials of Mass Communication Theory.* SAGE Publications, Inc.

Clarke, N. (2012). *Model of complexity leadership development.* Human Resource Development International, 16(2), 135–150. http://dx.doi.org/10.1080/13678868.2012.756155

Conklin, E. J. (2006). Dialogue mapping: Building shared understanding of wicked problems. Wiley.

Coyle, D., Edwards, D., Hannigan, B., Fothergill, A. & Burnard, P. (2005). *A systematic review of stress among mental health social workers.* International Social Work 48, 201–211.

Creswell, J. W. (2013). *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Approaches*. SAGE Publications.

Eduskunta. (2024). Hallituksen esitys HE 132/2024 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 12 ja 16 §:n muuttamisesta. Noudettu 14.1.2025 osoitteesta https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_132+2024.aspx

Eduskunta. (2024). Pöytäkirjan asiakohta PTK 118/2024 vp: Täysistunto. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 12 ja 16 §:n muuttamisesta. Noudettu 15.1.2025 osoitteesta https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/PoytakirjaAsiakohta/Sivut/PTK_118+2024+11.aspx

Eskola, J. (2018). Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat: laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2* (s. 180–200). PS-kustannus.

Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen.* Vastapaino.

Fairclough, N. (1995). *Critical discourse analysis: The critical study of language.* London: Longman.

Forsell, M., Inget-Leinonen, S. & Seppälä, K. (2024). *Lastensuojelun sosiaalityön henkilöstömitoitus lokakuussa 2024*. Tilastoraportti 57/2024. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Noudettu 14.1.2025 osoitteesta https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/150053/Tr_57_24_Henkilöstömitoitus_lokakuu_2024.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Forsell, M. & Kuoppala, T. (2024a). Lastensuojelun sosiaalityön henkilöstömitoitus huhtikuussa 2024. Tilastoraportti 31/2024. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Noudettu 14.1.2025 osoitteesta https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/149182/Lastensuojelun_sosiaalityön_henkilöstömitoitus_huhtikuussa_2024_Korjattu%2014062024.pdf?sequence=9&isAllowed=y

Forsell, M. & Kuoppala, T. (2024b). Lastensuojelu 2023. Joka Kuudennesta teinistä tehtiin lastensuojeluilmoitus vuonna 2023. Tilastoraportti 19/2024. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Noudettu 2.2.2025 osoitteesta

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/148992/Lastensuojelu_2023.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Gribbin, J. (2005). *Syvä yksinkertaisuus: Kaaos, kompleksisuus ja elämän synty.* Ursa.

Grint, K. (2005). *Problems, problems, problems: The social construction of 'leadership'.* Human Relations, 58(11), 1467–1494. https://doi.org/10.1177/0018726705061314

Haapala, M., Kaijanen, M., Minkkinen, M. & Westlund, O. (2023). *Hatkassa Suomessa: Kohti kansallista tilannekuvaa lastensuojelun sijaishuollosta kadonneista lapsista.* Pesäpuu ry.

Hall, S. (1997). *Representation: Cultural representations and signifying practices*. SAGE Publications.

Hanén, T. (2017). *Yllätysten edessä. Kompleksisuusteoreettinen tulkinta yllättävien ja dynaamisten tilanteiden johtamisesta.* [väitöskirja, Maanpuolustuskorkeakoulu]. Doria. https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-25-2870-7

Harrikari, T. (2015). Lastensuojelun yhteisöt ja laitostyön ajassa muuttuvat yhteisölliset toimintatavat. Teoksessa S. Väyrynen, K. Kostamo-Pääkkö & P. Ojanen (toim.), *Sosiaalityön yhteisöllisyyttä etsimässä* (s. 53-78). United Press Global.

Heinonen, H. (2016). Lastensuojelu ja lapsen etu. Teoksessa M. Törrönen, K. Hänninen, P. Jouttimäki, T. Lehto-Lundén, P. Salovaara & M. Veistilä (toim.), *Vastavuoroinen sosiaalityö* (s. 243–260). Gaudeamus.

Head, B. W. (2008). *Wicked problems in public policy. Public Policy*, 3(2), 101–118.

Head, B. W. (2022). Wicked Problems in Public Policy. Springer International Publishing. Noudettu 28.3.2025 osoitteesta https://directory.doabooks.org/handle/20.500.12854/79384

Hirsjärvi, S. (2018). Metodologiset ja teoreettiset lähtökohdat. Teoksessa S. Hirsjärvi, P. Remes & P. Sajavaara. *Tutki ja kirjoita* (s. 123–166). Tammi.

Hirsjärvi, S., & Hurme, H. (2008). *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö.* Gaudeamus.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2007). *Tutki ja kirjoita* (13. osin uud. laitos.). Tammi.

Holopainen, A., Puusa, A. & Juuti, P. (2020). Grounded theory. Aineistolähtöinen tutkimustapa. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (s. 239–255). Gaudeamus.

Hämeen-Anttila, L. (2017) Lasten ja perheiden sosiaalipalvelut. Teoksessa A. Kananoja, M. Lähteinen & P. Marjamäki (toim.), *Sosiaalityön käsikirja* (s. 216–246). Tietosanoma.

Hämäläinen, J. & Niemelä, P. 2006. *Jaksamisen edistäminen vaativissa sosiaalialan tehtävissä työyhteisöjä kehittämällä.* Kuopio: Kuopion yliopisto.

Jaakola, M-A. & Vornanen, R. (2024). Lapsen tilanteen arvioinnin trendejä 2010- ja 2020-luvuilla. Teoksessa M. Jahnukainen & T. Harrikari (toim.), *Lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa* (s. 113–134). Vastapaino.

Jaakola, A-M., Lamponen, T., Aaltio, E., Aarnio, N., Haapala, M., Heino, E., Pösö, T., Repo, J. & Veistilä, M. (2024). Lapsen tilanteen arviointi lastensuojelussa ja lapsiperhesosiaalityössä. Aikalaiskuvausta. Teoksessa J. Kiili, A-M. Jaakola, M. Anis, T. Lamponen & E. Stenvall (toim.), *Lapsiperheiden ja lastensuojelun sosiaalityö* (s. 93–106). Gaudeamus.

Jaakola, A-M., Karttunen, T. & Svenlin, A-R. (2024). Sosiaalityöntekijöiden osaaminen ja lapsen kehitystieto tilannearvioinnissa. Teoksessa J. Kiili, A-M. Jaakola, M. Anis, T. Lamponen & E. Stenvall (toim.), *Lapsiperheiden ja lastensuojelun sosiaalityö* (s. 107–121). Gaudeamus.

Jaakola, A-M., Pösö, T. & Repo, J. (2024). Institutionaalinen raja lapsiperhesosiaalityön ja lastensuojelun välillä. Arviointia tekevien ammattilaisten näkökulma. Teoksessa J. Kiili, A-M. Jaakola, M. Anis, T. Lamponen & E. Stenvall (toim.), *Lapsiperheiden ja lastensuojelun sosiaalityö* (s. 159–175). Gaudeamus.

Jahnukainen, M. & Harrikari, T. (2024). Johdanto. Teoksessa M. Jahnukainen & T. Harrikari (toim.), *Lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa* (s. 9–22). Vastapaino.

Jalonen, H. (2006). *Kompleksisuusajattelu yhteiskuntatieteissä.* Politiikka, 48(2), 115–126.

Jalonen, H. (2007). *Kompleksisuusteoreettinen tulkinta hallinnollisen tehokkuuden ja luovuuden yhteensovittamisesta kunnallisen päätöksenteon valmistelutyössä* [väitöskirja, Tampereen teknillinen yliopisto]. Trepo. https://urn.fi/URN:NBN:fi:tty-200810021039

Jalonen, H., Lindell, J., Puustinen, A. & Raisio, H. (2013). *Yhteistyön kääntöpuoli – kun itseorganisoituminen epäonnistuu ja ilmaantuminen yllättää*. Hallinnon tutkimus, 32(4), 284–300.

Juuti, P. & Luoma, M. (2022). *Strateginen ajattelu ja johtaminen: Matka läpi maailmankuvien.* PS-kustannus.

Juuti, P. & Puusa, A. (2020). Laadullisen tutkimuksen luotettavuus. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (s. 166–168). Gaudeamus.

Kaijanen, M., Koskenkorva, M. & Westlund, O. (2020). *101 kirjettä.* Jyväskylä: Pesäpuu ry.

Kalisch, B. J., Begeny, S. & Neumann, S. (2007). *The image of the nurse on the internet. Nursing outlook*, 55(4), 182–188. https://doi.org/10.1016/j.outlook.2006.09.002

Kananoja, A., & Ruuskanen, K. (2018). *Selvityshenkilön ehdotus lastensuojelun laatua parantavaksi tiekartaksi.* Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita. 31/2018. Helsinki: STM. http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3948-6

Kananoja, A., Lavikainen, M. & Oranen, M. (2013). *Toimiva lastensuojelu. Selvitystyöryhmän loppuraportti.* Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2013:19. Helsinki: Sosiaali- ja Terveysministeriö. Noudettu 2.2.2025 osoitteesta:

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74483/Toimiva%20lastensuojelu%20loppuraportti_final_19062013.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kantola, A., Moring, I. & Väliverronen, E. (1998). Miten mediaa luetaan? Teoksessa A. Kantola, I. Moring & E. Väliverronen (toim.), *Media-analyysi: tekstistä tulkintaan* (s. 5–12). Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.

Kasvio, A. & Huuhtanen, P. (2007). Työ ja työntekijät. Teoksessa: T. Kauppinen, P. Heikkilä, A. Kasvio, S. Lehtinen, K. Lindström, J. Toikkanen & A. Tossavainen (toim.), *Työ ja terveys Suomessa 2006* (s. 1–47). Työterveyslaitos.

Karvinen-Niinikoski, S., Salonen, J., Meltti, T., Yliruka, L., Tapola-Haapala, M. & Björkenheim, J. (2005). *Konstikas sosiaalityö 2003. Suomalaisen sosiaalityön todellisuus ja tulevaisuudennäkymät*. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2005:28. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Noudettu 2.2.2025 osoitteesta https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/72466/Selv200528.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Karvonen, E. (1999). *Elämää mielikuvayhteiskunnassa: Imago ja maine menestystekijöinä myöhäismodernissa maailmassa.* Gaudeamus.

Keva. (2023). *Kuntasektorin työvoimaennuste.* https://www.keva.fi/contentassets/de5752333bfb4e0a8194a8797ed24935/analyysi-kuntien-tyovoimatarpeista-2023.pdf

Kiili, J., Jaakola, A-M. & Anis, M. (2024). Lapsiperheiden ja lastensuojelun sosiaalityö 2020-luvulla. Teoksessa J. Kiili, A-M. Jaakola, M. Anis, T. Lamponen & E. Stenvall (toim.), *Lapsiperheiden ja lastensuojelun sosiaalityö* (s. 7–18). Gaudeamus.

Kiili, J., Moilanen, J. & Hedman, J. (2024). Kartoittava analyysi lasten, nuorten ja perheiden sosiaalihuollon palveluista 2020-luvulla. Teoksessa J. Kiili, A-M. Jaakola, M. Anis, T. Lamponen & E. Stenvall (toim.), *Lapsiperheiden ja lastensuojelun sosiaalityö* (s. 19–38). Gaudeamus.

Koulu, S., Vahtera, S. & Pekkarinen, E. (2024). Lapsen oikeudet lastensuojelun ja erityisopetuksen perustana. Teoksessa M. Jahnukainen & T. Harrikari (toim.), *Lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa* (s. 23–40). Vastapaino.

Lindell, J. (2017). *Muutosjohtajuuden pirullinen puoli* [väitöskirja, Vaasan yliopisto]. Osuva. http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-476-745-3

Lindell, J., Ollila, S. & Vartiainen, P. (2014). Kompleksisuuden johtaminen. Teoksessa K. Lehto (toim.) Pirullisista ongelmista hyvään hallintoon (s. 86–100). Vaasan yliopiston julkaisuja. http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-476-581-7:

Lundstörm, N. (2015). *Aluekehittämisen pirullinen peli* [väitöskirja, Vaasan yliopisto]. Osuva. https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-476-623-4

Lundström, N. & Mäenpää, A. (2020). Johdanto – kompleksisuus teoriassa. Teoksessa P. Vartiainen & H. Raisio (toim.), *Johtaminen kompleksisessa maailmassa: Viisautta pirullisten ongelmien kohtaamiseen* (s. 9–14). Gaudeamus.

Mackenzie, A., Pidd, M., Rooksby, J., Sommerville, I., Warren, I. & Westcombe, M. (2006). *Wisdom, decision support and paradigms of decision making.* European Journal of Operational Research, 170(1), 156–171. https://doi.org/10.1016/j.ejor.2004.07.041

Maula, M. (2004). Elävä organisaatio ja liiketoimintaekosysteemi: Kompleksisten systeemien kaksi tulkintaa. Teoksessa M. Sotarauta ja K-J. Kosonen (toim.), *Yksilö, kulttuuri, innovaatioympäristö. Avauksia aluekehityksen näkymättömään dynamiikkaan* (s. 256–269). Tampereen University Press. https://urn.fi/URN:ISBN:951-44-6124-x

Marion, R. & Uhl-Bien, M. (2001). *Leadership in complex organizations*. The Leadership Quarterly, 12, 389–418. https://doi.org/10.1016/S1048-9843(01)00092-3

Media Audit Finland. (2024). *KTM 2024 lehtien lukijamäärät*. https://mediaauditfinland.fi/wp-content/uploads/2024/09/Lukijamaarat-KMT-2024.pdf

Mertala, S. (2011). *Yhdessä tietämisen episodeja. Terveydenhuollon kompleksiset työympäristöt* [väitöskirja, Lapin yliopisto]. Lauda. https://urn.fi/URN:NBN:fi:ula-20115251133

Mitleton-Kelly, E. (2004). *The Information Systems Professional as a Hermit*. *Innovation,* 17(4), 289–323. https://doi.org/10.1080/1351161042000291950

Mänttäri-van der Kuip, M. (2022). *Palvelujärjestelmään liittyvät rakenteelliset haasteet ja työntekijöiden toimintamahdollisuudet julkisen sektorin lastensuojelutyössä*. Janus. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti, 30(1), 21–43. https://doi.org/10.30668/janus.107864

Mänttäri-van der Kuip, M. (2014). *The deteriorating work-related well-being among statutory social workers in a rigorous economic context.* European Journal of Social Work 17 (5), 672-688.

Mänttäri-van der Kuip, M. (2015a). *Sosiaalityöntekijöiden työhyvinvointi ja toimintamahdollisuudet niukkuuden aikakaudella.* Janus vol. 23 (3) 2015, 329–335.

Mänttäri-van der Kuip, M. (2015b). *Sosiaalityöntekijöiden työyhteisölliset voimavarat subjektiivisen työhyvinvoinnin selittäjänä kunnallisessa sosiaalityössä.* Työelämän tutkimus 13 (1), 3-19.

Mänttäri-van der Kuip, M. (2015c). *Work-related well-being among Finnish frontline social workers in an age of austerity*. Jyväskylä: University of Jyväskylä.

Nieminen, H. & Pantti, M. (2012). *Media markkinoilla: Johdatus joukkoviestintään ja sen tutkimukseen* (3. uudistettu painos). Vastapaino.

Pacanowsky, M. (1995). *Team Tools for Wicked Problems*. Organizational Dynamics, 23(3), s. 36–51. https://doi.org/10.1016/0090-2616(95)90024-1

Puusa, A. (2020). Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (s. 141–152). Gaudeamus.

Puusa, A. & Juuti, P. (2020). Laadullisen tutkimuksen olemus. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (s. 141–152). Gaudeamus.

Puusa, A. & Julkunen, S. (2020). Uskottavuuden arviointi laadullisessa tutkimuksessa. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (s. 181–196). Gaudeamus.

Puustinen, A. & Jalonen, H. (2020). Kompleksisuusajattelu – ymmärtämistä edistävä uusi lähestymistapa vai vanhaa viiniä uudessa pullossa. Teoksessa P. Vartiainen & H. Raisio (toim.), *Johtaminen kompleksisessa maailmassa: Viisautta pirullisten ongelmien kohtaamiseen* (s. 15–36). Gaudeamus.

Raisio, H. (2009). *Health care reform planners and wicked problems. Is the wickedness of the problems taken seriously or is it even noticed at all?* Journal of Health Organization and Management, 23(5), 477–493. https://dx.doi.org/10.1108/14777260910983989

Raisio, H. (2010). *Embracing the Wickedness of Health Care. Essays on Reforms, Wicked Problems and Public Deliberation* [väitöskirja, Vaasan yliopisto]. Osuva. https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-476-317-2

Raisio, H., & Lindell, J. (2019). *”Tuska ei vähentynyt, mutta ymmärrys lisääntyi”: Johtajien ja esimiesten kokemuksia kompleksisuusajattelun opetuksesta.* HAMK Unlimited Scientific 3.9.2019. Noudettu 27.2.2025 osoitteesta https://unlimited.hamk.fi/ammatillinen-osaaminen-ja-opetus/ymmarrys-lisaantyi/

Raisio, H. & Lundström, N. (2015). *Real Leaders Embracing the Paradigm of Complexity.* Emergence: Complexity & Organization, 17 (3), 1–5.

Raisio, H., Jalonen, H. & Uusikylä, P. (2018). *Kesy, sotkuinen vai pirullinen ongelma? Tiedon käyttö yhteiskunnallisessa päätöksenteossa.* Sitran selvityksiä 139. Noudettu 28.2.2025 osoitteesta https://www.sitra.fi/app/uploads/2018/11/kesy-sotkuinen-vai-pirullinen-ongelma.pdf

Richardson, K. A. (2008). *Managing complex organizations: Complexity thinking and the science and art of management.* Corporate finance review, 13(1), 23–29.

Richardson, K. A., & Cilliers, P. (2001). *Special editors' introduction: What is complexity science? A view from different direction.* Emergence: Complexity & Organization, 3(1), 5–23. https://doi.org/10.1207/S15327000EM0301_02

Rittel, H. W. & Webber, M. M. (1973). *Dilemmas in a General Theory of Planning*. Policy Sciences, 4(2), 155–169.

Roberts, N. (2000.) *Wicked problems and network approaches to resolution.* International Public Management Review 1 s 1–19.

Saarinen, A., Blomberg, H. & Kroll, C. (2012). *Liikaa vaadittu? Sosiaalityöntekijöiden kokemukset työnsä kuormittavuudesta ja ristiriitaisuudesta Pohjoismaissa.* Yhteiskuntapolitiikka 77 (4), 403–418.

Salo, P. (2016). *Sosiaalityöntekijöiden hyvinvointi: Sosiaalityön kuormittavuus, voimavaratekijät ja sosiaalityöntekijöiden mielenterveys*. Työterveyslaitos.

Silverman, D. (2013). *Doing qualitative research: A practical handbook* (4th ed.). SAGE Publications.

Siltaoja, M. & Sorsa, V. (2020). Diskurssianalyysi johtamis- ja organisaatiotutkimuksessa. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (s. 219–238). Gaudeamus.

Ståhle, P. (2004). Itseuudistumisen dynamiikka: Systeemiajattelu kehitysprosessien ymmärtämisen perustana. Teoksessa M. Sotarauta ja K-J. Kosonen (toim.), *Yksilö, kulttuuri, innovaatioympäristö. Avauksia aluekehityksen näkymättömään dynamiikkaan* (s. 222–255). Tampere University Press. https://urn.fi/URN:ISBN:951-44-6124-x

Sosiaali- ja terveysministeriö. (2023). Teoksessa Kirkonpelto, T-M. & Mäntyranta, T. (toim.), *Toimeenpanosuunnitelma 2024–2027. Sosiaali- ja terveysalan sekä pelastusalan henkilöstön riittävyyden ja saatavuuden turvaaminen.*

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja, 2023:34. Helsinki: STM. Noudettu 16.1.2025 osoitteesta https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165315/STM_2023_34_J.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Tainter, J. A. (2021). *Kuinka yhteiskunnat romahtavat: Kompleksisuus ja rajatuotos*. Oppian.

Talentia. (2024) Työolobarometri. Noudettu 12.1.2025 osoitteesta https://www.talentia.fi/wp-content/uploads/2024/03/talentia_tyoolobarometri_2024_yhteenveto.pdf

Tevameri, T. (2021). *Katsaus sote- alan työvoimaan. Toimintaympäristön ajankohtaisten muutosten ja pidemmän aikavälin tarkastelua.* Työ- ja elinkeinoministeriö toimialaraportit, 2021:2. Noudettu 17.1.2025 osoitteesta https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162852/TEM_2021_02_t.pdf

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi.

Työterveyslaitos. (2025). Työhyvinvointi. Noudettu 5.2.2025 osoitteesta https://www.ttl.fi/oppimateriaalit/tyohyvinvoinnin-tiedolla-johtaminen-sote-alalla/osa-1-strateginen-tyohyvinvoinnin-johtaminen-ja-kasitteet/11-tyohyvinvointi

Uimonen, R. & Ikävalko, E. (1996). *Mielikuvien maailma: Miten mediajulkisuutta muokataan ja imagoja rakennetaan?* Infoviestintä.

Valtioneuvosto. (2023). Vahva ja välittävä Suomi. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma 20.6.2023. Valtioneuvoston julkaisuja 2023:58. Noudettu 14.1.2025 osoitteesta https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165042/Paaministeri-Petteri-Orpon-hallituksen-ohjelma-20062023.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Vartiainen, P. (2012). Sosiaali- ja terveysreformit pirullisina ongelmina. Teoksessa E. Hyyryläinen (toim.), *Näkökulmia hallintotieteisiin* (s. 94–117). Vaasan yliopiston julkaisuja. http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-476-380-6

Vartiainen, P. & Raisio, H. (2011). Hallintotiede uuden ajan kynnyksellä – näkökulmana kompleksisuusajattelu. Teoksessa T. Virtanen, P. Ahonen, A. Syväjärvi, P. Vartiainen, J. Vartola & J. Vuori (toim.), *Suomalainen hallinnon tutkimus – Mistä, mitä, minne?* (s. 388–411) Tampere University Press. https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-8694-4

Vartiainen, P., Ollila, S., Raisio, H. & Lindell, J. (2013). *Johtajana kaaoksen reunalla: kuinka selviytyä pirullisista ongelmista*. Gaudeamus.

Vartiainen, P & Raisio, H. (2020). Pirullisia ongelmia ja pirullisia pelejä – kuka pelaa ja millaista peliä. Teoksessa P. Vartiainen & H. Raisio (toim.), *Johtaminen kompleksisessa maailmassa: Viisautta pirullisten ongelmien kohtaamiseen* (s. 37–59). Gaudeamus.

Weaver, D., Moyle, B., McLennan, C.-L. & Casali, L. (2023). *Taming the wicked problem of climate change with "virtuous challenges": An integrated management heuristic.* Journal of Environmental Management, 347, 1–10. https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2023.119136

Weber, E. & Khademian, A. (2008). *Wicked Problems, Knowledge Challenges, and Collaborative Capacity Builders in Network Settings.* Public Administration Review, 68(2), 334–349. https://doi.org/10.1111/j.1540-6210.2007.00866.x

Yliruka, L., Ristolainen, T-P. & Weckroth, N. (2023). Lapsiperheiden ja lastensuojelun sosiaalityön organisoiminen ja henkilöstömitoituksen toteutuminen: osa 2. Hyvinvointialuekyselyjen tulokset. Työpaperi 37/2023. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Noudettu 2.2.2025 osoitteesta https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/147692/URN_ISBN_978-952-408-172-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Liitteet

Liite 1. Tutkielman aineistoksi valitut Helsingin Sanomien (HS) uutisartikkelit

HS 1 / Paananen, V. (2025, 24. helmikuuta). Uutinen. Ministeri Kaisa Juuso otti ”aikalisän” leikkauksista – Tästä on kyse. Noudettu HS digi järjestelmästä 1.4.2025.

HS 2 / Vahtera, J. (2025, 9. helmikuuta). Uutinen. Näin miljoonien leikkaus Helsingin soteen vaikuttaisi – ”Yhtälö on mahdoton”. Noudettu HS digi järjestelmästä 1.4.2025.

HS 3 / Louha, P. (2024, 17. joulukuuta). Uutinen. Avi: Lastensuojelun tilanne ollut pitkään lain-vastainen Vantaalla ja Keravalla. Noudettu HS digi järjestelmästä 1.4.2025.

HS 4 / Keskusta (2024, 12. marraskuuta). Uutinen. Keskusta: Sotealan kelpoisuusehtojen hölläys on vaarallista ja pitää perua. Noudettu HS digi järjestelmästä 1.4.2025.

HS 5 / Sutinen, T. (2024, 9. lokakuuta). Uutinen. Hyvinvointialue teetti laskelmat: ilman säästöjen lisäaikaa edessä rajut irtisanomiset ja palveluiden romahdus. Noudettu HS digi järjestelmästä 1.4.2025.

HS 6 / Paananen, V. (2024, 21. syyskuuta). Uutinen. Nämä suomalaisten palvelut pitäisi johtajien mukaan karsia – ”10 prosenttia pois”. Noudettu HS digi järjestelmästä 1.4.2025.

HS 7 / Paananen, V. (2024, 21. elokuuta). Uutinen. Ministeri Ikonen: Taloustilanne on kestämätön. Noudettu HS digi järjestelmästä 1.4.2025.

HS 8 / Paananen, V. (2024, 2. elokuuta). Uutinen. Hallitus haluaa helpottaa työvoimapulaa, työntekijät tyrmäävät: ”Eihän muille ehdotella tällaista”. Noudettu HS digi järjestelmästä 1.4.2025.

HS 9 / Etelämäki, T. (2024, 7. kesäkuuta). Uutinen. Yhdellä sosiaalityöntekijällä on Pohjanmaalla lähes 50 asiakasta – Miten se on mahdollista? Noudettu HS digi järjestelmästä 1.4.2025.

HS 10 / Paananen, T. (2024, 7. kesäkuuta). Uutinen. THL: Vain kaksi hyvinvointialuetta järjestää lastensuojelun lainmukaisesti. Noudettu HS digi järjestelmästä 1.4.2025.

HS 11 / Hietalahti, K. (2024, 28. toukokuuta). Uutinen. Äiti teki lastensuojeluilmoituksen, vaikka ongelmat olivat jossain ihan muualla. Noudettu HS digi järjestelmästä 1.4.2025.

HS 12 / Aalto, M. (2024, 26. toukokuuta). Uutinen. Kokenut sossu lähettää terveisiä helsinkiläisvanhemmille: Olkaa perheenne voileipäpäällikkö. Noudettu HS digi järjestelmästä 1.4.2025.

HS 13 / Bombin, E. (2024, 2. toukokuuta). Uutinen. Joka kuudennesta yläkoululaisesta tehty lastensuojeluilmoitus – ”Järjestelmä tuottaa tätä”. Noudettu HS digi järjestelmästä 1.4.2025.

HS 14 / Sutinen, T. (2024, 21. huhtikuuta). Uutinen. Sosiaalityönprofessori pitää sosiaalihuollon leikkauspäätöstä käsittämättömänä. Noudettu HS digi järjestelmästä 1.4.2025.

HS 15 / Kervinen, E. (2024, 16. huhtikuuta). Uutinen. Oppositio moittii hallituksen leikkauksia: ”Suurimpia näkemiäni silmänkääntötemppuja”. Noudettu HS digi järjestelmästä 1.4.2025.

HS 16 / Kervinen, E. (2024, 9. huhtikuuta). Uutinen. Hallitus aloitti valmistelun: väkivaltaisille lapsille halutaan oma kuntoutuspalvelu. Noudettu HS digi järjestelmästä 1.4.2025.

HS 17 / Grönholm, P. (2024, 1. maaliskuuta). Uutinen. Kuolleen 4-vuotiaan asioista vastannut työntekijä ei tavannut lasta kasvotusten – Lapsiasiainvaltuutettu pitää tapaa ”aivan käsittämättömänä”. Noudettu HS digi järjestelmästä 1.4.2025.

HS 18 / Kallionpää, K. (2024, 1. maaliskuuta). Uutinen. Kun kynnys ylittyy. Noudettu HS digi järjestelmästä 1.4.2025.

HS 19 / Grönholm, P. (2024, 29. helmikuuta). Uutinen. Avi selvitti - Lastensuojelun toiminnassa vakavia puutteita. Noudettu HS digi järjestelmästä 1.4.2025.

HS 20 / Salakari, M. (2024, 23. helmikuuta). Uutinen. Lastensuojelun tilanne Turun seudulla hälyttävä. Noudettu HS digi järjestelmästä 1.4.2025.

HS 21 / Aalto, M. (2023, 4. joulukuuta). Uutinen. Poliitikot peruivat leikkauksia Länsi-Uudellamaalla. Noudettu HS digi järjestelmästä 1.4.2025.

HS 22 / Aalto, M. (2023, 24. lokakuuta). Uutinen. Helsinki ja hyvinvointialueet vetoavat Valviraan: Uusi ohje on viemässä lastensuojelun katastrofiin. Noudettu HS digi järjestelmästä 1.4.2025.

HS 23 / Paananen, V. (2023, 27. lokakuuta). Uutinen. HS kokosi kaikkien hyvinvointialueiden leikkaukset – katso oman alueesi aikeet. Noudettu HS digi järjestelmästä 1.4.2025.

HS 24 / Kerkelä, L. (2023, 25. syyskuuta). Uutinen. Poliisi kieltäytyi paikantamasta lastenkodista karanneen puhelinta – Lapsi löytyi myöhemmin kuolleena. Noudettu HS digi järjestelmästä 1.4.2025.

HS 25 / Nykänen, R. (2023, 4. syyskuuta). Uutinen. Joensuussa väkivaltaisesti kuolleen 4-vuotiaan tapaus saattaa toistaa traagista kaavaa: Usein ”kaikki” tietävät väkivallasta. Noudettu HS digi järjestelmästä 1.4.2025.

HS 26 / Aalto, M. (2023, 2. kesäkuuta). Uutinen. Hyvinvointialue sai moitteet. Lapset eivät saa apua. Noudettu HS digi järjestelmästä 1.4.2025.

HS 27 / Aalto, M. (2023, 11. huhtikuuta). Uutinen. Jono siirrettiin lastensuojelusta muualle: Nyt yhdellä työntekijällä on taas vastuullaan sata lasta. Noudettu HS digi järjestelmästä 1.4.2025.

HS 28 / Aalto, M. (2023, 24. maaliskuuta). Uutinen. ”Käytämme vessoja” – Avokonttorit piinaavat sosiaalialan työntekijöitä pääkaupunkiseudulla. Noudettu HS digi järjestelmästä 1.4.2025.

HS 29 / Aalto, M. (2023, 23. maaliskuuta). Uutinen. Espoolaiset sosiaalityöntekijät uupuvat, koska heiltä vietiin omat työhuoneet. Noudettu HS digi järjestelmästä 1.4.2025.

HS 30 / Takala, S. (2023, 15. maaliskuuta). Uutinen. Avi haluaa selvityksen lastensuojelun tilasta Vantaalla. Noudettu HS digi järjestelmästä 1.4.2025.

HS 31 / Keski-Heikkilä, A. (2023, 14. maaliskuuta). Uutinen. Asiantuntijat listasivat, mihin Suomen sosiaali- ja terveydenhuollossa pitäisi keskittyä enemmän. Noudettu HS digi järjestelmästä 1.4.2025.

HS 32 / Aalto, M. (2023, 25. tammikuuta). Uutinen. Yli sata lastensuojelua tarvitsevaa lasta jätetty ilman riittävää apua Vantaalla. Noudettu HS digi järjestelmästä 1.4.2025.

HS 33 / Torvinen, P. (2023, 25. tammikuuta). Uutinen. Hyvinvointialueilla vaikeuksia noudattaa lakia: Monilla alueilla lastensuojelun työntekijöillä on liikaa asiakkaita. Noudettu HS digi järjestelmästä 1.4.2025.